

Fakulta filozofická

Konvertité k islámu v České republice

Petra Panýrková

Bakalářská práce

2009

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Katedra religionistiky a filosofie
Akademický rok: 2007/2008

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Petra PANÝRKOVÁ**

Studijní program: **B6101 Filozofie**

Studijní obor: **Religionistika**

Název tématu: **Konvertité k islámu v České republice**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Bakalářská práce bude zaměřena na motivační faktory, které vedou v České republice ke konverzi k islámu. Bude prozkoumán a zhodnocen vliv přijetí islámu na další soukromý a společenský život konvertity, jeho vztah k hodnotám většinové společnosti a reflektován bude i způsob, jakým většinová společnost nahlíží na české konvertity k islámu. Rovněž budou popsány a zhodnoceny sociální, demografické a regionální struktury konvertitů k islámu v ČR. Výzkum bude prováděn volným a strukturovaným rozhovorem s konvertity, studiem odborné literatury, popř. vypracování vhodných dotazníků.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

E. Erikson. Životní cyklus rozšířený a dokončený. Praha: Lidové noviny 1990.

P. Říčan. Psychologie náboženství. Praha: Portál 2002.

A. Křikavová, M. Mendel, Z. Müller. Islám, ideál a skutečnost. Praha: Panorama 1990.

J. Bečka, M. Mendel. Islám a české země. Olomouc: Votobia 1998.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Viola Pargačová
Katedra religionistiky a filosofie

Datum zadání bakalářské práce: 30. dubna 2007

Termín odevzdání bakalářské práce: 31. března 2008



prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.
děkan

L.S.



doc. ThDr. Ivan Stampach
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2007

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1. autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Hradci Králové dne 8.9.2009

Petra Panýrková

Poděkování

Zde bych chtěla poděkovat **konvertitům a konvertitkám**, kteří byli informanty mého výzkumu. Bez jejich spolupráce a ochoty by tato bakalářská práce nemohla vzniknout.

Dále děkuji vedoucí své práce **doktorce Viole Pargačové** za její vstřícnost, trpělivost a povzbuzující přístup při vedení mé práce.

Chtěla bych zde ještě poděkovat svým kamarádkám a spolubydlícím **Evě a Olze** za jejich trpělivost a podporu. Své kamarádce **Marice** děkuji za diskuse, během kterých se často otevřely nové otázky a vytyčil další směr bakalářské práce, též ji děkuji za pomoc s formálními úpravami této bakalářské práce. Dále bych zde ještě chtěla poděkovat svým kamarádkám **Luce a Kristýně**, které mi poskytly oporu v dobách, kdy jsem propadala panice. Paní domácí **Haně** děkuji za příznivé prostředí.

Děkuji!

Abstrakt

Tato bakalářská práce se věnuje českým konvertitům k islámu. V úvodu autorka seznamuje čtenáře s obsahem práce a s jejími cíli. Její ambicí je odpovědět na otázky, kdo jsou lidé, kteří konvertovali k islámu, co je k tomu vedlo a jak konverze ovlivnila jejich další život. V teoretické části se autorka nejdříve věnuje islámu v českých zemích. V kapitole Islám a české země uvádí čtenáře do českého muslimského prostředí, v němž se zkoumaný fenomén konverze Čechů k islámu většinou odehrává. Mapuje zde stručně historii islámu v českých zemích, přičemž se zaměřuje na situaci po roce 1989. Zvláštní pozornost zde věnuje roli konvertitů v historii české muslimské obce. V závěru kapitoly představuje dva významné konvertity, kteří se výrazně zapsali do historie obce. Autorka chce touto kapitolou umístit zkoumaný fenomén do širšího kontextu českého islámu. Druhá kapitola teoretické části uvádí do problematiky konverze. Na začátku této kapitoly čtenářům autorka předkládá několik definic termínu „náboženská konverze“ a stanovuje definici konverze, jak bude vnímána v této práci. Pro lepší pochopení tohoto fenoménu autorka představuje několik teorií konverze a přístupů k jejímu studiu významnými badateli zabývajícími se právě studiem náboženské konverze. Přičemž nastiňuje, jak konverzi a přístup k jejímu studiu vnímá ona. Zvláštní pozornost zde věnuje problematice motivace konverze. V další části kapitoly se zabývá indikátory konverze, tedy jejími vnějšími projevy a znaky výpovědí konvertitů o jejich konverzi. Poslední kapitola teoretické části je věnována problematice konverze k islámu, kde se věnuje zejména vnímání konverze v Koránu. Tyto dvě kapitoly čtenáři slouží k hlubšímu pochopení fenoménu konverze k islámu. Pro autorku představovala teoretická část přípravnou fází druhé části bakalářské práce, kde se věnuje výzkumu konverze Čechů k islámu. Je zde zmapována i sociální, demografická a regionální struktura informantů. Praktickou část bakalářské práce tvoří výzkum autorky mezi českými konvertity k islámu. Autorka zde čtenáře seznamuje s metodologií svého výzkumu. Potom na základě kvalitativního výzkumu popisuje a analyzuje jednotlivé znaky konverze informantů daného výzkumu. Popisuje a zkoumá jejich světonázor před konverzí a příčiny toho, proč se tyto konvertité rozhodli přijmout islám. Dále sleduje vliv konverze na jejich další život. Závěr je věnován shrnutí poznatků výzkumů a to podle etap života konvertitů /před konverzí, v průběhu konverze, po přijetí islámu/. Věnuje se zde též zhodnocení výzkumu a předkládá podněty k dalším možným výzkumům.

Klíčová slova: konverze, islám, česká muslimská obec, čeští konvertité k islámu, motivace konverze, vliv konverze

Abstract

This bachelor paper deals with Czech converts to Islam. In the introduction, the reader is acquainted with the content of the paper and its aims. The aim of the paper is to find out who the converts are, what led them to conversion and how conversion influenced their lives. In the theoretical part, the author first deals with Islam in the Czech lands. The chapter „Islám a české země“/Islam and the Czech lands/ introduces the Czech Muslim environment, in which the investigated phenomenon of conversion takes place. The history of Islam in the Czech lands is briefly described and focuses on the situation after the year 1989. Special attention is paid to the role of converts in the history of the Czech Muslim community. In conclusion, the chapter introduces two important converts, who play significant roles in the history of the community. The aim of this chapter is to place the investigated phenomenon in a broader context of Czech Islam. The second chapter introduces the issues of conversion. In the beginning of the chapter, the author presents several definitions of the term „religious conversion“ and explains the notion of conversion as it is used in this paper. To give a clear explanation, the author presents several conversion theories and approaches of the leading researchers in the religious conversion. At the same time, she foreshadows her approach to the study of conversion. She pays special attention to the question of motivation to convert. The next chapter deals with the indicators of conversion, in other words, with its external manifestations and the features of the converts' statements about conversion. The last theoretical chapter is devoted to the problems of conversion and focuses mainly on how Quran describes conversion. The function of the two chapters is to ensure that the reader deeply understands the phenomenon of conversion to Islam. The theoretical part serves as the author's preparation for the second part of the bachelor paper, where she deals with her research among Czech converts to Islam. She drafts social, demographic and regional structure of the respondents. The practical part is devoted to the author's research among Czech converts to Islam. The author acquaints the reader with the methodology of her research. Then, she analyses and describes the individual conversion features of the respondents. She describes and analyses their life philosophy before conversion and the causes which led them to accept Islam. She also discusses the influence of conversion on their further life. The conclusion summarizes the research findings according to the phases of the converts' lives /before conversion, during conversion and after the acceptance of Islam/. The author also deals with the evaluation of the research and presents suggestions for further research.

Key words: conversion, Islam, Czech Muslim community, Czech converts to Islam, motivation of conversion, influence of conversion

OBSAH:

Úvod.....	9
I. TEORETICKÁ ČÁST.....	11
I.1 ISLÁM A ČESKÉ ZEMĚ	11
1.1 MUSLIMSKÁ OBEC V ČESKOSLOVENSKU DO ROKU 1939	11
1.2 MUSLIMSKÁ OBEC ZA PROTEKTORÁTU	14
1.3 MUSLIMSKÁ OBEC V ČESKOSLOVENSKU 1945-1989	14
1.4 MUSLIMSKÁ OBEC PO R. 1989.....	15
1.4.1 ÚSTŘEDÍ MUSLIMSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ.....	17
1.4.2 ISLÁMSKÁ NADACE V PRAZE	20
1.4.3 ISLÁMSKÁ NADACE V BRNĚ.....	22
1.5 DALŠÍ MUSLIMSKÉ ORGANIZACE V ČESKÉ REPUBLICE PO R. 1989	23
1.5.1 VŠEOBECNÝ SVAZ MUSLIMSKÝCH STUDENTŮ V ČESKÉ REPUBLICE / NĚKDY JE UVÁDĚN I JEN JAKO SVAZ MUSLIMSKÝCH STUDENTŮ V ČR/.....	23
1.5.2 MUSLIMSKÁ UNIE	23
1.5.3 LIGA ČESKÝCH MUSLIMŮ.....	24
1.5.4 ISLÁMSKÝ SVAZ.....	24
1.6 INTERNETOVÉ MUSLIMSKÉ KOMUNITY	24
1.6.1 INTERNETOVÝ KLUB ČESKÝCH MUSLIMEK.....	25
1.6.2 LIBERÁLNÍ MUSLIMOVÉ	25
1.7 VYBRANÍ ČEŠTÍ KONVERTITĚ	25
1.7.1 MUHAMMAD ABDULÁH BRIKCIUS.....	25
1.7.2 MOHAMED ALÍ ŠILHAVÝ.....	27
1.8 SHRNUÍ KAPITOLY A ROLE KONVERTITŮ V ČESKÉ MUSLIMSKÉ OBCI	28
I.2 NÁBOŽENSKÁ KONVERZE	30
2.1 TEORIE NÁBOŽENSKÉ KONVERZE.....	31
2.1.1 KLASICKÁ TEORIE KONVERZE DLE WILLIAMA JAMESE.....	32
2.1.2 STUDIUM KONVERZE OD 60 LET	34
2.1.2.1 BRAINWASHING MODEL DLE ROBERTA LIFTONA	34
2.1.2.2 DRIFT MODEL /KONVERZE JAKO POSTUPNÝ PROCES/	35
2.1.2.3 DRIFT MODEL DLE JOHNA LOFLANDA A RODNEY STARKA.....	36
2.1.2.4 DRIFT MODEL DLE LEWIS RAMBA	38
2.1.3 TŘÍSTUPŇOVÝ VZOREC KONVERZE	40
2.2 MOTIVY NÁBOŽENSKÉ KONVERZE	40
2.2.1 MOTIVY NÁBOŽENSKÉ KONVERZE A OSOBNOSTNÍ VZORCE ČLOVĚKA	40
2.2.2 MOTIVY NÁBOŽENSKÉ KONVERZE DLE ATRIBUČNÍCH TEORIÍ	41
2.2.3 MOTIVY NÁBOŽENSKÉ KONVERZE DLE TEORIE NAPĚTÍ /STRAIN THEORY/ A TEORIE SOCIÁLNÍHO VLIVU /THEORY OF A SOCIAL INTRODUCTION/	42
2.2.4 TYPOLOGIE MOTIVŮ	43
2.2.4.1 TYPOLOGIE MOTIVŮ DLE JOHNA LOFLANDA A NORMAN SKONOVDA.....	43
2.2.4.2 TYPOLOGIE MOTIVACE NA ZVRATOVÉ TEORII /REVERSAL THEORY/	46
2.2.4.3 TYPOLOGIE MOTIVŮ DLE L.R.RAMBA	48
2.3 INDIKÁTORY KONVERZE	48
2.4 VÝPOVĚDI O KONVERZI	49
2.5 SHRNUÍ KAPITOLY	50

I.3 „KONVERZE“ DLE KORÁNU	52
II. PRAKTICKÁ ČÁST.....	54
II.1 PŘEDCHOZÍ STAV BĚDÁNÍ	54
II.2 CÍLE VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ A ZÁKLADNÍ VÝZKUMNÉ OTÁZKY.....	55
II.3 METODOLOGIE.....	56
3.1 METODA VÝZKUMU	56
3.2 TECHNIKY SBĚRU DAT	57
3.2.1 ANALÝZA DOKUMENTŮ	57
3.2.2 ROZHOVOR	57
3.2.2.1 STRUKTURA HLOUBKOVÉHO ROZHOVORU.....	58
3.2.3 POZOROVÁNÍ	60
3.3 INFORMANTI	60
3.3.1 VÝBĚR INFORMANTŮ	60
3.3.2 CHARAKTERISTIKA INFORMANTŮ	61
3.4 FÁZE SBĚRU DAT	62
3.5 FÁZE ANALÝZY DAT	63
3.5.1 OTEVŘENÉ KÓDOVÁNÍ.....	63
3.5.2 SELEKTIVNÍ KÓDOVÁNÍ	64
II.4 EMPIRICKÁ ČÁST	64
4.1 PRIMÁRNÍ KÓDOVÁNÍ	64
4.1.1 ORIENTAČNÍ RODINA	65
4.1.2 SVĚTONÁZOR PŘED KONVERZÍ.....	66
4.1.3 PROCES KONVERZE OD POČÁTKU VÁŽNÉHO ZÁJMU O ISLÁM DO „BODU OBRATU“ A JEJÍ MOTIVACE	70
4.1.4 REAKCE OKOLÍ INFORMANTŮ NA JEJICH KONVERZI	76
4.1.5 PROKREAČNÍ RODINY	81
4.1.6 PRAKTIKOVÁNÍ ISLÁMSKÉ ORTOPRAXE	87
4.1.7 ZMĚNA STYLU A ŽIVOTNÍCH NÁZORŮ	90
4.1.8 NÁZOR NA MAJORITNÍ SPOLEČNOST.....	94
4.1.9 PŘÍNOS PŘIJETÍ ISLÁMU V ŽIVOTĚ INFORMANTŮ	98
4.2 SELEKTIVNÍ KÓDOVÁNÍ	100
4.2.1 SOCIÁLNÍ, REGIONÁLNÍ A GEOGRAFICKÁ STRUKTURA INFORMANTŮ	101
4.2.2 SVĚTONÁZOR PŘED KONVERZÍ.....	104
4.2.3 PRŮBĚH KONVERZE OD POČÁTKU VÁŽNÉHO ZÁJMU O ISLÁM DO „BODU OBRATU“ A MOTIVACE K PŘIJETÍ ISLÁMU	106
4.2.4 PŘIJETÍ KONVERZE INFORMANTŮ JEJICH OKOLÍM.....	108
4.2.5 VLIV PŘIJETÍ ISLÁMU NA DALŠÍ ŽIVOT A MYŠLENÍ INFORMANTŮ.....	110
ZÁVĚR A DISKUSE	116
ZHODNOCENÍ	120
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ:	121

Úvod

Bakalářská práce, která se Vám čtenářům nyní dostává do rukou, se zabývá českými konvertity k islámu. Toto téma jsem si vybrala, protože se zajímám o islám. Již začátkem druhého ročníku studia, když jsem poprvé začala přemýšlet o čem bych mohla psát svoji bakalářskou práci, jsem věděla, že bych se chtěla pohybovat v této oblasti. Také jsem si uvědomovala, že nechci, aby celá moje práce byla založena pouze na studiu písemných pramenů, ale že bych chtěla, aby součástí mé bakalářské práci byl i terénní výzkum. Na možnost zpracovat dané téma mě upozornila paní doktorka Pargačová a já se ho ráda ujala. Zajímalo mě, co lidi vede k odvaze změnit tak radikálně světonázor, neboť muslimská kultura vychází z arabské kultury, která je radikálně odlišná od euroamerické. Islám zde nemá tradici, je v naší společnosti cizí. Jeho zvuk vlivem situace ve světě není nejlepší. To, že toto téma, které není zpracované, zaujalo nejen mě, ale zaujme i další, mi potvrdily reakce mého okolí, když jsem jim řekla, že píšou bakalářskou práci o českých konvertitech k islámu. Většinová veřejnost v Česku nepočítá s tím, že někdo může konvertovat k islámu a nechápe, co by Čechy k tomu mohlo vést. Často jsem se setkala s překvapenou reakcí typu: „On zde někdo konvertuje k islámu?“ Odpověď je samozřejmě ano a tito lidé přibývají a budou. Je tedy potřeba toto zatím nezpracované téma zpracovat a já bych k tomu touto bakalářskou práci chtěla přispět.

Bakalářská práce bude rozdělená do dvou částí a to na teoretickou a praktickou část. Teoretická část bude sloužit jako propedeutika následujícího výzkum, který bude tvořit praktickou část. V teoretické části zmapuji islám v Česku, přičemž se zaměřím na současnost a roli konvertitů v české ummě /muslimské obci/, která zahrnuje nejen konvertity, ale i zde žijící rodilé muslimy cizí národnosti. V druhé části teoretické části bakalářské práce se budu věnovat fenoménu náboženské konverze obecně s cílem lépe pochopit konverzi k islámu u informantů výzkumu, který je součástí práce.

Jádrum bakalářské práce obsaženém v praktické části bude výzkum mezi konvertity k islámu kolem pražské mešity. Bude se jednat o kvalitativní výzkum s genderově smíšeným vzorkem konvertitů, jehož cílem bude odpovědět na otázky: Kdo jsou lidé, kteří konvertovali k islámu a co je k tomu vedlo? Změnil se jejich život a pokud ano,

jak? Jak přijalo konverzi jejich okolí? Jaký je jejich pohled na většinovou společnost? Informanti budou konvertité, kteří alespoň příležitostně navštěvují pražskou mešitu a účastní se zde bohoslužebného a společenského života. Jedná se o hloubkový kvalitativní výzkum, jehož cílem je porozumět konverzi informantů. Bude zpracován přehled sociální, demografické a regionální struktury informantů. Záměrně zde nepožívám „struktura českých konvertitů“, neboť se bude jednat o kvalitativní výzkum s menším vzorkem informantů než by bylo potřeba pro kvantitativní výzkum, který by nám mohl ukázat strukturu „českých konvertitů k islámu“.

I. TEORETICKÁ ČÁST

I.1 Islám a české země

V kapitole Islám a české země uvádím čtenáře do českého muslimského prostředí, v němž se zkoumaný fenomén konverze Čechů k islámu většinou odehrává. Mapuji zde stručně historii islámu v českých zemích, podrobněji se věnuji devadesátým létům minulému století a století současnému, neboť toto období je z hlediska tématu práce podstatné. Do dvacátého století nemáme žádné záznamy o konverzi Čechů k islámu. Podívám se zde také na místo a roli českých konvertitů v rámci české muslimské obce /ummy/. Zaměřím se na jejich roli při formování zdejší obce a stručně představím vybrané české konvertity, kteří se svojí činností výrazně zapsali do její historie.

I.1 Muslimská obec v Československu do roku 1939

České země se nikdy nedostaly do trvalejšího přímého styku s muslimskou civilizací. Ve středověku byl kontakt Čechů s islámskou civilizací pouze okrajový /řídke kontakty s muslimy na středověkých obchodních trasách aj./.¹ Významný byl rok 1878, kdy Rakousko-Uhersko zahájilo válečné tažení, jehož cílem bylo vytlačit Osmany z Bosny a Hercegoviny. O této události se zde zmiňuji, protože vedla v letech 1878 až 1918 k migraci muslimských „Bosňáků“ po celém území Rakousko-Uherské říše a zejména do českých zemí. Další významné datum v historii českých muslimů je 15. červen 1912, kdy císař František Josef I. přijal zákon č. 159/1912 ř. z., kterým bylo státem uznáno islámské náboženství hanafijského ritu. V Uhersku byl právní vztah k islámu ošetřen článkem č. 17/1916, jenž se vztahoval na islám bez ohledu na právní směr /masháb/.² Tento článek platil i pro Slovensko a Podkarpatskou Rus, které

¹ BEČKA, Jiří, MENDEL, Miloš. *Islám a české země*. s. 131.

² Masháb je arabský termín pro hnutí, ideovou orientaci, trend. Islám toto slovo užívá v užším islámském smyslu pro školu /ritus/ islámského práva /str. 592, Judaismus, křesťanství, islám/. Hanafijský madhab /transkripce do latinky dle profesora Kropáčka/ měl kdysi postavení úředního právního systému v Osmanské říši i v říši Velkých Mogulů /Indie/. Dodnes se k němu hlásí většina sunnitských muslimů v Sýrii, Turecku, Iráku, na Balkáně, ve Střední Asii, v Afghánistánu, Pákistánu a v Indii. Od roku 1922 platil také pro muslimskou menšinu v Rakousko-Uhersku /Kropáček, 119/, ve výslovné úpravě zákonem jako jediného uznaného právního systému se však vztahoval pouze na Rakousko. Tato právní škola byla roku 767 n. l. založena Abú Hanífem, který působil v Bagdádu a kladl důraz na využití vlastního úsudku.

v té době byly součástí Uherska. Tento rozdíl bude jedním z hlavních problémů při pozdějším pokusu o registraci obce.³

Až koncem roku 1934 se začalo uvažovat o založení muslimské obce. U jejího zrodu stáli zahraniční muslimové žijící v ČSR, zahraniční islámské instituce, zastupitelské úřady některých islámských zemí a čeští konvertité. Do té doby se spontánně stýkali jednotlivci především na národnostním základě a společně praktikovali islámský rituál. 8. listopadu 1934 byla založena „Moslimská náboženská obec pro Československo s ústředím v Praze“. Tato skupina se sešla z podnětu egyptského generálního konzula Abd al-Hamída al-Bába beje, indického muslimského intelektuála dr. Sajjida Hasana Mírzá chána, českého konvertity, novináře Mohameda Abdallaha /Bohdana/ Brikciuse. Podle údajů získaných z různých zdrojů publikovaných v knize „Islám v srdci Evropy“, měla při svém založení na přelomu let 1934 – 1935 v Praze asi 700 členů. Z toho bylo asi jen 10 Čechů a sympatizujících rodinných příslušníků. Tento počet se nezměnil ani v letech Protektorátu, kdy přibýlo jen několik českých konvertitů. Přibližně tento počet uváděl i při obnovených žádostech o registraci za Protektorátu M.A. Brikcius. Na Moravě bylo v roce 1937 registrováno 26 muslimů, z toho 10 v Brně.⁴

Na první ustavující schůzi obce / 23. prosince 1934/ byly stanoveny cíle, z nichž hlavním byla výstavba mešity v Praze, zajištění řádné registrace a uznání československé obce státem. Byla zde zvolena Rada muslimské obce /medžlis/ - její nejvyšší správní orgán. V době založení měla čtyři členy, později sedm. Předsedou byl zvolen M.A.Brikcius, v jehož bytě se od jara 1935 muslimové scházeli.⁵ Již 31. prosince 1934 začal zdlouhavý pokus o uznání a registraci obce. Rada Muslimské náboženské obce zaslala Ministerstvu školství a národní osvěty“ /dále jen MŠANO/ dopis, v němž oznamuje zřízení „*Moslimské mohamedánské náboženské obce pro Československo v Praze ve smyslu říšského zákona číslo 159 ze dne 15. července 1912, kterým byla uzákoněná moslimská /mohamedánská⁶ / církev hanafijského ritu*“.

³ MENDEL, Miloš, OSTŘANSKÝ, Bronislav, RATAJ, Tomáš. *Islám v srdci Evropy*. s. 67 – 70.

⁴ Tamtéž. s. 356.

⁵ Konaly se u něho neformální schůzky, přednášky, kolektivní páteční modlitby a oslavy islámských svátků, ale i valné hromady.

⁶ Překlep byl již v dopise.

2. února 1935 obdržela dopis od MŠANO, aby doplnila potřebné údaje o působnosti. Obec ji vymezila na celou Československou republiku. Obec nebyla schválena a to až do r. 1939.⁷

„Jako nepřekonatelnou překážkou se stále jevílo sjednocení rozdílů v uznání islámu Rakouskem roku 1912 a Uherskem roku 1916, a to zejména skutečnost, že obec – a nutno říci, že zcela v souladu s islámským zákonodárstvím a tehdejší praxí islámských zemí – trvala na výsadním právu uzavírat sňatky a konat pohřební obřady, což bylo v příkrém rozporu s legislativou ČSR.“⁸

Problémem bylo rovněž to, že obec neměla jasno, kterým právním mazhabem se chce řídit – zda pouze hanafijským nebo islámem vůbec. Právní problém tvořil i požadavek arabštiny jako jednacímho úředního jazyka, jak bylo vyžadováno v návrhu ústavy.

Jiří Bečka ve své knize rozlišil činnost muslimské obce v této době na tři typy:

1. posilování náboženské příslušnosti - obec se snažila o stálý kontakt členů a to alespoň písemný. Jejím cílem bylo také co nejrozsáhlejší společné slavení rituálu. Pro tento cíl si uvědomovala důležitost výstavby mešity v Praze. **2. misijní činnost** - obec nakupovala a vydávala náboženskou literaturu, z nichž nejvýznamnější byl nákup a vydávání Koránu. Od roku 1937 začala vydávat bulletin „Hlas muslimské náboženské obce“. Obec organizovala náboženské přednášky i pro širokou veřejnost.⁹ **3. organizační činnost** - „Obec údajně do roku 1945 sjednotila všechny muslimy v českých zemích“.¹⁰ Kromě pražského ústředí byl zřízen „zemský úřad důvěrníka“ pro Brno /1938/, pobočka v Olomouci /1944/ a „zemský úřad důvěrníka“ v Piešťanech pro Slovensko /1938/. Obec se po celou dobu svého fungování neúspěšně pokoušela získat povolení pro stavbu mešity.¹¹

⁷ MENDEL, Miloš, OSTRÁNSKÝ, Bronislav, RATAJ, Tomáš. *Islám v srdci Evropy*. s. 359 – 333.

⁸ Tamtéž. s. 341.

⁹ BEČKA, Jiří, MENDEL, Miloš. *Islám a české země*. s. 131.

¹⁰ MENDEL, Miloš., OSTRÁNSKÝ, Bronislav, RATAJ, Tomáš. *Islám v srdci Evropy*. s. 362.

¹¹ BEČKA, Jiří, MENDEL, Miloš. *Islám a české země*. s. 131.

1.2 Muslimská obec za protektorátu

Během protektorátu obec pokračovala v pokusu o schválení zřízení a registraci. Po řadách jednání a úpravách stanov byla ústava obce schválena. Nařízením Presidia Ministerské rady byla „Moslimská náboženská obec pro Čechy a Moravu v Praze“ uznána, nejednalo se tedy o působnost na celé Československo, jak bylo požadováno za první republiky. Přesné datum vydání nařízení není jasné. V pozdějších žádostech obce o „znovuregistraci“ / po listopadu 1989/ je jako datum „státního“ uznání uváděn 18. prosinec 1941. Muslimskou obec později hodně zdiskreditovala Brikciusova náklonnost k fašismu. V arabském světě v té době nebyla vzácná, protože muslimové věřili, že by je třetí říše v případě vítězství vymanila z područí kolonialismu a umožnila jim svobodu. Brikcius podporoval spojenectví některých arabských nacionalistů s Německem a radoval se z vojenských úspěchů Osy. Publikoval ostrou kritiku Británie, kolonialismu, židobolševismu a sionismu. Svou kritiku směřoval výhradně na politickou praxi sionismu v britském mandátním území Palestina. Jeho osobnost je stále velmi kontroverzní, přesto, když horoval pro vítězství nacistů, ležela mu na srdci pravděpodobně pouze záležitost islámů a Arabů. Během let nacistické okupace se členská základna muslimské obce příliš nezměnila. Tvořili ji převážně cizí státní příslušníci nebo občané protektorátu muslimského původu, o kterých se v materiálech z tohoto období nehovoří. K obci přibýlo několik konvertitů, kteří se zajímali o vše, co souviselo s islámskou civilizací obecně. Mezi tyto nové konvertity patřil i budoucí předkladatel Koránu do češtiny Ahmed /Ivan/ Hrbek či autor první monografie věnované českému islámu Abdalláh /Jiří/ Bečka.¹²

1.3 Muslimská obec v Československu 1945-1989

V květnu 1945 obec kompromitovaná loajalitou vůči nacistické okupaci v nastalém politickém ovzduší svou činnost zcela spontánně ukončila. Po osvobození obec nepřestala existovat, ale silně zmrazila svoji činnost. Poslední číslo jejího bulletinu Hlas vyšlo v dubnu 1945. Obec jako celek nebyla po osvobození shledána „kolaborantskou“, neboť byla příliš bezvýznamná a členská základna se s nacisty nezapletla. Avšak Brikcius byl zatčen a souzen. Soud neprokázal, že by projevoval náklonnost k nacistické rasové teorii jako takové. Ahmed Hrbek, který byl novým tajemníkem

¹² MENDEL, Miloš, OSTŘANSKÝ, Bronislav, RATAJ, Tomáš. *Islám v srdci Evropy*. s. 359 – 362.

obce, po Brikciusově zatčení vyhlásil nové volby 10. června 1945 /10. června 1945/ a byl v nich zvolen novým předsedou. V roce 1955 na tuto funkci dobrovolně rezignoval a vydal se na cestu vědeckého výzkumu. Obec již nedosahovala dřívější aktivity a masovostí akcí a stala se svého druhu volné zájmové sdružení jednotlivců. Za dané situace obec přežívala jako neformální sdružení či klub příznivců, kteří o sobě věděli, občas se scházeli a dopisovali si. Činnost české muslimské obce v období 1945 -1968 lze rekonstruovat jen obtížně. K dispozici jsou často jen kusé informace /osobní svědectví, zachování pár dokumentů apod./. K pronásledování českým muslimů v padesátých letech nedošlo. Obec se na veřejnosti neprojevovala, takže úřady v ní neviděly velké nebezpečí.¹³

Uvolnění situace v roce 1968 znamenalo pro českou muslimskou obec podnět k aktivitě. Dne 15. dubna 1968 skupina českých muslimů kolem Arífa Omara Třebického /dříve Mikundy/ požádala o povolení založení organizace s názvem „Yeni ceri – Sociální organizace Moslimů“ v Praze. Zároveň byla k Úřadu pro věci církevní na ministerstvu kultury podána žádost o registraci „Svazu muslimských obcí v ČSSR. /Nebylo uvedeno o kolik obcí se jedná./. Jejím cílem mělo být zřízení knihovny, vlastní pobočky Červeného půlměsíce při Československém červeném kříži. Dále chránit sociální, kulturní a právní zájmy muslimů a usilovat o zřízení muslimské náboženské obce, která by získala státní uznání dle platných předpisů. Protože členové obce neobdrželi v následujících měsících žádnou odpověď, rozhodli se prohlásit 19. srpna 1968 Svaz muslimských obcí za založený de facto. Očekávali vpád sovětských armád, proto se rozhodli, že vrcholní funkcionáři svazu ČSSR urychleně opustí a budou řídit záležitosti ze zahraničí. Třebický jakožto předseda změnil název organizace na „ČS. Federaci Islámských Společností /CSFIS/ v exilu. Normalizační období 70. a 80. let 20. století znamenalo pro muslimy v ČSSR další stagnaci.¹⁴

1.4 Muslimská obec po r. 1989

Teprve listopadové události roku 1989 s sebou přinesly příznivější klima pro život české muslimské obce. Již během roku 1990 se ukázalo, že se centrum příští obrozené muslimské obce přesune na Moravu. Snaha o organizaci obce a její registraci státem se

¹³ MENDEL, Miloš, OSTŘANSKÝ, Bronislav, RATAJ, Tomáš. *Islám v srdci Evropy*. s. 362 – 371.

¹⁴ Tamtéž. s. 362 – 371.

soustředila kolem autority „třebíčského nestora“ Mohameda Ali /Přemysla/ Šilhavého, který k islámu konvertoval již za první republiky. V roce 1990 zahájil svojí snahu o registraci obce a začal se zasazovat o její znovuuznání. Členská základna byla po neplodném období značně porušená, za nejvýznamnější považujeme mimo jiných jména českých konvertitů geologa Dr. Vladimíra Saňky, arabisty Dr. Petra Pelikána a Ing. Salima Vladimíra Voldána, kteří se výrazně zapsali do paměti české muslimské obce.

Při sčítání obyvatelstva v roce 2001 se k islámu přihlásilo cca 3600 osob, ale tyto údaje nelze brát za zcela definitivní, protože řada lidí se ke svému vyznání veřejně nepřihlásila. Vzhledem k do značné míry negativnímu pohledu české veřejnosti na islám a jeho ztotožňování s terorismem se muslimové často bojí hlásit ke svému náboženství, což jak uvidíme bude činit obci obrovské problémy při jejím uznání. Ani obec sama nemá statistiky o muslimech žijících v Česku a v zájmu jejich ochrany se je nesnaží dělat. Osobní údaje /což činí zejm. emailové adresy/, které mají představitelé o muslimech, kteří mají zájem o komunikaci s obcí, nejsou veřejně přístupné a slouží pouze pro interní potřeby. Oficiální statistiky o počtech muslimů v ČR tedy neexistují. Udává se počet muslimů v rozmezí 10 000 – 20 000 osob. Dr. Saňka se spíše přiklání k 10 000 osob, ale jak sám udává, nejsou možnosti, jak tento údaj ověřit. Tento počet muslimů zahrnuje tři skupiny lidí: **1. čeští konvertité** – což je nejmenší skupina, ale neaktivnější. Podle doktora Saňky v ČR je asi 400 konvertitů. **2. cizinci s českým občanstvím** – do Česka přišli většinou v sedmdesátých a osmdesátých letech minulého století v souvislosti s oživením vztahu ČSSR se spřátelenými socialistickým arabskými státy za studiem či za prací. V té době zde studovalo stovky arabských studentů, někteří zde založili rodinu, usadili se zde a získali české občanství. **3. cizinci bez českého občanství** – žijí zde na základě povolení k trvalému nebo dlouhodobému pobytu. Jedná se o studenty a podnikatele, kteří přišli po roce 1989. Většina muslimů žijících v ČR tvoří lidé arabského původu /Sýrie, Irák, Egypt, Palestiny atd./ a dále z Balkánu, Turecka, Pákistánu, Čečenska a z dalších bývalých sovětských středoasijských republik. Se vstupem ČR do Evropské unie a pomalu stoupající životní úrovní souvisí skutečnost,

že pro stále vyšší počet migrantů přestala být ČR pouze tranzitní zemí, nýbrž se stala zemí trvalou, cílovou.¹⁵

1.4.1 Ústředí muslimských náboženských obcí

Na ustavující schůzi /18. května 1991/ Al-Ittihad Al-Islami - Ústředí muslimských náboženských obcí v ČSFR v Praze - byly schváleny stanovy, vycházejí z prvorepublikových vzorů. Předsedou byl zvolen prof. Šilhavý, dalšími členy výboru se stali převážně brněňští muslimové, z čehož je patrná orientace obce na Moravu / resp. Brno/. K cílům muslimské náboženské obce patřilo založení vlastního muslimského nakladatelství, obnovení matriky a jednání o výstavbě mešity. V dalších letech se jednalo o obnovení obcí v Praze, Brně a Ostravě a zasazení se o státní uznání obce. Založené pobočky však žádnou činnost nevyvíjely. Ústředí dosud nemělo právní subjektivitu, což jí činilo problémy a musela si ujasnit rozsah zákonnosti své možné činnosti. Z toho důvodu bylo v Brně založeno „Islámské centrum“ a později, také z tohoto důvodu, vznikly v Praze a v Brně muslimské náboženské nadace. Zástupci těchto nadací se účastnili panislámských konferencí, na nichž navazovali kontakty a informovali o postavení muslimů v České republice.¹⁶

Otázka uznání Ústředí byla však i nadále pro obec ústřední i po rozdělení Československa. Zákon č. 308/1991 Sb. o svobodě náboženské víry a postavení církví a náboženských společností v příloze vyjmenoval církve a náboženské společnosti, které byl uznány na základě legislativních či správních aktů československého státu. Muslimská obec se v tomto seznamu neobjevila, neboť byla uznána za protektorátu a právní akty z tohoto období byly na základě Benešových dekretů anulovány. Z hlediska jejího uznání hrál tedy hlavně roli zákon č. 161/1992 Sb. o registraci církví a náboženských společností. Podle tohoto zákona se však nesměly stát právnickou osobou nové náboženské společnosti, které nejsou členy Světové rady církve a které nepředložily spolu s žádostí o registraci seznam deseti tisíc stoupců majících trvalý pobyt na území České republiky. Tomu obec nebyla schopna vyhovět. Ústředí se bránilo, že v seznamu dříve registrovaných nebyla uvedena opomenutím, neboť byla uznána již zákonem z roku 1912 a státem byla uznána 18. prosince 1941. Žádným

¹⁵ MENDEL, Miloš, OSTŘANSKÝ, Bronislav, RATAJ, Tomáš. *Islám v srdci Evropy*. s. 408 – 409.

¹⁶ Tamtéž. s. 378 - 384.

státním rozhodnutím nebyla zrušena, takže nyní se jedná pouze o znovuregistraci. Ministerstvo kultury to však odmítlo akceptovat.

Změnu přinesl teprve zákon č. 3/2002 Sb. o církvích a náboženských společnostech, který upravuje podmínky registrace náboženských společností a vymezuje práva a povinnosti registrovaných subjektů vůči státu. Zákon přináší dvoustupňovou registraci. Pro první stupeň je potřeba předložit jen tři sta podpisů věřících s osobními údaji. Organizace tak získá právní subjektivitu, avšak bez dalších zvláštních práv, jež mají až náboženské subjekty akreditované druhým stupněm registrace. V březnu 2004 si Ústředí muslimských obcí podalo žádost o registraci prvního stupně u ministerstva kultury a začátkem září 2004 byla žádost kladně vyřízena. Oficiální sídlo ústředí muslimských obcí je nyní pražská mešita /Blatská 1 491, Praha 9 – Kyje/.¹⁷ Roku 2000 předal prof. Šilhavý zástupcům Islámských nadací v Brně a v Praze veškerou agendu související s UMO. V březnu 2008 prof. Muhamed Alí Šilhavý umírá a vedení UMO přechází zcela na dva místopředsedy, za MO Brno Muneeb Hassan Alrawi a za MO Praha Vladimír Sářka. Nové předsednictvo bylo zvoleno 28. 3. 2009 členy MO Brno, MO Praha a nově vzniklé MO Teplice. K tomuto datu se předsednictvo skládá ze sedmi členů, tří zástupců z Brna, tří z Prahy a jednoho z Teplic. Předsedou se stává Muneeb Hassan Alrawi, místopředsedové jsou Vladimír Sářka (MO Praha) a Ahmed Hamdi (MO Teplice).¹⁸ Obec založila vlastní nakladatelství „Al nida' al Islámi“. V dubnu r. 1991 profesor Šilhavý s pomocí své dcery Mgr. Lajly Kotáčkové zahájil vydávání bulletinu „Hlas MNO pro Československo“.¹⁹

*„Ústředí koordinuje činnost muslimských obcí zejména ve věcech náboženských, sociálních, vzdělávacích a kulturních. Jedná v těchto věcech s orgány státní správy, samosprávy, případně s dalšími institucemi v České republice“.*²⁰ Ústředí muslimských obcí (dále jen UMO) je organizací sdružující muslimské obce. Její působnost se vztahuje na území ČR.²¹ Je zastřešující organizací, pod kterou vznikly následující samostatné místní muslimské obce: Muslimská obec v Praze, Muslimská obec v Brně

¹⁷ SMETANOVÁ, Marie. *Islám v České republice*. s. 62 – 67.

¹⁸ <http://www.mesita.cz/node/36>

¹⁹ MENDEL, Miloš, OSTRÁNSKÝ, Bronislav, RATAJ, Tomáš. *Islám v srdci Evropy*. s. 382 .

²⁰ www.umocr.cz

²¹ Tamtéž.

/obě v roce 2007/, Muslimská obec v Teplicích /21.3. 2009/.²² Jednotlivé MO mají samostatnou právní subjektivitu a jejich činnost upravují samostatné stanovy, které nesmí být v rozporu se Statutem UMO.²³

Článek 4 Statutu Ústředí muslimských obcí stanovuje Poslání a cíle UMO:

*„a. pomáhat všem muslimům podle možností obce, zřizovat a vydržovat školy, zdravotnické a dobročinné instituce, pomáhat všude tam, kde to bude sloužit k rozvoji života muslimské komunity podle islámských zásad, b. prohlubovat přátelské vztahy a kontakty mezi muslimy na území České republiky a se souvěrci žijícími mimo její hranice, c. podporovat přátelské vztahy mezi Českou republikou a muslimskými zeměmi, d. poskytovat objektivní informace o islámu a jeho učení, e. prohlubovat dialog mezi různými náboženskými uskupeními a dosáhnout vzájemného respektu, tolerance a přátelských vztahů, f. budovat muslimské modlitebny všude tam, kde se ukáže potřeba, g. shromažďovat prostředky pro výstavbu a provoz mešit a modliteben, pro zajištění muslimské stravy a pro další aktivity vedoucí k naplňování poslání Ústředí muslimských obcí, h. bránit muslimskou pospolitost proti všem projevům rasismu, xenofobie, islamofobie či jakékoliv diskriminace, i. vést evidenci členů náboženské obce, a to pouze pro svou vnitřní potřebu, j. pomoc při zajištění pohřbu zemřelých muslimů podle islámských zásad, k. vydávat periodické i neperiodické publikace o islámu“.*²⁴

Článek 3 Statutu Ústředí muslimských obcí upravuje vznik a zánik členství a práva a povinnosti členů. Podle odstavce 1 se členem UMO se stává „každý muslim(ka), který(á) je na základě své žádosti (s notářsky ověřeným podpisem žadatele) přijat(a) do některé z místních muslimských obcí“. V tomto článku je též zdůrazněno, že členství v náboženské společnosti UMO je dobrovolné a nikdo k němu nesmí nikoho nutit ani mu bránit opustit společnost. Po přijetí je nový člen zapsán do jednotné členské evidence MO i UMO. Podle odstavce 4 má člen UMO zejm. právo „účastnit se náboženských, kulturních, vzdělávacích, sociálních a dalších programů, organizovaných UMO“. V odstavci 5 jsou rozebírány povinnosti člena. Mezi ně patří zejména povinnost „ctít zásady islámské víry“. Tato organizace je jediná z muslimských organizací na našem území, kde je kladen důraz na registrované členství, proto musí členové podle stanov „do 30 dnů oznamovat předsednictvu MO

²² Teplice jsou lázeňské město, kde se ročně léčí velký počet muslimských pacientů. Do mapy českého islámu se dostaly díky nezdařeným pokusům o stavbu mešity zde. Při prvním pokusu roku 1995, kdy mešita měla stát poblíž lázní, kde se každoročně léčí 250 – 300 muslimů, i přes podporu teplického starosty vzbudil vlnu odporu. Od plánované stavby, kterou měl financovat donátor ze Spojených arabských emirátů, který pravidelným lázeňským hoste zde, se ustoupilo. Podobná situace zde na i při druhém pokusu zde postavit mešitu v roce 2003 / MENDEL, Miloš, VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Český boj o mešity. In Nový Orient.* s. 12 – 14.

²³ www.umocr.cz

²⁴ Tamtéž.

změny osobních údajů, které jsou předmětem členské evidence“. Členové mají také povinnost platit členské příplatky a jsou v § f statutu vyzýváni k dodržování zákonů státu ČR a respektování jeho ústavy.²⁵

1.4.2 Islámská nadace v Praze

V hlavním městě České republiky, Praze, se muslimové v letech 1989-1992 pro páteční modlitbu a oslavy svátků scházeli na vysokoškolských kolejích, v pronajímaných sálech a na egyptském velvyslanectví. Teprve v roce 1992 si pražští muslimové trvale pronajali několik místností v Praze 4 – Krči a to převážně pro potřeby zahraničních muslimů a to pod jménem Všeobecného svazu muslimských studentů v ČR, který byl registrován o něco dříve než nadace. Modlitební shromáždění se zde konala zejména o pátcích a během svátků. Nadace v čele s dr. Vladimírem Sáňkou převzala v lednu 1997 již nevyužívanou mlékárnu Pragold. / pozemek v Praze – 9 Kyjích, ulice Blatská č. 1491/.²⁶ 1.5.1999 zde bylo otevřeno nové islámské centrum, které nahradilo dosavadní krčskou mešitu. Je zde sídlo nadace, kancelář Všeobecného svazu muslimských studentů v ČR, velká mužská modlitebna, ženská modlitebna, další modlitebna, která slouží též jako přednášková místnost, je zde i knihovna se studovnou a kuchyňka a jídelna. Součástí mešity je i byt imáma. Ve dvoře modlitebny jsou malé prodejny tradičních oděvů a dárkových předmětů, internetová kavárna, pobočka řeznictví a prodejny potravin Halalko, která nabízí maso připravené tradičním způsobem splňující podmínky halal stravy.

Při pátečních modlitbách se v mešitě schází zhruba tři sta až čtyři sta muslimů.²⁷ Páteční bohoslužby se skládají z kázání imáma a společné modlitby. Nejvíce jsou mezi věřícími navštěvujícími páteční bohoslužby zastoupeny arabští muslimové, druhou početnou skupinu tvoří české konvertitky. Kázání je pronášeno arabsky a česky. Současným imámem mešity je Emir Omič, bosenský muslim. Šejch Dr. Ahmad al-Khadhmí je další významný duchovní, který zde působí. Nadace na svých internetových stránkách rozděluje svoji činnost do tří oblastí: provoz Islámského centra v Praze, charitativní a osvětová činnost.²⁸ Nadace si klade za cíl poskytovat služby

²⁵ www.umocr.cz

²⁶ <http://www.praha.muslim.cz/about.html>

²⁷ Tamtéž.

²⁸ Tamtéž.

všem muslimům v České republice. Zajišťuje páteční bohoslužby, oslavy muslimských svátků a aktivity v měsíci ramadán. Dále nadace poskytuje např. výuku arabštiny, čtení a výklad Koránu v arabštině i češtině, výukové programy pro děti nebo přednášky. Zejména nedělní přednášky věnované Koránu a islámské věrouce jsou zejm. mezi konvertity oblíbeny a navštěvovány. Nadace se snaží překládat a vydávat literaturu o islámu a příbuzných tématech. Na půdě mešity probíhá také oddávání muslimů dle tradičního islámského obřadu, je však podmíněno předložením oddacího listu vystaveného při občanském sňatku v souladu se zákony České republiky. Islámská nadace zajišťuje věřícím pohřbívání podle tradičního způsobu.

Druhým okruhem je charitativní činnost. *„Správní rada Nadace shromažďuje prostředky od muslimů, darované jako náboženská daň (zakát) a dobrovolná almužna (sadaqa). Ty se sbírají odděleně od finančních prostředků darovaných na provoz mešity a jsou použity výhradně na sociální pomoc sociálně slabším rodinám a jednotlivcům“.*

Dále nadace sleduje situaci v uprchlických táborech, kde jsou početnější skupiny muslimů, spolupracuje s vedením věznic. Pomáhá formou ošacení, při oslavách svátků, výukou dětí, finanční pomocí, pomocí s orientací v české společnosti a zařazením se do ní apod. Třetím okruhem její činnosti je osvěta směřovaná k muslimům i k veřejnosti. Představitelé na svých internetových stránkách proklamují jako jeden ze svých hlavních cílů pravdivě informovat o islámu a reprezentovat muslimskou komunitu na veřejnosti.²⁹ Představitelé nadace jsou pro česká média a českou veřejnost hlavními reprezentanty české muslimské veřejnosti. Příležitostně jsou zástupci pražské /ale i brněnské nadace/ vyhledáváni novináři, zejm. v souvislosti se žádostí o vyjádření k některé události v „muslimském světě“. Další aktivity: přednášky a výstavy pro veřejnost, návštěva a spolupráce se školami při vzdělávání studentů o islámu a spolupráce s médii při prezentaci islámu, vydavatelská činnost a internetové stránky pražské nadace /www.praha.muslim.cz/ a též společné stránky s Islámskou nadací v Brně /www.islamweb.cz/. V roce 2003 zřídila Islámská nadace v Praze také informační kancelář s modlitebnou v centru Prahy /Politických vězňů 14, Pasáž Jiřího Grossmana/. Zde vedle modlitebních setkání, probíhají i např. kurzy arabštiny pro veřejnost. Od roku 2004 má pod svým patronátem rovněž i Islámské centrum s modlitebnou v Teplicích.

²⁹ <http://www.praha.muslim.cz/about.html>

1.4.3 Islámská nadace v Brně

Počátkem 90. let se v Brně začala scházet skupina muslimu tvořená převážně muslimskými studenty ze zahraničí a začala organizovat v prostorách vysokoškolských kolejí páteční modlitby. Z jejich iniciativy byla založena nadace pro zřízení a provoz islámského centra, která byla zaregistrovaná jako občanské sdružení. Nadace byla oficiálně zaregistrovaná 6. května 1994 jako charitativní organizace. Nynějším předsedou nadace je Ing. Muneeb Hassan z Iráku. Důvodem jejího vzniku bylo vybudování modlitebny či mešity v Brně spojené s islámským centrem. V roce 1995 zakoupila nadace pozemek na Vídeňské ulici a podala žádost o povolení stavby mešity. Ta se začala stavět v červenci 1997, dokončená a slavnostně otevřená byla 2. července 1998 za přítomnosti představitelů křesťanských církví, Federace židovských obcí a dalších významných osobností kulturního a politického života v ČR.³⁰

I Islámská nadace v Brně se snaží naplňovat stejné cíle jako nadace pražská. Hlavním cílem je zajištění plnohodnotného duchovního života věřících. V pátek se zde o ramadánu dle Muneeba Hassana sejde až 150 věřících. V brněnské mešitě se ke společným pátečním modlitbám schází v průměru 60 věřících. Modlitebna zajišťuje prostor ke všem denním modlitbám, je otevřená téměř nepřetržitě. V době ramadánu zde stejně jako v Praze probíhají společné večere. Po domluvě je tu možnost studia materiálů, které jsou majetkem nadace, mešita tak plní též funkci vzdělávacího centra. V sobotu je pro muže organizováno čtení a výklad Koránu, výklad islámské věrouky a práva, kapitoly z islámské historie, případně besedy na další témata. Neděle patřívají ženám, učí se arabštinu a diskutují o podobných tématech jako muži.³¹ Brněnská obec se velmi soustředí na kontakt s veřejností. Uspořádala několikrát dny otevřených dveří, které byly doprovázeny bohatým doprovodným programem. Zajímavým projektem jsou diskuze se studenty vysokých škol.³²

„Obě zmiňované nadace a Všeobecný svaz muslimských studentů /bude o něm stručně pojednáno dále/, který je nepřímo propojen s islámskou nadací v Praze, jsou prakticky sjednocené pod hlavičkou Ústředí muslimských obcí. Nejedná se však o sjednocení na právnickém principu, ale na principu společných cílů a aktivit, neboť se jedná o zcela nezávislé subjekty. Představitelé Islámské nadace v Praze a v Brně jsou zároveň

³⁰ MENDEL, Miloš, OSTŘANSKÝ, Bronislav, RATAJ, Tomáš. *Islám v srdci Evropy*. s. 392 – 397.

³¹ SMETANOVÁ, Marie. *Islám v České republice*. s. 73 – 76.

³² <http://www.infomuslim.euweb.cz/akce.htm#pravidelne>

*představiteli Ústředí muslimských obcí v ČR, které vystupuje jako oficiální zástupce vůči státním orgánům.“*³³

1.5 Další muslimské organizace v České republice po r. 1989

1.5.1 Všeobecný svaz muslimských studentů v České republice / Někdy je uváděn i jen jako Svaz muslimských studentů v ČR/

Byl založen r. 1992 jako nejstarší organizace, které koordinovaly aktivity muslimů v ČR. Působí na celém území, především ve velkých univerzitních městech /Praha, Brno, Olomouc, Ostrava, Hradec Králové a Olomouc/.³⁴ Sídlí v objektu Muslimské nadace v Praze. Byl založen tehdejším súdánským studentem architektury Muhammadem Abbasem al-Mutasimem, který žije v Česku od r.1988 a v současnosti předsedá Muslimské unii. Svaz sdružuje především zahraniční studenty z muslimských zemí. Studenty kontaktuje především ve školících střediscích pro výuku českého jazyka a snaží se jim poskytnout základní informace o životě v ČR, muslimské komunitě a o aktivitách, na kterých se mohou podílet.³⁵ Svaz se zaměřuje na osvětovou a vzdělávací činnost.

1.5.2 Muslimská unie

Byla zaregistrovaná v r. 2000 jako občanské sdružení. Sdružuje převážně české muslimy. Podle jejích stanov je jejím cílem především šíření víry, plánování, zajišťování objektivních informací o islámu a podpora vzdělávací činnosti v oblasti kultury, podpora sociálně slabých, nemocných, živelnými pohromami či jinak postižených muslimů. Také pomoc v rámci zajišťování provozního zázemí v ČR.³⁶ Jedním ze zakladatelů byl Muhammad Abbas ze Súdánu, který je nyní jeden z mála cizinců v organizaci. Významnou postavou zde je Miroslav Krakovič, který se zaměřuje na překlady knih a tvorbu internetového portálu unie /www.muslim-inform.cz//.³⁷ Počátky unie objevíme již v r. 1999. Většina českých muslimů většinou nehovořících arabsky, cítili nedostatek informací, neporozumění páteční modlitbě, četbě Koránu

³³ SMETANOVÁ, Marie. *Islám v České republice*. s. 68.

³⁴ MENDEL, Miloš, OSTŘANSKÝ, Bronislav, RATAJ, Tomáš. *Islám v srdci Evropy*. s. 411.

³⁵ SMETANOVÁ, Marie. *Islám v České republice*. s. 77.

³⁶ <http://www.proislam.org/forum/viewtopic.php>

³⁷ SMETANOVÁ, Marie. *Islám v České republice*. s. 78.

a hadíthu. Proto se muslimská unie ze začátku se zaměřovala především na pomoc českým muslimům na řešení náboženských problémů uvnitř muslimské obce, např. vysvětlování jednotlivých článků víry. V současnosti se specializuje na překlady odborných publikací.³⁸ Věnuje se též i práci s médii. Roku 2001 založila internetový portál „Muslimské listy“, který se věnuje převážně politické situaci v islámských zemích a přináší o islámu odlišný obraz, než jaký přináší většina českých médií.³⁹ „Muslimská unie je jedinou organizací v ČR, která se věnuje médiím aktivně. Ostatní organizace jsou spíše pasivní a reagují pouze na podněty z médií.“⁴⁰ Této organizaci jsem věnovala více pozornosti, protože je českými konvertity velmi využívána.

1.5.3 Liga českých muslimů

Vznikla ve snaze postavit islám na legální základ, dokud nedojde ke státnímu uznání islámu. Založil ji Dr. Petr Pelikán s profesorem Šilhavým.⁴¹ V lize se měli sdružovat čeští konvertité.⁴² Tato myšlenka se však neujala.⁴³

1.5.4 Islámský svaz

Byl založen roku 1990 a u ministerstva vnitra je oficiálně registrován jako kulturní a společenská organizace. U jeho vzniku stál český konvertita Ing. Sálím Vladimír Voldán. Udržoval četné styky s misijními centry v zahraničí a jeho zaujetí pro sufismus ho vzdálilo od zde většinového sunnitského islámu.⁴⁴

1.6 Internetové muslimské komunity

Jedná se o muslimské komunity, které své názory prezentují prostřednictvím internetu. Nejedná se o muslimskou organizaci typu občanského sdružení či kulturních organizací. Je to skupina lidí, které sdílejí společné názory a chtějí se podělit o své zkušenosti. Většina z těchto členů jsou členy některé z muslimských organizací v ČR. Konvertité jsou často s těmito komunitami ve spojení. Já se zde stručně zmíním o dvou.

³⁸ www.muslim-inform.cz

³⁹ SMETANOVÁ, Marie. *Islám v České republice*. s. 78 – 81.

⁴⁰ Tamtéž. s. 79.

⁴¹ BĚLKA, Jiří, MENDEL, Miloš. *Islám a české země*. s. 184.

⁴² SCHREIBEROVÁ, Hana. *Islámská menšina v ČR*. s. 30.

⁴³ Tamtéž. s. 14.

⁴⁴ MENDEL, Miloš, OSTŘANSKÝ, Bronislav, RATAJ, Tomáš. *Islám v srdci Evropy*. s. 392 – 393.

1.6.1 Internetový klub českých muslimek

Vznikl s cílem sjednocení českých a slovenských muslimek žijících po celém světě. Správcem portálu je Veronika Matulová, česká konvertitka žijící v Kanadě. Sama komunita se charakterizuje jako sunnitská nenásledující žádný madzháb či organizaci. Matulová vidí hlavní účel komunity ve vzájemném sdílení víry, vzájemné pomoci a v podpoře a v posílení ve víře. Komunita se snaží o prohlubování znalostí v oblasti islámské věrouky. Tento internetový server je určen pouze ženám, nejen muslimkám, ale všem, které mají zájem o islám a o aktivní zapojení se do diskusí na tomto serveru.

1.6.2 Liberální muslimové

Internetová adresa tohoto serveru je „www.liberalnimuslimove.blog.cz“. Jedná se o skupinu převážně českého a slovenského původu. Distančuje se od radikálních projevů skupin v muslimském světě.⁴⁵ Snaží se ukázat jinou tvář islámu, než jak ji prezentují média ve spojitosti s násilnými a teroristickými akcemi. Snaží se objektivně informovat širokou veřejnost o náboženském systému islámu, jeho historii, věrouce a životě muslimské komunity v různých koutech světa.⁴⁶

1.7 Vybraní čeští konvertité

V této části představím vybrané české konvertity, kteří se svojí činností výrazně zapsali do historie české muslimské obce a zastávali nebo zastávají roli při formování zdejší muslimské obce. Zajímají mě nejen jako představitelé muslimské komunity, ale také jako osobnosti, praktikující muslimové a také důvody jejich konverze.

1.7.1 Muhammad Abduláh Brikcius

Narodil se jako Alois Bohdan Brikcius 30. září 1903 v Bohinjské Bistrici v dnešním Slovinsku. Již od mládí projevoval zájem o islám a arabskou a muslimskou

⁴⁵ www.liberalnimuslimove.blog.cz

⁴⁶ SMETANOVÁ, Marie. *Islám v České republice*. s. 84 – 83.

problematiku.⁴⁷ Jeho pozitivní vztah k islámské kultuře se formoval pod vlivem Musilových cestopisných článků a knih.⁴⁸ Brikcius hodně cestoval.

„Když po maturitě podnikal cestu po Blízkém Východě zachytila ho lavina a on se dostal do nemocnice, kde se spřátelil s jedním tureckým lékařem. Při svých výpravách se mnohdy dostaly k otázkám náboženství a tím i k islámu. Turecký lékař ho zasvětil do toho, co vlastně islám je.“⁴⁹

Ve dvacátých letech hodně cestoval po arabských a afrických zemích.⁵⁰ *„Na jedné ze svých cest - v tehdejší francouzské kolonii džibuti - přijal /patrně 11. února 1933/ se svou manželkou Marií, jež sdílela jeho sklony a záliby..., muslimské jméno Mohamed Abdalláh a jeho žena získala jméno Marjam Bint.“⁵¹* Ještě téhož roku vykonal hadždž /poutí do Mekky/ a získal tak oprávnění nosit před jménem titul „hadži“. Tam zůstal a sloužil v saúdskoarabské armádě. Svoje zážitky a dojmy z cest sepsal v knize *„V září půlměsíce“*. Brikcius byl cestovatel a pracoval většinou jako novinář, většina jeho knih vyšla v nakladatelství Orient. Jako publicista pracoval nejprve v časopise *„Širým světem“*, později v pravicově bulvárním *„Poledniku“* a ve fašistické *„Vlajce“*.⁵² To, že přispíval do fašistického časopisu neznamena, že by byl fašistou či kolaborantem. Je však pravdou, že jeho články v muslimské časopisu hlas byly velmi kontroverzní. Když Brikcius horoval pro vítězství fašistů, horoval pro osvobození arabských zemí od kolonizátorských uzurpátorů. Věřil, že by jim to přineslo svobodu.⁵³ *„Brikcius nedokázal vést jasnější hranici mezi islámem jako náboženským systémem /resp. na něm vytvořenou civilizací/ a aktuální politickou situací“*.⁵⁴ Po válce byl jako podezřelý z kolaborace s Němci zatčen revolučními gardisty. Soud uznal, že jeho počínání bylo vedeno náboženskými pohnutkami. Byl ale obviněn z „provinění proti národní cti“ za to že odmítl vydat potvrzení o konverzi Židům, kteří chtěli formálně přestoupit na islám a tak se zachránit před pronásledováním. Bránil se, že to sunnitské právo zakazuje, což je

⁴⁷ BEČKA, Jiří, MENDEL, Miloš. *Islám a české země*. s. 148.

⁴⁸ Později Musila kritizoval za to, že nepřestoupil na islám a svým citově nezabarveným postojem k islámu se islámu zpronevěřil /Tamtéž. 149/

⁴⁹ SAMSON, Martin. *Muslimové v Českých zemích ve 20. století*. s. 46.

⁵⁰ Tamtéž. s. 46.

⁵¹ BEČKA, Jiří, MENDEL, Miloš. *Islám a české země*. s. 148.

⁵² Tamtéž. 149.

⁵³ Profesor Šilhavý, který s ním byl v době Protektorátu v kontaktu říkal: *„Brikcius byl osobně slušný vyrovnaný člověk, v nitru věřící člověk a obdivovatel islámské civilizace. Nenáviděl britské a francouzské kolonialisty pro jejich rasismus a zacházení s domorodci a byl nesmiřitelný antikomunista kvůli postoji Sovětů k islámu. Ale stejně tak neměl rád Němce. Spolu s muslimy se pouze těšil z toho, jak Němci porázejí Angličany a Rusy, a byl přesvědčen, že je to ku prospěchu islámu. Jinak byl příliš fanatický Čech, než aby kolaboroval s Němci.“* / BEČKA, Jiří, MENDEL, Miloš. *Islám a české země*. s. 150.

⁵⁴ BEČKA, Jiří, MENDEL, Miloš. *Islám a české země*. s. 151.

pravda. Byl odsouzen na osm let vězení, po svém návratu se snažil být aktivní v obci. Zemřel 19.2.1959 a je pochován na Olšanském hřbitově.⁵⁵

Mohamed Abdalláh Brikcius je bezpochyby kontroverzní osobou, díky své spolupráci s fašismem. Nic to však nemění na tom, že do doby než se začal podílet na životě v muslimské komunitě, žádné pokusy o ustavení muslimské obce nebyly. K jeho činnosti v této souvislosti se zde vyjadřovat nebudu, protože je to zpracováno výše. Zde mě zajímal jako osobnost, jako muslim. Brikcius byl romantik okouzlený arabskou kulturou a právě to ho pravděpodobně vedlo ke konverzi. Po přečtení je knihy v „*Záři půlměsíce*“ musím dát Bečkovi za pravdu, když říká, že po Brikciuse byly na islámu důležitější možnosti jeho společenského a politického uplatnění než duchovní a teologické zázemí tohoto náboženství.⁵⁶

1.7.2 Mohamed Alí Šilhavý

Zatímco Brikcius byl tažnou silou a organizátorem muslimské obce před válkou, plnil Mohamed Šilhavý tuto roli po válce. Narodil se 19. listopadu 1917 v Předíně, kousek od Třebíče, jako druhé dítě učitelskému páru Marii a Eduardovi Šilhavým. Pocházel mnohoreligiózního prostředí. Vesnice byla z 1/3 protestantská a zbytek tvořili katolíci.

Místní kluci přišli jednou na katolickou výchovu pozdě, farář kluka zmlátil tak strašně, že Přemyslův otec z katolické církve vystoupil. Od té doby byl bez vyznání. V rodině byl tedy liberální přístup k náboženství. V Třebíči, kde Eduard studoval gymnázium, ve výloze jednoho knihkupectví zahlédl překlad Koránu. Stál 49 Kč, musel si na něj ušetřit. Říká, že k přečtení Koránu ho nevedlo nic jiného než zvědavost. V Třebíči byly konflikty mezi zde žijícími katolíky, protestanty a židy. On hledal střední cestu a tu našel v islámu. Po přečtení, jak říká, pochopil, že je to, to pravé. V roce 1937 se sešel v Praze s Brikciusem a 19. dubna téhož roku přestoupil na islám. Zvolil si jméno Mohamed Alí.⁵⁷ Studoval díky Brikciusovi islámské právo na Al Azharu, navštěvoval zde tureckou sekci, kde se vyučoval hanafi fikh, což odpovídalo i zaměření české obce. Odjel na prázdniny domů, a protože se mezitím zavřely hranice, už nikdy se na studia nevrátil. Po válce se zapsal na pedagogickou fakultu Masarykovy univerzity v Brně.

⁵⁵ SAMSON, Martin. *Muslimové v Českých zemích ve 20. století*. s. 46 – 48.

⁵⁶ BEČKA, Jiří, MENDEL, Miloš. *Islám a české země*. s. 149.

⁵⁷ Nejvýznamnější muslimská univerzita sídlící v Káhiře.

Potkal zde svoji manželku, ta ale nikdy k islámu nekonvertovala a zůstala celý život v Československé církvi husitské. Po studiích se usadili v Třebíči. I přes jeho náboženskou orientaci mu bylo dovoleno učit na gymnáziu. S manželkou mají dvě dcery, obě jsou muslimky.⁵⁸

*„Ještě před pádem komunismu byly úřady povolnější i k výjezdům na náboženské akce a proto, když Šilhavý dostal pozvánku na Islámský kongres ve Vídni bylo mu vyhověno. V tu dobu měla začít pouť do Mekky a on chtěl této příležitosti využít. Ptal se na českých zastupitelských úřadech ohledně prodloužení víza, to mu prodlouženo nebylo, ale alespoň mu bylo porazeno, že by se nic nedělo, kdyby náhle onemocněl. To se také stalo a pan Šilhavý se z Vídne vrátil jako Hadži Mohamed Ali Šilhavý“.*⁵⁹

Roku 1990 rozeslal žádosti o znovuznání muslimské náboženské obce. Jeho činnost v tomto ohledu byla probrána výše. Pan Šilhavý byl muslim celou svojí osobností. Snažil se islám praktikovat co nejplněji i v naše prostředí. Na otázku, zda je možné v českém prostředí plně praktikovat islám, kterou mu pro svoji bakalářskou práci položila Hana Schreiberová, odpověděl:

*„Naprosto, já to tak už skoro sedmdesát let. Ano, modlitba se má provádět pětkrát denně, ale pokud je na to vhodné místo a čas. Modlitby se také mohou shrnout do tří denních modliteb. Co se týče jídla, je to těžší. Kantýny nepřichází k úvahu. To si člověk musí vařit sám nebo si odřící.“*⁶⁰

Pan profesor Šilhavý umřel v březnu 2008. Poslední rozloučení s ním bylo výjimečné. Na trebičském hřbitově se sešli Češi, Slováci, Bosňáci, Albánci, Arabové, Turci, Pákistánci, Indonésané, Čechenci a mnoho dalších z různých koutů Evropy, Asie i Afriky, aby mu vzdali hold.

1.8 Shrnutí kapitoly a role konvertitů v české muslimské obci

V této kapitole jsme se zabývali islámem na českém území. České země se nikdy nedostaly do přímého styku s muslimskou civilizací. Až koncem 19. století se zde začali usazovat první muslimové. V roce 1912 František Josef jménem státu uznal islámský hanafijský ritus. Až koncem roku 1934 se začalo uvažovat o založení muslimské obce na území československé republiky. Byla tedy založena „Moslimská náboženská obec

⁵⁸ SAMSON, Martin. *Muslimové v Českých zemích ve 20. století*. s. 58 – 62.

⁵⁹ Tamtéž. s. 61.

⁶⁰ SCHREIBEROVÁ, Hana. *Islámská menšina v ČR*. s. 30.

pro Československo s ústředím v Praze“. U založení této obce stálo i 10 českých konvertitů, přičemž v čele této iniciativy byl Bohdan Brikcius. Zabývali jsme se zde problémy, které obec měla při pokusech o svoji registraci státem a její činnosti za první republiky. Obec byla uznána až za Protektorátu 18.12.1941. Zvláštní pozornost jsme věnovali českému konvertitovi Bohdanu Ali Brikciusovi, který se nesmazatelně zapsal do historie české muslimské obce. Věnujeme se i činnosti obce v letech 1945-1989, kdy byla její činnost výrazně omezena. Zvláštní pozornost zde věnujeme novodobé historii obce po roce 1989, který přinesl příznivější klima pro její život. Na území České republiky žije mezi 10-20 000 muslimů, přičemž oficiální statistiky nejsou k dispozici. Muslimská Umma zde je tvořena českými konvertity, cizinci s českým občanstvím a cizinci bez něho. I v části věnované novodobé historii se věnujeme i registracím české muslimské obce, které má. Jedná se o problémy s uznáním „Ústředí“. V roce 2004 byla uznána registrace 1. stupně, jíž se obec stala právnickou osobou, ale bez zvláštních práv, které mají náboženské organizace, které získávají až registraci 2. stupně. Věnovali jsme se zde nejen problémům s jeho registrací, ale i jeho činností a cíli. Dále jsme se zde věnovali „islámské nadaci v Praze“, „islámské nadaci v Brně“ a stručně též dalším muslimským organizacím v České republice.

V závěru kapitoly jsme věnovali zvláštní pozornost dvěma českým konvertitům, kteří se významně zapsali do historie české muslimské obce a kolem níž se obec formovala. Prvním z nich byl Bohdan Brikcius, kolem něhož se obec formovala v době první republiky a v době protektorátu. Druhým byl Mohammed Ali Šilhavý, kolem něhož se obec formovala po sametové revoluci. Čeští konvertité byli vždy nejmenší skupinou v rámci české muslimské obce tvořené zejména rodilými muslimy cizí národnosti. Konvertité byli sice nejmenší, ale nejviditelnější skupinou v ní. Byli to oni, kdo zde stáli u zřizování muslimských organizací, u vydávání muslimské literatury atd. Jsou to oni, kdo komunikují se státními orgány, když muslimové potřebují s nimi jednat jejich jménem. Jako mluvčí muslimské obce v Česku působí především konvertité a stojí u organizace obce.

Tato kapitola sloužila k seznámení se s islámskou problematikou na území ČR a roli konvertitů v ní. Umisťuje výzkum do širšího kontextu problematiky islámu na území České republiky.

I.2 Náboženská konverze

Slovo konverze vychází z latinského slova „*conversio /convertio/*“, což znamená *obrat, obrácení, otáčení, převrat, obrátit v jinou věc, proměnit, vnitřní obrat, převrat, přiklonit smýšlením*.“⁶¹ Víceméně stejnou definici konverze podává i sociologický slovník, když říká, že konverze je „*změna, obrat v přesvědčení, případně návrat k původnímu dogmatu. O konverzi se hovoří zejm. v souvislosti s náboženstvím, církví, analogicky pak v souvislosti s jakýmkoli názorem*.“⁶² Definici s podobným obsahem podává i nejznámější český slovník cizích slov od Klimeše, ve kterém je náboženská konverze definována jako „*změna náboženského vyznání, přestup k jiné víře, obrácení na jinou víru osoby vyznávající jiné nebo žádné náboženství*.“⁶³ Zmiňuji ji proto, že tato definice nepojednává pouze o přestupech mezi náboženstvími a konfesemi, ale i o uvěření nevěřícího. Konverze a uvěření jsou v řadě diskurzů /zejm. teologických/ rozlišovány.

*„Historicky slovo konverze pod vlivem teologie vyjadřovalo vnitřní obrácení spojené s intenzifikací vlastní zbožnosti a víry, která do té doby byla slabá či jen formální. Za důsledek takového obrácení je považováno to, že latentní a skrytá zbožnost se stává zjevnou a především se stává centrem „napravené“ a Bohem posvěcené identity jedince.“*⁶⁴

Sociolog náboženství David Václavík, inspirován Maxem Weberem⁶⁵, hovoří o konverzi „*jako o vědomém se přihlášení k náboženské skupině spojeném s přijetím hodnot, postojů a představ, které dotyčná skupina reprezentuje*.“⁶⁶ Sociologické definice konverzi v první řadě chápou jako proces připojování se k náboženské skupině. Američtí sociologové Snow a Machalek pojmají konverzi jako radikální změnu osobnosti, jenž je spojena se změnou hodnot a hodnocení. Zabývají se vnitřními změnami konvertity - jeho psychickými procesy, také vnějšími znaky - změny chování, změny hodnot, víry a identity a změny univerza diskurzu. Tato změna poukazuje na hlubší aspekty konverze. Snow a Machalek se odkazují na Heiricha, který hovoří o změně smyslu konečného zakotvení nebo kořene reality. Jedná se buď o přijetí nového univerza diskurzu, o prohloubení stávajícího nebo návrat ke starému. V každém

⁶¹ PRAŽÁK, Miroslav, NOVOTNÝ, František, SEDLÁČEK, Josef. *Latinsko-český slovník*. s. 319.

⁶² *Velký sociologický slovník*. s. 530.

⁶³ KLIMEŠ, Lumír. *Slovník cizích slov*. s. 398.

⁶⁴ NEŠPOR, Zdeněk, LUŽNÝ, Dušan., DOLEŽALOVÁ, Iva. *Příručka sociologie náboženství*. s. 153.

⁶⁵ Max Weber ji v souvislosti se svojí typologií náboženských skupin definoval jako vědomé přihlášení se k určité náboženské skupině a považoval ji za základní znak sekt.

⁶⁶ NEŠPOR, Zdeněk, LUŽNÝ, Dušan, DOLEŽALOVÁ, Iva. *Příručka sociologie náboženství*. s. 153.

případě je důsledkem takové změny přijetí zcela rozdílného pohledu na svět. Oba se přiklánějí k tvrzení, že náboženská konverze není pouhým přijetím určitého náboženství nebo přechod od jednoho náboženství k druhému. Tvrdí, že základní víra se musí stát opravdovou vírou, vírou v centru vědomí.⁶⁷

Uznávaný psycholog a odborník na náboženskou konverzi Richard Trivisano bere v potaz rozsah změn, které při konverzi probíhají. Dle Krátkého odlišuje konverzi od alternace. Konverze myslí radikální reorganizaci identity, která odporuje předchozímu pohledu na svět. Alternace /přechod/ je méně výrazná změna v rámci stávajícího rámce diskurzu. Trivisano v tomto přístupu vystihl jak hlubokou psychologickou, tak sociální změnu.⁶⁸ Konverzí projde jedinec, který např. přestoupí z katolické církve do hnutí Hare Krišna nebo ateista, který vstoupí do katolické církve, zatímco alternací projde jedinec, který z katolické přestoupí do Jednoty bratrské. Nocková dle Fujdy přichází s podobným odlišením a to „s dvojicí konverze a adheze, kde druhý termín označuje možnost účastnit se náboženských obřadů jisté skupiny, aniž by ji doprovázela změna životního stylu.“⁶⁹ K problematice rozsahu změn se dostaneme ještě dále v části, kde se budeme věnovat jednotlivým teoriím. Zmíním zde ještě slovenského psychologa Petera Halamu, který dle Pavla Říčana navíc v oblasti změny religiozity rozlišuje tyto případy:

1. „apostáze, tj. odklon od náboženství k nenáboženskému světovému názoru. 2. dekonverze, tj. odklon od náboženského přesvědčení, přijatého předchozí konverzí, a to buď k ateismu, nebo k jinému náboženství. 3. intenzifikace, tj. radikální zesílení a prohloubení zastávaného náboženského přesvědčení. 4. přechod od jedné náboženské skupiny k jiné, jako vnějškový akt bez většího osobního významu.“⁷⁰ 5. cyklické změny religiozity, tj. odvraty a opětné návraty k témuž náboženství.“⁷¹

2.1 Teorie náboženské konverze

Zde si představíme různé pohledy na konverzi a její výzkum uznávaných badatelů.

⁶⁷ SNOW, David. MACHALEK, Robert. *The Sociology Of Conversion*. s. 170.

⁶⁸ KRÁTKÝ, Jan. *Kritika konverzního modelu Johna Loflanda a Rodney Starka*. s. 4.

⁶⁹ FUJDA, Milan. K fenoménu náboženské konverze. s. 7.

⁷⁰ Řada badatelů, např. William James. E.D. Starbuck a další internalizaci ztotožňují s konverzí. I tento bod je pro řadu badatelů již konverzí, zde záleží, jak posuzují nutnou intenzitu změn.

⁷¹ ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie náboženství a spirituality*. s. 267.

2.1.1 Klasická teorie konverze dle Williama Jamese

Jak již bylo řečeno, historicky slovo konverze pod vlivem teologie vyjadřovalo vnitřní obrácení spojené s intenzifikací vlastní zbožnosti a víry, která do té doby byla slabá či jen formální. Tento význam slova konverze se nebude týkat výzkumu českých konvertitů k islámu, jenž je předmětem výzkumu v této bakalářské práci. Toto vnímání konverze nám zde bude reprezentovat teorie Williama Jamese. James byl jedním z prvních autorů, který se zabýval daným tématem z hlediska v jeho době vznikající psychologie náboženství. V úvodu této kapitoly jsem psala, že jejím cílem bylo pochopit fenomén konverze a to v co největší úplnosti a řada prvků jeho pohledu bude platit i pro konvertity, kteří byli informanty v rámci tohoto výzkumu.

Jamese jako psychologa zajímal především osobní náboženský zážitek konverze jako důsledek náhlého extatického prožitku. Konverzi popisuje takto:

„Být na víru obrácen, býti obrozen, býti omilostněn, poznati zbožnost, nabytí jistoty, jsou ty mnohé výroky označující postupný nebo také rychlý proces, kterým se duše až dosud rozdělená, jež si byla vědoma špatnosti, nízkosti a ubohosti, sjednocuje a nabývá vědomí, že je dobrá, dokonalejší, blažená, protože se pevněji drží reálného náboženství. Takový alespoň bývá hlavní obsah „obrácení“, jak se mu obecně rozumívá, ať už věříme, že je třeba k takové mravní změně přímého působení božího, nebo nevěříme.“⁷²

Výklad zmíněné změny podle Jamese vychází z dynamického pojetí osobnosti založeného na její zaměřenosti na určitý cíl. James píše o systémech myšlenek a cílů, které se z okraje lidského vědomí dostávají do jeho ohniska, zaujmají v jeho stavu ústřední místo a vedou k přeměně.⁷³

Klade otázku, kde se bere hybná síla, která vede k vyzdvižení náboženských cílů a následné konverzi a odpovídá:

„Psychologie a náboženství shodují se tedy v této věci úplně, ježto připouštějí, že jsou zdánlivě mimo vědomí člověka síly, které mu zjednávají vykoupení.“ „Psychologie tyto síly definuje jako podvědomé, pochází z „činnosti mozku“ a učí, že ony síly nepřesahují

⁷² JAMES, William. *Druhy náboženské zkušenosti*. s. 139.

⁷³ Tamtéž. s. 141 – 142.

individuální osobnost svého nositele, v tom se liší od křesťanské teologie hlásající, že ony síly jsou určité přímo nadpřirozené úkony boží.“⁷⁴

James pojednává o vědomém a chtěném způsobu a způsobu nechtěném a nevědomém. Chtěný způsob je postupný s okamžiky prudšími, nechtěný je nenadálý a převládá často u lidí, jejichž obrácení je čistě etické bez stop teologické víry.⁷⁵

Člověk se podle Jamese může o konverzi vědomě snažit, ale nakonec se musí poddat, zaujmout pasivní postoj. „...zdá se, že právě nejposlednější krok musí býti ponechán jiným silám a jest vykonán bez pomoci vůle. Jinými slovy, vzdávání se jest tedy vždy naprosto potřebné.“⁷⁶ Pokračuje takto: „Co je člověku nemožné, Bohu jest dobře možné, tak theologové odůvodňují potřebu poddání se; kdežto fyziologie by prohlásila: „Ať člověk dělá, co může, a jeho nervová soustava věc dodělá.“ Oba výroky uznávají v jádře též fakt.“⁷⁷ James nepolemizuje s názorem, konvertitů že v těchto situacích zasahuje Bůh, ale říká, že jde o velice pozoruhodný jev, který lze psychologicky analyzovat. Uvádí znaky konverze - prožitek konverze je chápán jako zázrak spíše než přirozený jev, doprovází jej pocity otevírání se nejhlubším tajemstvím světa, které se vymykají slovům, pocity jako by v člověka vnikala vnější vyšší moc a jakoby se ho zmocňovala. Pocity obnovy, čistoty, novosti a objektivní změna, která se, jak se zdá, stala s vnějším světem.⁷⁸

Nejdůležitější pro Jamese je etické hledisko, protože o významu konverze a její hodnotě lze hovořit jen na empirickém podkladu.: „*Je-li ovoce, uzrálé po konverzi, pro život dobré, jest třeba obrácení velebiti a ctíti, i když to není než trochu přirozené psychologie; není-li, zatočíme s ním zkrátka, a nic na tom nezáleží, která snad nadpřirozená bytost je způsobila.*“⁷⁹ Účinkem obrácení je naopak „*způsobiti takovou změnu v životě člověka a jeho názoru na život, která jest dosti stálá a trvalá*“ a vede ke snaze plnit náboženské hodnoty. Jakmile se lidé proživší obrácení rozhodli pro náboženský život, snaží se s ním sjednotit a přitom nezáleží na tom, že již opadlo prvotní nadšení. Tím se liší od krátkodobých zápalů vedoucích následně k odpadlictví

⁷⁴ JAMES, William. *Druhy náboženské zkušenosti*. s. 142.

⁷⁵ Tamtéž. s. 147 – 149.

⁷⁶ Tamtéž. s. 150.

⁷⁷ Tamtéž. s. 151.

⁷⁸ Tamtéž. s. 160 – 170.

⁷⁹ Tamtéž. s. 166.

a návratu k původnímu stavu, byť i ty mají podle Jamese smysl.⁸⁰ S konverzí v tomto slova smyslu, jako zintenzivnění víry, jsem se často setkávala u partnerů konvertitek a konvertity, kteří si vzali rodilého muslima či muslimku.⁸¹

2.1.2 Studium konverze od 60 let

Velký zájem o studium konverze se vznesl s mohutnou vlnou vzniku nových náboženských hnutí v druhé polovině dvacátého století. Postupně vykrystalizovaly dva základní přístupy. První z nich chápal konverzi jako náhlou a násilnou změnu identity jedince, zatímco druhý ji považoval za postupný proces ovlivňovaný mnoha faktory.⁸²

2.1.2.1 Brainwashing model dle Roberta Liftona

Model reprezentuje chápání konverze jako náhlou a násilnou změnu identity jedince.⁸³ Je charakterizována vymýváním mozků, kontrolou mysli.⁸⁴ Konvertita je v tomto modelu vnímán jako zcela pasivní figurka zbavená svobodné vůle a stává se z něj loutka v rukou náboženských skupin. Model zcela ignoruje osobní predispozice a objektivní okolnosti, které mohou vést ke svobodnému rozhodnutí vstoupit do náboženské skupiny. Konverze je zde chápána jako náhlá a nevratná radikální změna osobnosti, která je spojená s dramatickou přeměnou pohledu na svět.⁸⁵

Teorie brainwashingu je mezi badateli spojena s působením jedinců a organizací, kteří bojují proti novým náboženským hnutím /tzv. sektám/ a snaží se upozorňovat veřejnost

⁸⁰ JAMES, William. *Druhy náboženské zkušenosti*. s. 171.

⁸¹ Příkladem konverze jako zintenzivnění víry je Fátima, manželka informanta Ludvíka. Fátimu jsem oslovila jestli mi neposkytne rozhovor, protože jsem se domnívala, jelikož mluví plně česky, že je konvertitka. Ona mi řekla, že je rodilá muslimka, ale že až tady v Česku po seznámení se s manželem a učení jeho islám, se stala skutečně věřící a řádně praktikující muslimkou. „*Takže jsem vlastně také konvertitkou.*“

⁸² NEŠPOR, Zdeněk., LUŽNÝ, Dušan., DOLEŽALOVÁ, Iva. *Příručka sociologie náboženství*. s. 154.

⁸³ Tento způsob byl používán u evropských komunistů či je známý jako zbraň v čínských věznicích. Princip brainwashingu komunistických režimů na vězně: totální kontrola jedincova života, přesvědčování o nejisté budoucnosti, izolace od okolního světa, fyzické vyčerpání způsobené hladověním, psychické i fyzické týrání, ponižování, ujišťování o jedincově vině. Tento proces nemusí být negativně laděný až na samý konec, ale pokud jedinec začne „vidět světlo“ začne se s ním jednat odlišně. Donucovací konverze jako metoda není příliš šťastná, jelikož je doprovázena dvěma vážnými problémy. Její užitečnost není stoprocentní, protože je-li používána státní mocí, většinou dochází k tomu, že poté, co se jedinec vrátí do otevřené společnosti, dosažené výsledky mizí a on se vrací ke svému modu myšlení.

⁸⁴ S tématem se můžeme setkat v knize „*Reforma myšlení a psychologie totalitarismu*“ od Roberta Liftona. / LUŽNÝ, Dušan. *Nová náboženská hnutí*. s.103 – 105.

⁸⁵ NEŠPOR, Zdeněk., LUŽNÝ, Dušan., DOLEŽALOVÁ, Iva. *Příručka sociologie náboženství*. s. 155 – 156.

na jejích zdánlivou, ale bohužel někdy skutečnou nebezpečnost. Velkou roli při jejím vytváření sehráli i bývalí členové hnutí, kteří byli svým členstvím zklamáni a nedokázali se vyrovnat s odchodem. Má stále svůj určitý vliv. U nás získala svůj vliv po pádu komunistického režimu a vzniku nových náboženských hnutí v devadesátých letech dvacátého století. Řada badatelů pochybuje, zda je vůbec toto „vymytí mozku“ možné. Konverze dle brainwashing teorie je konverzí pod vlivem intenzivní manipulace spolu s neinformanovostí, nekritičností a poddajností konvertitů. Já jsem daleko tomu, že taková forma manipulovatelnosti není možná, ale v prostředí muslimské obce jsem se s ní nesešla a nemám žádné náznaky, že by se tam „brainwashing“ prováděl.

2.1.2.2 Drift model /konverze jako postupný proces/

Jak již bylo zmíněno, druhý typ přístupu k pohledu na náboženskou konverzi je vnímán jako postupný proces ovlivňovaný mnoha faktory. K tomuto přístupu se ve své práci přikloním i já. Na potenciální nové muslimy se budeme dívat jako na osoby, které mají svojí svobodnou vůli uvěřit, rozhodnout se a připojit se k náboženskému hnutí..

„Od počátku osmdesátých let je na konverzi pohlíženo jako na hledání. sociální prostředí místa setkávání. Jedinec má aktivní úlohu. V nepřetržitém procesu hledání významu vytváří obraz o sobě samém – svoji identitu.“ ⁸⁶ Pohled na konverzi se v tomto období posouvá od pasivního k aktivnímu paradigmatu role konvertity. Badatelé posuzující konverzi v rámci výše zmíněném „brainwashing modelu“, líčí konverzi jako násilný a náhlý zlom, při němž se radikálně mění identita prostřednictvím programování, jak bylo zmíněno výše. V rámci „drift modelu“ je role konvertity brána jako aktivnější a svobodnější. Podle tohoto modelu dochází ke konverzi postupně, někdy dokonce částečně neuvědoměle prostřednictvím sociálních vztahů. Důležitý je předpoklad, že směr konverze může být průběžně změněn, že tedy nejde o jednosměrný a jednoznačný proces, kterým je člověk nesvobodně připoutáván k náboženské skupině. Průběh konverze závisí na mnoha individuálních a sociálních okolnostech. ⁸⁷ Badatele stále diskutují o tom, zda je konverze událost nebo proces. My v této práci budeme na konverzi pohlížet jako na proces a konvertitu budeme brát jako svobodnou osobu s právem a schopností volit a rozhodnout se svobodně k přijetí určité náboženské víry,

⁸⁶ KRÁTKÝ, Jan. *Kritika konverzního modelu Johna Loflanda a Rodney Starka*. s. 9.

⁸⁷ LUŽNÝ, Dušan. *Nová náboženská hnutí*. s. 105 – 106.

v našem případě islámu. Domnívám se, že náboženská konverze coby radikální změna osobnosti a sociálního zázemí nikdy neproběhne v jednom okamžiku. Okamžitá konverze je spíše bod obratu, počátek přijímání nové víry.

Představíme si zde dva modely konverze, které vznikly v této linii. My si zde představíme několik teorií, které vznikly v souvislosti s touto dobou. Vznikaly většinou v souvislosti s novými náboženskými hnutími. Myslím si, ale že budou odpovídat i konverzi Čechu k islámu. Jak říká Tina Jensenová, norská antropoložka, atraktivita islámu se zdá být pro konvertity charakterizovaná tím, co je považováno za podstatné i pro nová náboženská hnutí a to návrat k celku jako reakce na rozdělení /partikualismus/ tkvící ve stavu modernosti. Společné mají i to, že na současný nepořádek reagují výzvou k dodržování Řádu, který je univerzální a neměnný. Poskytují stálé směrnice založené na dle nich neměnných hodnotách.⁸⁸ Tento postoj a motivaci konverze k islámu, jak později uvidíme je charakteristická i pro Čechy, kteří si zvolili islám, jako svoji novou víru

2.1.2.3 Drift model dle Johna Loflanda a Rodney Starka

Drift model byl poprvé představen Johnem Loflandem a Rodney Starkem roku 1965 v článku „*Becoming a World Saver: A Theory of Conversion to a Deviant perspectives*“ a o rok později John Lofland vydal rozšířený článek „*Doomsday cult*“. Drift model z pohledu těchto autorů vyhovuje konverzi k výrazně nezavedeným menšinovým hnutím a v tomto slova smyslu deviantním.⁸⁹ Z tohoto pohledu by byla tato teorie aplikovatelná i na konverzi k islámskému hnutí v české společnosti.

Jádro modelu tvoří po sobě sedm následujících kumulativních faktorů, které vedou ke konverzi. Všechny jsou nezbytné. Kategorie predispozice obsahuje podmínky, které musely nutně předcházet prvnímu styku konvertity s náboženskou skupinou a druhá kategorie představuje situační okolnosti. Mnoho potenciálních konvertitů zažívá potřebné predispozice, nevyskytly se ale dostatečné situační okolnosti, a proto u nich ke konverzi nedojde.

⁸⁸ JENSEN, Tina. *Religious Authority and Autonomy Intertwined: The Case of Converts to Islam in Denmark* In : *Muslim World*. s. 649.

⁸⁹ FUJDA, Milan. *K fenoménu náboženské konverze*. s. 10.

a) predispozice: **1.** Napětí. Jedná se o pociťovaný rozpor mezi představou ideálního stavu věci a stavu, ve kterém se jedinec vidí. **2.** Přesvědčení, že tyto problémy mohou být vyřešeny prostřednictvím náboženství. **3.** Pokud zklamou všechny jiné možnosti řešení napětí nebo se člověk sám rozhodne, že je řešení náboženskou cestou nezbytné, začne s největší pravděpodobností období hledání. To může mít nejrůznější podobu.

b) situační nahodilosti: **1.** Prudký zlom v životě /rozvod, ztráta zaměstnání apod./ a možnost od základu změnit život. **2.** Navázání citového pouta s některým z členů skupiny. **3.** Oslabení či nedostatečná úroveň citových pout mimo skupinu. **4.** Šest předchozích bodů bylo shledáno jako dostatečné pro verbální konverzi. Až intenzivní interakce se skupinou vede k postupnému včleňování jedince do skupiny až se stane jejím členem. V tomto okamžiku dochází k totální konverzi. Potom nadále dochází pomocí neustálé interakce dochází k potvrzování správnosti rozhodnutí přijmout dané náboženství.⁹⁰ Verbální konvertita je podle modelu za něj považován jen na základě své proklamace, totální konvertita je plně zapojen do činnosti skupiny, což se stává až splněním i sedmého bodu této klasifikace.

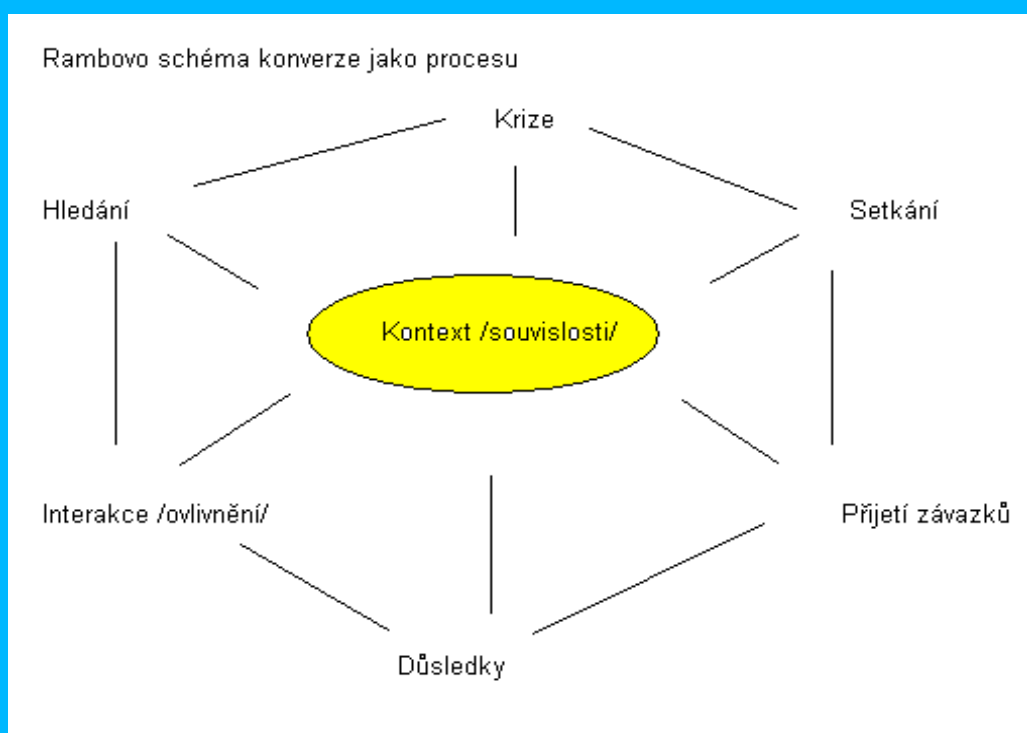
Tento model popisuje postupný přechod k náboženské skupině s menšinovým nezavedeným světonázorem. Drift model dle Loflanda a Starka vyhovuje konverzi k výrazně nezavedeným menšinovým hnutím, v tomto slova smyslu deviantním.⁹¹ Z tohoto pohledu by měla tato teorie odpovídat i konverzi k islámskému hnutí v české společnosti. Zde je důležité nejen to, že dané hnutí je nejen menšinové ve společnosti, ve které působí, ale i to, že v majoritní společnosti zde budí napětí. A i toto kritérium islám splňuje. Tento model vznikl při studiu nových náboženských hnutí. Islám má však dvoutisíciletou tradici a rozhodně se ani v naší společnosti nejedná o neznámý světonázor a v naší zemi muslimové praktikují konformní sunitskou formu islámu v rámci celosvětové muslimské obce. Nejedná se zde o inovaci. V naší společnosti muslimské hnutí však za nové náboženské hnutí pokládat můžeme. Tento model by mohl odpovídat konverzi Čechů k islámu.

⁹⁰ KRÁTKÝ, Jan. *Kritika konverzního modelu Johna Loflanda a Rodney Starka.* s. 13- 18.

⁹¹ FUJDA, Milan. *K fenoménu náboženské konverze.* s. 10.

2.1.2.4 Drift model dle Lewise Ramba

Lewis Rambo popisuje konverzi jako proces probíhající v několika stádiích. Nevylučuje, že existuje okamžitá konverze, častější je však spíše postupná. Konverzi vnímá, jako náboženskou změnu, která se děje na základě působení lidí, institucí, událostí, ideálů, a zkušeností. Schéma vyjadřuje návaznost, ve které konverze probíhá. Zabývá se makro úrovni /společnosti, historická období/, mikroúrovni /způsoby socializace konvertitů/ a vztahy mezi těmito úrovněmi.



RAMBO, Lewis. *Understanding Religious Conversion*. s. 18.

Kontextem rozumíme sociální, kulturní, náboženské a vlastní prostředí, ve kterém se jedinec pohybuje. Rozlišujeme mezi makro a mikrokontextem, které spolu souvisí v několika sférách. Makrokontext představuje kulturní a sociální životní prostředí ve větším prostředí, např. v USA a GB makrokontext kombinuje industrializaci, masovou komunikaci, snižování křesťanského působení. Tento pluralismus může způsobit odcizení a lidé v tomto prostředí si vyberou novou náboženskou skupinu, aby snížili úzkost, našli smysl a dosáhli toho, že někam patří. Do mikrokontextu patří bezprostřední okolí jedince - rodina, etnická skupina, náboženská skupina a sousedé. Skupina totiž hraje významnou roli při určování identity jedince.

Jednotlivé úrovně konverze podle Lewise Ramba

1. Krize - etapa v životě budoucího konvertity /ať už pozitivní či negativní/, ve které ztratil smysl a směr svého života. Může být náboženská, politická, psychologická, kulturní nebo to může být životní situace, která otevírá prostor do jiných pohledů na svět. Někteří v ní vidí příležitost pro revitalizaci a přehodnocení mýtů, rituálů a symbolů. **2. Hledání** - hledáním nové víry se lidé snaží zvýšit si smysl života a důvod k němu. Tato touha se zvyšuje v krizi, kdy se lidé snaží vyplnit prázdno. V některých náboženských tradicích včetně islámu se říká, že v hledání spolupracují spirituální síly. Lidé jsou motivováni několika faktory, které se můžou mezi sebou prolínat a měnit. **3. Setkání** - konvertita se setkává s dalšími, se nimiž se může identifikovat. Mezi oběma stranami panuje souhra, kdy se skupina snaží hrát tak, aby si konvertitu získala a on se zase snaží jí zalíbit. **4. Interakce /vzájemné působení, ovlivňování/** - pokud člověk pokračuje v navštěvování skupiny, ovlivňování narůstá. Jedinec se učí mnohem více o učení skupiny, životním stylu a očekávání skupiny a snaží se začlenit více do skupiny, jak formálně, tak neformálně. Proměňuje se intenzita, ve které se snaží přes komunikaci dospět k přesvědčení jedince k zpeřtrhání vazeb s minulým životem. **5. Přijetí závazků** - po konvertitovi se často chce, aby veřejně vyjádřil své rozhodnutí přijmout nové náboženství. Je to okamžik, kdy se konvertita musí rozhodnout, jestli se vydá cestou života či „smrti“. Musí přijmout příběh skupiny za svůj vlastní – projde jakousi „rekonstrukcí svého života“. Ten potom interpretuje pomocí nových metafor a příběhů. Musí dokázat, že do skupiny patří. Záleží na skupině, jakou je to formou. V případě islámu je to minimálně vyslovení šahády. **6. Důsledky** - povaha důsledků se samozřejmě liší intenzitou a trváním konverze. Kolik aspektů života je ovlivněno konverzí? Jak obsáhlé jsou tyto změny?

Jak moc je konvertita odcizen či usmířen s okolním světem?⁹² Mnoho vědců i já se domnívá, že autentická konverze je trvajícím procesem přeměny. Že prvotní změna /obrat/ je prvním krokem na dlouhé cestě.⁹³ Rambova teorie bude jedním z teoretických základů pro můj výzkum.

⁹² RAMBO, Lewis. *The psychology of conversion*.. In: Handbook of religious conversion. s. 159 – 177.

⁹³ Tato teorie byla teoretickým základem pro práci Gé Speelman studujícího konverzi muslimů ke křesťanství a křesťanů k islámu a odpovídala výsledkům jeho výzkumu.

2.1.3 Třístupňový vzorec konverze

V současné době je v rámci studia konverze upřednostňován jak psychology, tak sociology třístupňový vzorec: **1.** predisponující činitelé / potřeby a motivy jedinců /, **2.** ustavení kontaktů mezi jedinci s podobnými potřebami, které je navzájem spojují, **3.** proces závazného vstupu / „commitment“ /⁹⁴

2.2 Motivy náboženské konverze

Tuto podkapitolu bych ráda věnovala problematice motivace konverze, protože to bude jedna z mých základních otázek výzkumu. Nejdříve si definujeme termín motivace a potom si představíme několik pohledů významných vědců na tuto problematiku. Myslím si, že tyto teorie si neodporují, spíše naopak doplňují a umožní nám si udělat úplnější pohled na tuto problematiku.

Termín motivace se používá v mnoha významech, pojetí motivace je závislé na koncepci a východisku každého autora. V podstatě lze motivaci vyložit jako sebemotivaci osobnosti jako celku. Osobnost si v procesu motivace vybírá z daných alternativ – motivů /stimulů/. Motivaci lze proto vyjádřit jako dynamický intrapsychický proces, v němž vzájemné vztahy určitých existujících podnětů subjektu a prostředí vytvářejí strukturované pole napětí, v němž dochází k rozhodovacímu procesu, následnému soustředění a usměrnění aktivity a k akci.⁹⁵

2.2.1 Motivy náboženské konverze a osobnostní vzorce člověka

Prokop Remeš se domnívá, že „každý člověk volí to náboženství /případně tu formu ateismu! /, které pro sebe zažívá jako nejvíce „hodnotné“. Tedy – volí to náboženství, které z těch či oněch důvodů nejlépe vyhovuje jeho intrapsychickým dispozicím.“ Rozlišuje tři roviny motivace, které dovádějí člověka k náboženské víře: **1.** primární - smysl, hodnoty a strach ze smrti. **2.** sekundární - láska, svoboda a moc. **3.** terciální - nebýt sám.

⁹⁴ HOLM, Nils. Úvod do psychologie náboženství. s. 31.

⁹⁵ HARTL, Pavel, HARTLOVÁ, Helena. *Psychologický slovník*. s. 456.

„Primární rovinu představují motivace existenciální, pro něž neexistuje ne-náboženská alternativa a které přivádějí člověka k náboženské víře jako takové. Pro náboženskou konverzi jsou určující tři existenciální faktory: otázka smyslu lidského života, otázka po podstatě morálních hodnot a otázka konečnosti lidského života.“⁹⁶

Sekundární rovinu představují psychologické motivace, které specifikují odklon od ateismu ke zcela určité formě náboženství, čímž vypovídají o základních potřebách člověka a jeho osobnostním nastavení. Podle převládajících postojů si člověk vytváří odpovídající životní hodnoty a tyto hodnoty lze shrnout pod tři odlišitelné maximy – lásku, svobodu a moc. Dle Remeše tyto hodnoty rozhodují o volbě náboženského systému. Současný islám dle něho přichází s nabídkou moci a prosperity jako univerzální vztahové hodnoty lidského života. Terciální rovinu představují hodnoty sociologické, které jsou rozhodující pro vstup do konkrétní náboženské skupiny a do konkrétních mezilidských vztahů. Tyto motivace hovoří především o míře prožitku osamocenenosti a ztracenosti. Vycházejí z potřeby člověka nebýt sám a stát se součástí vyššího společenského celku.⁹⁷

2.2.2 Motivy náboženské konverze dle atribučních teorií

Poslední teorií motivace konverze, kterou si zde představíme, je atribuční teorie.

„Vycházejí z toho, že člověk má základní potřebu učinit si svět pochopitelným a dát mu smysl. Proto různými způsoby uvádí svůj život do vztahu k okolnímu světu. Vytváří si výkladový model, který přiřazuje zážitkům a zkušenostem smysluplná vysvětlení. Tak může mít člověk svůj život pod kontrolou a vytvořit takový obraz o sobě, který mu pomáhá.“⁹⁸

Přijetím určitého náboženství přijímá člověk i určitý atribuční rámeček. Správně vidí Petra Dvořáková, že ke konverzi může vést i konflikt hodnot.⁹⁹ Dorotíková upozorňuje na to, že: *„...Tlakům, které s sebou tento konflikt přináší, je člověk vystaven v okamžiku, kdy se musí rozhodnout mezi dvěma různými, pro něho však stejně důležitými variantami volby.“¹⁰⁰* Dle Dvořákové Dorotíková dává teoretický základ této úvaze:

⁹⁶ REMEŠ, Prokop. *Náboženská konverze a osobnostní vzorce člověka*. In: *Náboženská skupina jako potenciální zdroj závislosti*. s. 73.

⁹⁷ Tamtéž. s. 73 – 77.

⁹⁸ HOLM, Nils. *Úvod do psychologie náboženství*. s. 53.

⁹⁹ DVOŘÁKOVÁ, Petra. *Náboženská konverze jako morálně filosofický problém*. s. 17.

¹⁰⁰ DOROTÍKOVÁ, Soňa. *Filosofie hodnot*. 1998. s. 71.

„Pokud by měl být konflikt hodnot jednou z příčin konverze, potom by tedy mělo jednoznačně jít o konflikt dominantních hodnot. Ten by poté mohl narušit integritu celého systému a vést následně k radikální změně hodnot, potažmo k radikální změně osobnosti. Nabízí se myšlenka, že náboženství může přinášet právě řešení konfliktů hodnot, protože jednotlivci předkládá ucelený hodnotový systém, a ten pak není nucen řešit konflikty hodnot, protože s náboženstvím přejímá i tento náboženský systém. Současně může dojít i ke zbavení pocitu osobní odpovědnosti pramenících z tohoto konfliktu.“¹⁰¹

Domnívám se, že často právě atribuční teorie bude odpovídat výkladu motivace konvertitů k islámu k přijetí víry. Právě častý konflikt hodnot, běžně se vyskytující v současné české společnosti. Různé přijímané hodnoty si zde navzájem často odporují, lidé se potom cítí v tomto světě ztraceni a je pro ně těžká nutná neustálá volba mezi různými možnostmi a pohledy na svět a na život, z kterých zde mohou volit. Myslím si, že jednou z motivací, která může lidi zde vést k přijetí islámu je právě „výkladová mapa“ /symbolic universum/, kterou jim islám poskytnout. Tím, že upravuje život do nejmenších detailů a poskytne tak ucelený rámec, jak žít a zbaví je neustalé nutnosti volby.

2.2.3 Motivy náboženské konverze dle teorie napětí /strain theory/ a teorie sociálního vlivu /theory of a social introduction/

Jako příčiny konverze jsou v sociologii, psychologii a religionistice nejvíce uznávané vnitřní napětí /strain/ a sociální ovlivnění jako to, co vede lidi k náboženské konverzi v současné západní společnosti. Podle teorie napětí /strain theory/ osoby k náboženství spíše přistoupí v době, kdy jsou deprimovány, aby uspokojily své neuspokojené touhy, absolutní či relativní potřeby. Sociologové se přiklánějí k tomu, že lidé spíše konvertují neuspokojení jejich relativních potřeb, což jsou ty, co někdo v jiném postavení má, ale nejsou existenciálně nezbytné. Náboženství totiž nabízí transcenci a zhodnocení relativní deprivace /např. v nebi si všichni budou rovni, budou spokojeni a šťastní/. Skrze náboženství získávají deprivovaní lidé významný osobní status, který pro ně kompenzuje jejich nedostatečný status v sekularizované společnosti. Zde je nutno položit otázku, jak je možné, že konvertují i lidé, kteří relativně deprivováni nejsou? Dle Bainbridge relativní deprivace vede ke konverzi k sektám a jiným menšinovým náboženským hnutím než k mainstreamovým hnutím v dané společnosti. Dle Starka a Bainbridge je to absolutní deprivace, co vede lidi k náboženství a ke konverzi.

¹⁰¹ DVOŘÁKOVÁ, Petra. *Náboženská konverze jako morálně filosofický problém*. s. 17.

Potencionálním konvertitou je dle nich každý člověk, neboť deprivování v absolutním slova smyslu jsou všichni lidé.¹⁰² Tím však položili otázku, proč tedy všichni lidé nekonvertují?

Druhou obecně uznávanou příčinou vedoucí k náboženské konverze je sociální ovlivnění /social influence/. Člověk jedná konvenčním způsobem tak dlouho, dokud má silné závazky ke konvenčním řádům a svému okolí, ve kterém se pohybuje. Tyto vazby jsou dány vztahy k dalším lidem, investicí do kariéry v běžných sociálních institucích, konstantním zapojením v určitých aktivitách a víra ve správnost tohoto sociálního řádu. Ti, kteří ztratili pouto ke svému okolí, jsou svolnější k experimentování s novými alternativami. Z tohoto pohledu nejčastěji konvertují lidé, kteří ztratili dobré spojení a vztahy s okolím /nezaměstnaní, rozvedení, lidé, kteří opustili školu, apod./. Potencionální konvertita musí v tomto případě získat silné vztahy k členům nějaké náboženské skupiny, ke které chce konvertovat. Přátelství s nimi může být pro konverzi rozhodující. Konvertovat lze i pod vlivem přátel a rodiny. Podle „teorie sociálního ovlivnění“ vede ke konverzi potřeba přátel..¹⁰³

Touha po pozitivním sebeocenění a ocenění druhými je silnou motivací k přijetí náboženské ideologie. Na kombinaci vnitřního napětí a sociálního ovlivnění jako příčin konverze k náboženským hnutím je založená v současné době asi nejvlivnější teorie konverze – „drift model Loflanda a Starka“ a řada dalších včetně níže zmíněné teorie Lewise Ramba.

2.2.4 Typologie motivů

2.2.4.1 Typologie motivů dle Johna Loflanda a Norman Skonovda

Konverze probíhá u každého různě. Podle Johna Loflanda a Normana Skonovda lze ve velkém množství výpovědí konvertujících o zkušenostech z průběhu jejich konverze

¹⁰² DVOŘÁKOVÁ, Petra. *Náboženská konverze jako morálně filosofický problém* s. 90 – 91.

¹⁰³ BAINBRIDGE, William. *The Sociology of Conversion*. In: *Handbook of religious conversion*. s. 183 – 185.

vyčlenit několik hlavních typů, přičemž rozhodující je motiv konverze.¹⁰⁴ Identifikovali přitom šest typů hlavních motivů a s nimi spojených typů konverze.¹⁰⁵

Intelektuální motiv začíná individuálním pátráním po možných nových způsobech bytí a osobního naplnění. Typická je konverze bez většího osobního kontaktu s dalšími věřícími nebo s vyvolenou náboženskou skupinou. Je u něj malý či žádný druh externího sociálního tlaku. Konverze je záležitostí několika týdnů či měsíců. Ohledně emocí konvertity lze spíše hovořit o postupném osvětlení.¹⁰⁶ „*Mystický motiv konverze je nesen silným náboženským zážitkem, při němž dochází k zásadní změně obrazu světa /a to i proti vůli jedince/ a který je u konvertitů spojen s přesvědčením, že tento zážitek není možné racionálně popsat prostřednictvím slov.*“¹⁰⁷ U tohoto typu je také minimální nebo žádný vnější sociální tlak. Nejčastěji jsou konvertité osamoceni a většinou popisují samotný zážitek jako krátkou událost, která však vyvolá počátek nebo zesílení víry. Emocionální prvek zde hraje velice důležitou a podstatnou roli.¹⁰⁸ Konverze vedená **experimentálním motivem** může trvat dlouho. Potenciální konvertita se účastní náboženského života určité náboženské skupiny, aniž by přijal její nauku. Změna identity, chování a náhledu na svět se děje během měsíců, někdy trvá i několik let, není doprovázena žádnými extrémně silnými citovými prožitky. Tento typ zahrnuje celkem nízký stupeň sociálního tlaku.¹⁰⁹ Pro **citový motiv** je typická silná emociální vazba na členy náboženské skupiny. Konvertita přechází na víru svých přátel.¹¹⁰ Často je stlačen svými údajnými nedostatky až na samé dno a podporou mu je nová náboženská skupina. Zde můžeme vidět jistý sociální nátlak. Konverze trvá několik týdnů a emoce v ní nejsou extrémně silné.¹¹¹

¹⁰⁴ Termín motivace se používá v mnoha významech, pojetí je závislé na koncepci a východisku každého autora. V podstatě lze motivaci vyložit jako sebemotivaci osobnosti jako celku. Osobnost si v procesu motivace vybírá z daných alternativ, motivů (stimulů). Lze ji proto vyjádřit jako dynamický intrapsychický proces, v němž vzájemné vztahy určitých existujících podnětů subjektu a prostředí vytvářejí strukturované pole napětí, v němž dochází k rozhodovacímu procesu, následnému soustředění a usměrnění aktivity a k akci. /HARTL, Pavel, HARTLOVÁ, Helena. *Psychologický slovník*. s. 327 – 328.

¹⁰⁵ LUŽNÝ, Dušan. *Náboženství a moderní společnost*. s. 108.

¹⁰⁶ LOFLAND, John, SKONOVD, Norman. *Conversion motifs*. In: *Journal for Scientific Study of religion*. s. 376 – 377.

¹⁰⁷ LUŽNÝ, Dušan. *Náboženství a moderní společnost*. s. 108.

¹⁰⁸ Nejtypičtějším příkladem tohoto typu konverze je obrácení svatého Pavla.

¹⁰⁹ LOFLAND, John, SKONOVD, Norman. *Conversion motifs*. In: *Journal for Scientific Study of religion*. s. 376 – 380.

¹¹⁰ LUŽNÝ, Dušan. *Náboženství a moderní společnost*. s. 109.

¹¹¹ LOFLAND, John, SKONOVD, Norman. *Conversion motifs*. In: *Journal for Scientific Study of religion*. s. 380.

Obrozenecký motiv: „*Tento druh konverze byl vyčleněn na základě úspěšnosti působení řady velmi populárních kazatelů po druhé světové válce, jejichž činnost souvisí s procesem náboženské obnovy. Snaha o afektivní vyburcování, probuzení náboženského citění a o náboženskou obnovu může mít mnoho podob, od rozdávání knih až po nadšené zpívání v městských ulicích.*“¹¹²

V moderním industrializovaném světě nemizí konverze doprovázená hlubokým prožitkem. Možná za to může racionalita snažící se potřit jakoukoli emocionalitu. Proto se dnes setkáváme s kolektivním chováním, které v člověku může vzbudit natolik silné pocity, že udělá cokoli. **Nátlakový motiv** je totožný s brainwashingem a dalšími autoritářskými technikami manipulace. Velice vysoký je nátlak okolí v průběhu celkem dlouhé doby, dochází k naprostému zhození osobnosti dotyčného, dokud se neidentifikuje se skupinou.¹¹³

Toto bude jedna z klasifikací, kterou použijeme pro popis motivace mezi konvertity, kteří byli informanti v mém výzkumu.

¹¹² LUŽNÝ, Dušan. *Náboženství a moderní společnost*. s. 109.

¹¹³ LOFLAND, John., SKONOVD, Norman. *Conversion motifs*. In: *Journal for Scientific Study of religion.*, s. 380 – 384.

Tabulka č. 1. **Motivy konverze**

Motivy	intelektuální	mystický	experimentální	citový	obrozenecký	nátlakový
Stupeň sociálního nátlaku	<i>nižší nebo žádný</i>	<i>žádný nebo malý</i>	<i>nizká</i>	<i>střední</i>	<i>vysoký</i>	<i>vysoký</i>
Doba konverze	<i>střední</i>	<i>krátký</i>	<i>dlouhá</i>	<i>dlouhý</i>	<i>krátký</i>	<i>dlouhý</i>
Úroveň citového vzrušení	<i>střední</i>	<i>vysoký</i>	<i>nizká</i>	<i>střední</i>	<i>vysoký</i>	<i>vysoký</i>
Citový obsah	<i>osvětlení</i>	<i>úcta, láska, bázeň</i>	<i>zvědavost</i>	<i>Náklon -nost</i>	<i>láska (& bázeň)</i>	<i>Bázeň (& láska)</i>
Pořadí- víra, účast	<i>víra- účast</i>	<i>víra- účast</i>	<i>účast- víra</i>	<i>účast- víra</i>	<i>účast- víra</i>	<i>účast- víra</i>

LOFLAND, John, SKONOVD, Norman. *Conversion motifs*. In: Journal for Scientific Study of religion. s. 375.

2.2.4.2 Typologie motivace na zvrátové teorii /reversal theory/

Klasifikace motivů od M. Lakhdara, G. Vinsonneau, E. Mulleta a M. Aptera vznikla pro výzkum motivace konverze k islámu mezi občany Francie v roce 2007 a podkladem pro ni byla zvrátová teorie Michaela Aptera. Jednalo se o kvantitativní výzkum, můj výzkum bude kvalitativní. Jejich klasifikace je však použitelná i pro kvalitativní výzkumy. Dle se jedná o vhodnou klasifikaci pro studium motivace českých konvertitů k přijetí víry a já s ní budu pracovat spolu s výše zmíněnou klasifikací od Loflanda a Skonovda budu při pokusu o identifikaci motivů informantů v mém výzkumu budu pracovat.

Tato typologie je založena na zvrátové teorii, což je obecná teorie motivace, emocí a osobnosti. Jednou z otázek, na kterou se snaží odpovědět je „Jaké motivace vedly k určitému jednání?“. Výhodou této teorie je, že její obsáhlost umožňuje, aby všechny možné motivace /včetně zdánlivě protichůdných/ byly vzaty v potaz. Teorie předkládá sadu základních psychologických motivů a hodnot. Pro každý typ motivace je typické konkrétní vidění světa spolu s řadou možných emocí. Jedná se o metamotivační stavy zahrnující různé způsoby prožívání a jejich interpretaci /např. cítil jsem vzrušení či cítil jsem přesah/. Teorie přichází se čtyřmi páry metamotivací, které reprezentují protichůdné hodnoty. Lidé se během každodenního života pohybují mezi těmito různými stavy. Jednou ze změn je přepínání mezi dvěma protichůdnými hodnotami. Tato forma přechodu je pro zvrátovou teorii charakteristická a v tomto směru poskytuje dynamický pohled na lidskou osobnost.

Metamotivační stavy

Nyní si představíme tyto páry metamotivačních stavů: **1. telický stav a paratelický stav** /v anglické terminologii autorů telic state x paratelic state/. V případě telického stavu /z řec. telos - konec/ dochází ke konverzi po dlouhém procesu reflexe a osobního zrání. Základní hodnotou je zde úspěch a pokrok a orientace na budoucnost. V případě konvertitů je to často víra v posmrtný život, potřeba být v harmonii se sebou a s celým světem či potřeba sebepoznání, osobního růstu. Naopak v případě paratelického stavu /z řec. para = vedle/ se jedná o rozhodnutí konvertovat na základě vzrušující zkušenosti či dojmu, např. intenzivní pocit sounáležitosti s ostatními nebo na základě extatické zkušenosti. Základní hodnotou je bezprostřední radost. Typická je orientace na současnost. Autorům se první typ zdá jako související s intelektuálním motivem a druhý typ s mystickým či obnovitelským motivem. **2. stav přizpůsobivosti a negativistický stav** /conformist state x negativist state/. Stav přizpůsobivosti odráží silnou potřebu pravidel a potřebu dobře zapadnout. Tito jedinci vítají struktury, které tato pravidla poskytují, což bezpochyby nabízí i islám. Jak později uvidíme, je právě pevný řád, který islám poskytuje důvodem konverze. Častým motivem je i sociální nátlak či potřeba být v souladu s Boží vůlí či být po smrti přijat do ráje. Tento stav odpovídá nátlakovému motivu. Naopak pro negativistickou motivaci je charakteristické, že pro jedince pravidla znamenají omezení a tak cítí potřebu se od nich oprostit. Základní hodnotou je zde svoboda. **3. stav mistrovství x stav sympatie** /mastery state x symphathy state/.

Pro stav mistrovství je typická potřeba moci a kontroly nad lidmi, věcmi a situacemi. Během stavu sympatie myslí je základní hodnotou láska a péče, což umožňuje vyjádření něhy a intimity. **4. autický stav x aloický stav /autic state x alloic state/**. V případě autické metamotivace je základní hodnotou individualita. Jedná se o styl orientovaný na sebe sama. Výsledky jednání jsou hodnoceny podle toho, jaký mají vliv na hodnotící osobu. V druhém případě je základní hodnotou transcedence. Je zde typická orientace na druhé a identifikace s druhými.¹¹⁴

2.2.4.3 Typologie motivů dle L.R.Ramba

Rambo vytvořil svoji typologii motivace spojením Epsteinova modelu s Beckfordovým pohledem na sílu náboženství. V Epsteinově modelu figurují 4 hlavní motivace: touha po uspokojení a vyvarování se bolesti, formulace nějakého systému a touhu vážit si sebe sama, rozvinout a vylepšit vztahy. Dle převažující motivace si hledající vybere skupinu, která splňuje jeho požadavky a uspokojí nenaplněné touhy. K tomuto modelu L.R.Rambo přidává ještě jednu motivaci – síla - sílu náboženské zkušenosti, ideologie a instituce, které si všimnul Beckford. Řadíme mezi ně např. sílu být úspěšný, kontrolovat život a sílu přesahující smrt.¹¹⁵

2.3 Indikátory konverze

V této práci budeme zkoumat konverzi k islámu, musíme se tedy nejdříve seznámit s vnějšími projevy tohoto fenoménu. Jako metodu výzkumu budeme používat rozhovor s konvertity a vzhledem k tomu se musíme seznámit zejména s problematikou vyjadřování se o konverzi jejími aktéry. To bude cílem této podkapitoly.

Vnějšími projevy /indikátory/ konverze se zabývali Snow a Machálek. Jejich výzkum měl sloužit jako podklad pro budoucí výzkumy. Jmenují tyto: **1. Status členství** – konverze jako přidružení k určité skupině. Ještě to však neznamená psychickou změnu. **2. Demonstrativní akt** – jedná se o veřejné vyznání víry, které usnadňuje a podporuje konverzi. **3. Řečové ukazatele** - změna diskurzu je rozpoznatelná ve způsobu řeči a zdůvodňování konvertity. Autoři věří, že verbální proklamace jsou obrazem vnějších

¹¹⁴ LAKHDAR, MOUNIA a kol. Conversion to Islam Among French Adolescents and Adults:

A Systematic Inventory of Motives. In: International Journal for the Psychology of Religion. s. 1 – 14.

¹¹⁵ RAMBO, Lewis. *The psychology of conversion..* In: Handbook of religious conversion. s. 168 – 169.

procesů. Verbální proklamace zahrnuje: **a) Biografická rekonstrukce** – zahrnuje změnu vnímání a prezentace minulosti a to s ohledem na nový svět diskurzu a z něho vycházející slovník. Něco je zapomenuto, něco pozměněno, něco vymyšleno apod. **b) Osvojení ústředního výkladového vzorce** - nové schéma interpretačních vzorců aplikované na pojetí sebe sama, ostatních a událostí. To, co dříve mohlo být vykládáno na základě různých výkladových vzorců, se nyní často interpretuje podle jednoho dominantního modelů. Jeden dominantní výkladový rámec /např. islám/ podřazuje všechny ostatní. Vše je vnímáno v tomto případě z pohledu muslima. **c) Úplné přijetí role konvertity** - tato role se stává dominantní rolí celé osobnosti. V našem případě by se měla stát dominantní role muslima a v jeho rámci by měly být ostatní role. Konvertita se s ní zcela ztotožnil. Nesundává ji jako masku, ale podřazuje jí všechny ostatní role a hodnoty. Tato role určuje veškeré verbální i behaviorální projevy. ¹¹⁶

Mými informanty budou konvertité, u kterých došlo k úplnému přijetí role konvertity, jejich role muslima je u nich dominantní a jsou součástí muslimské obce kolem pražské mešity, kde praktikují svojí víry a účastní se zdejší náboženského, ale i společenského života.

2.4 Výpovědi o konverzi

Zkoumat náboženské zážitky, mezi něž patří i konverze, je z mnoha důvodů obtížné. Tento zážitek není přímo přístupný pozorování, protože vždy jde o velmi osobní a vnitřní záležitost. Přístup k němu je nepřímý, například prostřednictvím výpovědi prožívající osoby, jejím pozorováním atd. Musíme být kritičtí vůči výpovědím o zážitcích a ptát se, zda vypovídají o tom, co člověk skutečně prožil, či zda pouze opakuje něco, co slyšel a naučil se opakovat. Výpověď je tím spíše pravá, čím kratší doba od onoho prožití zážitku uplynula. Villiam Gronbaeck u vypravěče předpokládá 4 obecné tendence: 1. strukturování zážitků podle určitého vzoru /tendence k uspořádání/. 2. potřebu racionálnosti a jasnosti vyprávění /tendence k intelektualizaci/. 3. sklon minimalizovat svůj vlastní podíl. 4. sklon konstatovat výsledek, tzn. začlenit zážitek do smysluplné souvislosti. ¹¹⁷

¹¹⁶ SNOW.David., MACHALEK, Robert. *The Sciology of Conversion*. s. 171 - 176.

¹¹⁷ HOLM, Nils. *Úvod do psychologie náboženství*. s. 37.

I Pavel Říčan upozorňuje na tendenci ke schematizaci osobních příběhů, jež se ve vzpomínkách většinou postupně přibližují tomu, co je v dané skupině považováno za typický příběh obrácení či znovuzrození /konverze/. Je to typické zejména ve skupinách, jež své členy povzbuzují k podávání osobních svědectví o vlastní konverzi.¹¹⁸ Organizace často poskytuje „paradigma“, některé prvky jsou vyzdvihovány, jiným naopak ubírají na důležitosti či se je snaží naprosto vymazat. Musíme zvažovat i to, že samotná zkušenost konverze je často formována i očekáváním dotyčného, když si představuje, jaká konverze je a co mu dá. Proto je tu relativita mezi dobře sedícím opravdovým prožitkem a paradigmatickým popisem zážitku konverze. Luis Rambo rozlišuje normativní a deskriptivní přístup k popisu reality. Normativní přístup lze chápat jako popis vlastní konverze, jako pohled zevnitř. Mluvčí používá k vysvětlení okolí (i sebe) významových struktur definovaných v rámci určitého pole, např. islámu. To nedovoluje přehodnocovat některé popisované jevy.¹¹⁹ Deskriptivní přístup je vlastní vědeckému myšlení. Měl by používat relativní kritický pohled na objekt i na subjekt.

2.5 Shrnutí kapitoly

Na začátku této kapitoly jsme se seznámili s několika definicemi termínů „náboženská konverze“. Viděli jsem, že různí badatelé dle svého odborného a osobního zaměření tento termín definují různě a kladou přitom důraz na jeho různé body. My si zde pro potřeby této práce náboženskou konverzi definujeme jako „vědomé přihlášení se k určité náboženské ideologii /v tomto případě k islámu/ a skupině osobami vyznávajícími před touto konverzí jiný nebo žádný náboženský názor.“ Po seznámení s vybranými definicemi tohoto problému jsme si představili teorie náboženské konverze od různých významných badatelů. První z nich byla „klasická teorie“ Williama Jamese, který náboženskou konverzi chápal jako vnitřní obrácení spojené s intenzifikací stávající náboženské víry, která byla do té doby slabá či jen formální. Tato definice se našich informantů přímo týkat nebude. Týkala se však často rodilých muslimů, kteří byli partneři našich informantů. Potom jsme se zabývali studiem konverze od 60.let, kdy se v souvislosti s mohutnou vlnou vzniku nových náboženských hnutí vzedmul zájem o studium náboženské konverze. V tomto období se vykristalizovaly dva

¹¹⁸ ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie náboženství*. s. 69.

¹¹⁹ KRÁTKÝ, Jan. *Kritika konverzního modelu Johna Loflanda a Rodney Starka*. s. 9.

základní typy přístupu k jejímu chápání a studiu. První z nich chápal konverzi jako náhlou a násilnou změnu identity jedince. Druhý přístup ji považoval za postupný proces ovlivňovaný mnoha faktory. V rámci prvního přístupu jsme si představili „brainwashing model“ od Roberta Liftona. V rámci druhého přístupu jsme si představili „drift model“ /postupný posun/ dle Johna Loflanda a Rodneye Starka a „drift model“ dle Lewise Ramba. My se v této práci budeme na konverzi dívat jako na proces a konvertitu budeme brát jako svobodnou osobu s právem a schopností volit a rozhodnout se svobodně pro přijetí náboženské víry /v našem případě islámu/. Dále jsme se zde zabývali příčinami a motivacemi, které vedou k náboženské konverzi. Představili jsme si zde několik typologií motivace náboženské konverze a to typologii od Loflanda a Skonovda a typologii založenou na zvrátové /reversal/ teorii. Tyto typologie nám budou sloužit k pochopení motivace konverze u našich informantů. Podívali jsme se i na vztahy mezi motivy a osobností, motivy a atribucemi, vztahy mezi konverzí a napětím a vlivu sociálního prostředí na ně. V další části kapitoly jsme se zabývali indikátory konverze tedy jejich vnějšími projevy a znaky výpovědí konvertitů o jejich konverzi.

Tato kapitola sloužila k pochopení fenoménu náboženské konverze. Jedná se o přípravnou část k výzkumné části této práce.

I.3 „konverze“ dle Koránu

Korán popisuje konverzi jako „vstup /*yadkhuluna*/ houfů lidí do božího náboženství /*din*/ /*Alláha*/“ (Korán 110:2). Jiný obecný popis používá sloveso *ghayyara* /změnit/: „*Bůh nezmění člověka předtím, než změní člověk sám sebe ve svém nitru.*“ (13:11/12). Logicky boží vedení /*huda*/ přijde jako první a má samozřejmě pokračování, není to jednorázový akt. Podle koránu lidé mohou věřit pouze s povolením Božím (10:100). Pokud je Boží vůle taková, aby lid uvěřil, uvěří všichni(10:99) a když si to přát nebude, lidé neuvěří. Zásah boží je pak odezvou na lidské chování, protože bůh zasel semínka víry v jejich srdcích (58:22). Bůh povede ty, kteří uvěřili v jeho znamení, následně nastává místo pro pokání, konverzi, víru, podřízení a ústní stvrzení víry. Pokání - „obrácení“ /*Tawba*/ je myšleno od hříchu např. špatné konání jako krádež (5:36/40-39/43), nevědomost (6:54), idolatrie a sektářství (30:31/30-32/31). Je doprovázeno odevzdáním se Bohu (39:54/55) /*islam*/ - základní představa o islámské konverzi spojené s rituální modlitbou, dáváním almužen. Konverze je obvykle jedna, zatímco lítost / pokání musí být opakováno. Nezbytnou součástí pravého pokání se stává uznání svého hříchu a rozhodnutí už jej nikdy nepáchat. Pokud je konverze spíše proces než událost, může být lítost považována za její součást. To co my považujeme za víru v boha je obvykle až důsledkem a mohla by být obsažena v konverzi.

Korán říká, že Bůh odpustí každému kdo lituje a věří (20:82/84). Víra je dalším krokem v porozumění konverze. Věřit *de facto* znamená konvertovat.(90:17,2:221/220) Víra znamená svěřit se do rukou božích /být v bezpečí, věřit, svěřovat se/ a podřízení se Bohu. (5:111) K opravdové víře nestačí jen vědomost, podstatná je také morální volba. Korán často zmiňuje, že člověk musí uvěřit i ve svém srdci, víru vyjadřovat ústně, dokazovat ji nejen slovy, ale skutky. Sloveso *aslama* zde má dva příbuzné významy – podřídit se Bohu /vnitřně/ a hlásit se k islámu. Islám jako termín znamená obojí. Korán také hovoří o bezvěrectví navzdory konverzi k islámu, to signalizuje že *islam* je slovo pro konverzi.¹²⁰

¹²⁰ WOODBERRY, Dudley. *Conversion in islam*. In: Handbook of religious conversion. s. 22-40.

Formálně se lidé stanou muslimy, když odrecitují šahádu.¹²¹ Není to pouze stvrzení víry a vyjádřením pokání, ale také potvrzení toho, čemu člověk věří a co uznává za pravdu. Její recitování představuje formální uznání konverze a potvrzuje přijetí do komunity.

¹²¹ Šaháda je slovní vyjádření příslušnosti k islámu a odevzdání se do vůle boží. V arabštině zní: „Lá iláfa illálláhi wa Muhammadun rasálulláhi“- „Není božstva kromě Boha a Muhammad je posel Boží“. Ve vyznání víry jsou vyjádřeny dva základní články víry /imán/. „První část znamená víru v jediného Boha, a druhá část znamená víru ve vše, co Bůh Muhammadovi sdělil“. Šahádu nevysloví nový muslim jen při přijetí islámu, ale stane se to součástí jeho každodenních modliteb. Šaháda je prvním z pěti sloupů víry.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

Praktickou část mé bakalářské práce tvoří mé poznatky o českých konvertitech k islámu, které jsem získala terénním výzkumem v pražské mešitě a následnou interpretací takto získaných dat. Mým prvotním plánem bylo, že zmapuji sociální, demografickou a regionální strukturu *českých* konvertitů k islámu. Předpokládala jsem, že ústředí muslimských obcí má nějaký přehled o svých členech a já budu mít možnost analyzovat jejich materiály. Zjistila jsem však, že žádný takovýto přehled neexistuje. Naopak zde existuje mezi muslimy určitá obava k oficiálnímu přiznání se ke své víře /např. jedna konvertitka se mi přiznala, že se při sčítání lidu v roce 2001 ke svému vyznání nepřiznala, přestože byla již tři roky muslimkou. Měla strach z postihu./. Tento strach jim činí problém i při uznání státem /podrobněji zmíněno výše/. Informace, které obec o svých členech má, jsou důvěrné a mně nedostupné. Rozhodla jsem se tedy pro kvalitativní výzkum, jehož cílem je podrobně zmapovat problematiku konverze k islámu u vybraného vzorku českých konvertitů k islámu, kteří se účastní bohoslužeb v pražské mešitě. Pokusím se zde odpovědět na tyto otázky: Kdo byli lidé, kteří později přijali islám a co je k tomu vedlo? Jak ovlivnilo přijetí islámu jejich další život a názory? Jak přijalo jejich okolí, že se stali muslimy a jak se oni nyní dívají na většinou společnost?

II.1 Předchozí stav bádání

V tomto výzkumu se pouštím na zatím neprozkoumané pole konverze Čechů k islámu. Při pátrání po předchozích studiích zabývajících se českými konvertity k islámu se mi nepodařilo najít žádnou publikovanou studii zabývající se přímo tímto fenoménem. Toto téma začíná být zpracováváno studenty vysokých škol v rámci jejich závěrečných prací. Podobným tématem – motivací konvertitů a budováním nové identity v procesu resocializace v souvislosti s přijetím islámu – se ve své diplomové práci nazvané „*Život v české společnosti očima českých muslimek. Motivy konverze českých žen k islámu a strategie udržování nové náboženské identity.*“¹²² zabývala Jana Křištoforyová. Další diplomové práce se zabývaly přístupem konvertitů k určitým záležitostem jako práce Kristýny Jindrové „*Islámská nadace v Praze v reflexi českých a slovenských*

¹²² KRIŠTOFOROVÁ, Jana. *Život v české společnosti očima českých muslimek. Motivy konverze českých žen k islámu a strategie udržování nové náboženské identity.*

muslimek.¹²³ a další. Pozornost vybraným českým konvertitům, kteří se zapsali do historie české muslimské obce je věnovaná v monografiích zabývajících se islámem na českém území¹²⁴ a to především z hlediska jejich role v této obci nikoli z hlediska studia jejich konverze, čímž se zabývá tato bakalářská práce. Kvůli nedostatku českých studií v této oblasti jsem sáhla po zahraničních studiích. Inspiraci pro můj výzkum byly tyto tři studie: „*Religious Authority and Autonomy Intertwined: The Case of Converts to Islam in Denmark*“ od Tiny Jensen; „*Conversion to Islam Among French Adolescents and Adults: A Systematic Inventory of Motives*“ od kolektivu francouzských a amerických badatelů pod vedením Mounia Lakhdara; *Continuity and Discontinuity in Conversion Stories* od Gé Speelmana, který studoval konvertité, kteří konvertovali z křesťanství na islám či naopak.

II.2 Cíle výzkumného šetření a základní výzkumné otázky

Cílem výzkumné části bakalářské práce je zmapovat problematiku konverze Čechů k islámu a to na vybraném vzorku konvertitů, kteří se účastní bohoslužeb v pražské mešitě. Pokuším se zjistit motivaci konvertitů a jejich cestu k islámu. Dále mě zajímá, jak konverze ovlivnila jejich další život, způsob, jak praktikují islám a jejich pohled na většinovou společnost. Z druhé strany se podíváme na pohled jejich okolí na jejich konverzi. Bude vypracována sociální a demografická struktura tohoto vybraného vzorku.

Základní výzkumné okruhy

1. Sociální, regionální a demografická struktura informantů
2. Světonázor informantů před přijetím islámu
3. Průběh konverze do doby „obratu“ a motivace k přijetí islámu
4. Přijetí konverze informantů jejich okolím
5. Vliv přijetí islámu na další život a myšlení konvertity

¹²³ JINDROVÁ, Kristýna. *Islámská nadace v Praze v reflexi českých a slovenských muslimek*.

¹²⁴ Jedná se zejména o tyto dvě monografie: BEČKA, Jiří, MENDEL, Miloš. *Islám a české země*. , MENDEL, Miloš, OSTŘANSKÝ, Bronislav., RATAJ, Tomáš. *Islám v srdci Evropy*.

II.3 Metodologie

3.1 Metoda výzkumu

Můj výzkum je výzkumem kvalitativním. Základní charakteristikou toho typu výzkumu je snaha o nahlížení událostí, jednání, norem, hodnot apod. z perspektivy jedinců, kteří jsou studováni. Zahrnuje celé množství výzkumných přístupů, které jsou zaměřeny na porozumění jevům z hlediska vcítění se do jedinců, jejich chápání a prožívání. „*Snaží se o popis (to má společné s kvantitativním výzkumem), ale především o vysvětlení a pochopení jevů (jak daný jev nastává a jak je pociťován)*“¹²⁵. Kvalitativní výzkum pracuje s malým vzorkem zkoumané skupiny a snaží se o detailnější pochopení fenoménu. Hlavním cílem kvalitativního fenomenologického výzkumu, který budu užívat, je pohlédnout na svět očima zkoumaných.

Jak říká Hendl, „*hlavním cílem fenomenologického zkoumání je popsat a analyzovat prožitou zkušenost se specifickým fenoménem, kterou má určitý jedinec nebo skupina jedinců. Tento přístup vychází z filozofické fenomenologie. Výzkumník se snaží vstoupit do vnitřního světa jedince, aby porozuměl významům, jež fenoménu přikládá. Výzkumník analyzuje získaná data, aby zachytil esenci prožité zkušenosti. V rámci fenomenologické studie se vytváří popis a interpretace sdělených prožitků. Výsledkem je text, který, zní pravdivě‘ pro toho, kdo měl danou zkušenost s fenoménem, a poskytuje vhled pro toho, kdo ji neměl.*“¹²⁶ Je zde potřeba empatie, neboť ta jde ruku v ruce s porozuměním.

Při studiu konverze se dle Lewise Ramba, významného odborníka na proces konverze, který též upřednostňuje ve svých pracích kvalitativní fenomenologický výzkum, musíme naučit věci vidět tak, jako kdybychom je viděli poprvé.¹²⁷ Nic nepředpokládat, neočekávat, snažit se nezkreslovat a o to jsem se pokoušela i já. Ze začátku výzkumu jsem se snažila vymýšlet tvrzení, které bych dokazovala, ale brzy jsem pochopila, že mít tato tvrzení, která budu chtít výzkumem dokázat je omezující a zkreslující, takže jsem je opustila. Na každého informátora jsem se snažila dívat, jako by byl první, s kým tento rozhovor dělám a neočekávat jeho odpověď. Rozhodující pro mě je interpretace vlastního životního příběhu tak, jak ji popisuje informátor.

¹²⁵ STAŇKOVÁ, M. *Konverze k východním náboženstvím a její vliv na socializaci jedince ve zdejší společnosti*.s. 35.

¹²⁶ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. s.128.

¹²⁷ RAMBO, Lewis. REH, Lawrence. *The phenomenology of conversion*. In: *Handbook of religious conversion*. s. 229 – 258.

3.2 Techniky sběru dat

K výzkumu jsem používala rozhovor, pozorování a analýzu dokumentů.

3.2.1 Analýza dokumentů

Předpokladem pro můj výzkum bylo seznámit se s problematikou fenoménu náboženská konverze, českou muslimskou obcí, čemuž jsem věnovala teoretickou část. Předpokladem pro možnost provést výzkum bylo i seznámit se s islámskou vírou a ortopraxí. Prvotní metodou sběru dat bylo tedy studium dokumentů. Základním zdrojem k seznámení se s islámem pro mě byla kniha významného českého islamologa Luboše Kropáčka *„Duchovní cesty islámu“*, předmluva *„Muhammad a Korán“* překladatele českého překladu *„Koránu“* Ivana Hrbka a *„Islám a muslimská obec“* od amerického antropologa Fredericka Dennyho. Základním zdrojem pro seznámení se s ortopraxí islámu byly publikace *„Zaostřeno na islám“* od Hammudaha Abdalatiho a dalších materiálů, které jsou distribuovány a propagovány Muslimskou nadací v Praze a v Brně. Cílem toho studia¹²⁸ bylo seznámit se s pohledem na islám, jak jej zastávají představitelé pražské islámské obce. Takto získané znalosti mi pomohly přiblížit se k českým muslimům, zaměřit se na podstatné věci a podrobněji formulovat otázky.

3.2.2 Rozhovor

Hlavní technikou výzkumu byl pro mě rozhovor. Používala jsem polostukturovaný rozhovor s otevřenými otázkami a též neformální rozhovor během mých návštěv mešity. Polostukturovaný rozhovor s otevřenými otázkami se mi pro můj výzkum zdál nejvhodnější. Jedná se hloubkový rozhovor, a jak říká Roman Švaříček prostřednictvím těchto otázek *„může badatel porozumět pohledu jiných lidí, aniž by jejich pohled omezoval pomocí výběru položek v dotazníku. Hloubkový rozhovor umožňuje zachytit výpovědi a slova v jejich přirozené podobě, což je jeden ze základních principů kvalitativního výzkumu“*¹²⁹. Měla jsem připravené otázky, na které jsem potřebovala získat odpovědi. Od těchto odpovědí se často odvíjely další doplňující otázky. Rozhovor byl korigován v průběhu. Považuji tuto formu rozhovoru za nejvhodnější, neboť

¹²⁸ Studovaná literatura je uvedena v seznamu literatury této bakalářské práce.

¹²⁹ ŠVAŘÍČEK, Roman, ŠEĐOVÁ, Klára a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách : pravidla hry*. s. 159–160.

otevřenými otázkami jsem nelimitovala odpověď a doplňující otázky mně umožnily reagovat na zjištěná fakta. Občas se otázka ohledně toho, co je motivovalo k přijetí islámu, spontánně změnila na autobiografickou výpověď. V rámci svých návštěv mešity a účasti na bohoslužbě a přednáškách a následných diskusích mezi konvertity jsem používala i volné otázky.

3.2.2.1 Struktura hloubkového rozhovoru

Hlavní technikou výzkumu, jak bylo výše zmíněno byl polostukturovaný hloubkový rozhovor. Zde je přibližná struktura tohoto rozhovoru. Při rozhovorech jsem se této struktury však nedržela doslova a v pořadí, jak je zde prezentována. Jedná se o mé otázky, na které potřebuji získat odpověď. Odpověď na otázku v tomto schématu jsem v praxi často získala při odpovědi na jinou otázku a nebylo třeba ji klást. Co se týče pořadí otázek a jejich doslovné formulace tak jsem se řídila heslem Dismana pro kvalitativní výzkum, že otázky jsou tvořeny v průběhu rozhovoru, kdy odpověď informanta je sama pro badatele podnětem k další otázce.

Struktura hloubkového rozhovoru:

Váš věk, pohlaví

Vzdělání

Povolání

Místo bydliště

1. Jak jste se seznámil s islámem a co Vás k tomu vedlo?
2. Co Vás vedlo k přijetí islámu?
3. Jak probíhala Vaše konverze? Znal jste již před tím, než jste se stal muslimem, nějaké muslimy nebo jste je poznal, až když jste již věřil?
4. Pamatujete si, jak jste se cítil, když jste přijal islám a poprvé vyslovil šahádu? Vyslovil jste ji potom oficiálně i před svědky? Kde to bylo a kdo byli Vaši svědci?

5. Jaký byl Váš světonázor před přijetím islámu? Máte zkušenosti již před tím s některou náboženskou vírou či jste byl ateista, agnostik? ¹³⁰
6. Jak se dívali na záležitosti víry Vaší rodiče a jak probíhala v těchto záležitostech Vaše výchova?
7. Jak přijala Vaše rodina, přátelé, kolegové /zkrátka Vaše okolí/, že jste se stal muslimem? Vědí o tom? Jaké jsou reakce veřejnosti /lidé na ulici lékaři/?
8. Změnil se nějak Váš život po konverzi? Pokud ano, jak?
9. Jak praktikujete Vaší víru ve svém životě?
10. Nyní, prosím, rozeberte své praktikování pěti pilířů islámu /Pokud jste tak neudělal v odpovědi na předchozí otázku. /. Lze je praktikovat zcela v naší společnosti nebo je potřeba nějaké omezení?
11. Jste ženatý / vdaná? Pokud ano, je Vaše manželka muslimkou? Pokud ne, jaký je požadavek na náboženství partnerky? Jaký je Váš pohled na smíšená manželství, kde je muslimem pouze jeden z partnerů?
12. Máte děti? Pokud ano, vychováváte své děti k islámské víře? Pokud ano, prosím, stručně charakterizujte, jak probíhá jejich výchova a v čem je v naší společnosti specifická. Pokud nemáte ještě děti, hodláte je vychovávat k islámu? Na jaké hodnoty, které byste chtěli svým dětem předat, kladete důraz?
13. Změnilo se v souvislosti s přijetím islámu nějak Vaše stravování? Pokud ano, co se změnilo a objevily se nějaké problémy v této souvislosti, např. nedostupnost určitých potravin? Snažíte se konzumovat pouze halal stravu a co pro Vás zahrnuje? Je problém halal stravu v Česku dodržovat?
14. Změnilo se v souvislosti s islámem nějak Vaše oblékání? Žena – Změnilo se nějak Vaše oblékání? Nosíte hidžáb či šátek? Pokud ano, jen do mešity? Co Vás vede k nošení šátku? Muž – Jaký je Váš názor na nutnost vousů či považujete něco jiného za žádané vnější znaky mužského oblékání v islámu?
15. Jak se cítíte v současné většinové české společnosti? Jaké si myslíte, že jsou její hodnoty a jak se na ně díváte? Jaký máte názor na způsob života většinové společnosti?
16. Islám je zde okrajový světonázor a řada lidí si myslí, že se do české kultury nehodí. Myslíte si, že je s českou kulturou slučitelný? Cítíte se zde jako cizinec nebo takovéto pocity nemáte? Cítím se zcela jako cizinec /1/. Cítím se ve

¹³⁰ Termíny byly v rozhovorech vysvětleny.

většinové české společnosti zcela doma /5/. Vyberte prosím číslo od 1 do 5, které by odpovídalo Vašemu pocitu. Pokud budete mít čas a chuť prosím, vysvětlíte Vaši volbu.

17. Chtěl byste radši žít ve většinové muslimské společnosti než v české?
18. Cítíte zde nějakou diskriminaci? Byl jste někdy její obětí?
19. V čem vidíte klady či přítěže, které islám přinesl do Vašeho života?
20. Máte nějakou otázku, na kterou jsem se zapoměla zeptat a Vy byste na ni chtěl odpovědět?

3.2.3 Pozorování

Další technikou, kterou jsem používala je pozorování - zúčastněné i nezúčastněné. Účastnila jsem se soukromých diskusí mezi konvertitkami po páteční bohoslužbě, které se většinou vyvinou v soukromé společenské setkání, kde jsou vedle otázky víry probírány i soukromé životní otázky. Účastnila jsem se též nedělních přednášek, které byly určeny zejména k seznámení se základy víry a jejich nejčastějšími návštěvníky byli právě konvertité. Pasivně jsem též sledovala náboženskou praxi v tamních prostorách /např. modlitby/.

3.3 Informanti

3.3.1 Výběr informantů

Vzorek je vybrán z konvertitů k islámu. Konvertita k islámu je pro mě ten, kdo sám sebe za nového muslima považuje. Vzorek je smíšený, osm žen a dva muži. Odpovídá to přibližně i struktuře konvertitů k islámu v České republice, mezi nimiž výrazně převažují ženy. Konvertitky dobře spolupracovaly, cítily to jako šíření dobré pověsti islámu a misii /tzv. da' wa/. Pouze čtyři z dvaceti oslovených konvertitek mi rozhovor neposkytly. Manžel jedné z nich by považoval takovýto rozhovor za narušení soukromí a zbylé z časových důvodů. Pro podrobnější analýzu pro tuto bakalářskou práci jsem nakonec vybrala osm konvertitek podle toho, že mi poskytly podrobnější hloubkový rozhovor a bylo možné vyjasnit později nejasnosti objevené při analýze tohoto hloubkového rozhovoru v dalším doplňujícím rozhovoru. Hloubkový rozhovor trval mezi hodinou až hodinou a půl. S muži byla horší dostupnost spolupráce, protože mešita

je oddělena na část mužskou a část ženskou. Mužská část mi není přístupná. Hloubkový rozhovor jsem provedla se dvěma informanty. Genderová struktura informantů /osm žen a dva muži/ pravděpodobně odpovídá celkové struktuře českých konvertitů k islámu, kterou doktor Saňka odhaduje, že je ze tří čtvrtin tvořená ženami. Rozhovory s informantkami probíhaly po či před bohoslužbou či přednáškou v mešitě, s dvěma konvertitkami v cukrárně, s jedním konvertitou v knihovně a s druhým v kanceláři pražské muslimské obce. Rozhovory probíhaly duálně /já – konvertita/ a poznatky byly doplňovány skupinovými volnými rozhovory. Jelikož rozhovory probíhaly před bohoslužbou či po ní, kdy zde ještě moc muslimek nebylo, podařilo se nám najít klidné, důvěrné místo pro soukromý rozhovor. Konvertitky jsem vybírala podle momentálních podmínek, jejich ochoty a možností.

3.3.2 Charakteristika informantů

1. **Andrea** – v době výzkumu - 38 let, magisterské vysokoškolské vzdělání, vdaná, manžel původem Palestinec, dvě děti, žijí v krajském městě v severních Čechách, zaměstnaná jako asistentka; v době konverze – 22 let, svobodná, studentka vysoké školy, žila a pochází z Prahy. Muslimkou je již 15 let.
2. **Aneta** – v době výzkumu – 31 let, vyučená, vdaná, manžel původem Alžírčan, pět dětí, jedno z nich je z předchozího manželství, na mateřské dovolené; v době konverze – 25 let, rozvedená, tříletý syn, na mateřské dovolené, žila v Praze, pochází z menšího města na Vysočině. Muslimkou je 5, 5 let.
3. **Beáta** – v době výzkumu – 50 let, vyučená, manžel Čech není muslim, bezdětná, pracuje jako uklízečka a přitom se stará o těžce nemocného manžela, žijí v Praze; v době konverze – 42 let, vdaná, zaměstnaná jako knihářka, žili v Praze, pochází z malé vesnice ve východních Čechách. Muslimkou je osm let.
4. **Běla** – v době výzkumu – 35 let, střední škola, vdaná, manžel původem z Alžírsko, dvě děti, podnikatelka, žije v okresním městě ve středních Čechách; v době konverze – 22 let, svobodná, zaměstnaná v pohostinství. Žila v Praze, ale pochází ze Slovenska. Muslimkou je již 13,5 let.
5. **Libuše** – v době výzkumu - 28 let, střední škola, vdaná, manžel původem z Jordánska, jedno dítě z předchozího vztahu a nyní je těhotná, na mateřské dovolené, žijí a pochází z Prahy; v době konverze – 26 let, svobodná, zaměstnaná v administrativě, šestiletá dcera z nemanželského vztahu. Muslimkou je dva roky.

6. **Markéta** – v době výzkumu – 40 let, střední škola, rozvedená, jedna dcera, pracuje jako turistická průvodkyně, žije a pochází z Prahy; v době konverze – 38 let, rozvedená, dcera a nedávno před konverzi ji zemřel syn, pracuje jako turistická průvodkyně. Muslimkou je rok a půl.
7. **Miluše** – v době výzkumu – 34 let, magisterské vysokoškolské vzdělání, vdaná, manžel původem z Jordánska, jedna dcera, na mateřské dovolené, žije v okresním městě ve středních Čechách; v době konverze – 26 let, svobodná, bakalářské vysokoškolské vzdělání, zaměstnaná jako recepční v hotelu. Muslimkou je osm let.
8. **Nora** – v době výzkumu – 28 let, vyšší odborná škola, vdaná, manžel původem z Alžírsko, dvě děti /dvojčata/, na mateřské dovolené, žije a pochází z Prahy; v době konverze – 26 let, vdaná, těhotná, na mateřské dovolené. Muslimkou je dva a půl roku.
9. **Ludvík** – v době výzkumu – 50 let, vysokoškolské magisterské vzdělání, práce v nadaci, ženatý, manželka pochází ze Sýrie, dvě děti, žije a pochází z Prahy; v době konverze - 35 let, svobodný, práce ve vědeckém výzkumu. Muslimem je již patnáct let.
10. **Štefan** – v době výzkumu 25 let, vysokoškolské magisterské vzdělání, práce v telekomunikačních službách, svobodný, bezdětný, žije a pochází z Prahy; v době konverze- 19 let, středoškolské vzdělání, student. Muslimem je šest let.

3.4 Fáze sběru dat

Terénní výzkum jsem prováděla v průběhu zhruba patnácti návštěv islámského centra v Praze /mešita/. Výzkum byl proveden v průběhu akademického roku 2007/08 a finální výzkumné práce byly dokončeny v roce 2009. Účastnila jsem se pátečních bohoslužeb a nedělních přednášek. Realizovala jsem výzkumné rozhovory, které jsem nahrávala na MP3 přehrávač po vyjádření souhlasu mých informantů. MP3 přehrávač posloužil i jako výzkumný deník pro zachycení všech okolností výzkumu a všech dojmů. Zpočátku byli informanti rozpačití, později jejich rozpaky pomalu opadávaly a naopak se jim přístup s vymožeností moderní techniky zalíbil. Několika informantům jsem musela slíbit, že nahraný rozhovor nikomu nepustím. Bylo cítit, že někteří konvertité mají strach z možné diskriminace. Jak jsem již zmínila, informanti věděli od začátku, že mezi nimi provádím výzkum a slíbila jsem jim, že tyto rozhovory jsou zcela anonymní. Neptala

jsem se jich na jejich jména, což uvítali s nadšením. Výběr krycích jmen bude uskutečněn na základě náhodného otevření kalendáře.

3.5 Fáze analýzy dat

Po získání kompletního souboru informací pro potřeby výzkumu jsem se pustila do jejich analýzy.

3.5.1 Otevřené kódování

Analýza kvalitativního výzkumu obvykle začíná otevřeným kódováním. **Otevřené kódování** spočívá v tom, že se rozřídí do kategorií data, jež jsme při výzkumném šetření shromáždili. Na tomto místě uvádím **kategorie**, do kterých jsem informace třídila.

Přehled kategorií:

1. Orientační /primární/ rodina
2. Světonázor před konverzí
3. Proces konverze do bodu obratu a její motivace
4. Reakce rodiny, přátel a reakce širšího okolí
5. Prokreační /vytvořená/ rodina
6. Praktikování islámské ortopraxe
7. Změna životního stylu a myšlení
8. Pohled na majoritní společnost
9. Přínos přijetí islámu v životě konvertity

V empirické části této bakalářské práce bude každé kategorii věnována jedna kapitola.

3.5.2 Selektivní kódování

Po dokončení orientačního kódování přichází na řadu další fáze výzkumu a to je selektivní kódování. Selektivní kódování zahrnuje výběr klíčových kategorií, kolem nichž jsou organizovány základní analytické příběhy. Jedná se o odpovědi na základní otázky této bakalářské práce a okruhy jež je jejím cílem zmapovat.

Přehled klíčových kategorií:

1. Sociální, regionální a demografická struktura informantů
2. Světonázor informantů před přijetím islámu
3. Průběh konverze do doby „obratu“ a motivace k přijetí islámu
4. Přijetí konverze informantů jejich okolím
5. Vliv přijetí islámu na další život a myšlení konvertity

Odpovědi na tyto kategorie tvoří hlavní cíle mého výzkumu a budou tedy v závěru výzkumné části této bakalářské práce.

II.4 Empirická část

Empirickou část mé bakalářské části bude tvořit analýza a interpretace dat získaných v rámci terénního výzkumu mezi českými konvertity k islámu. Má analýza začne otevřeným kódováním, v rámci kterého získané data roztrídím do orientačních kategorií, jejíž seznam je výše zmíněn. A tyto kategorie vyhodnotím. Druhou fází bude selektivní kódování, kdy data shrnu do širších kategorií, abychom získali lepší přehled o průběhu konverze mezi informanty.

4.1 Primární kódování

Zde data získaná při terénním výzkumu roztrídím a interpretuji v rámci devíti kategorií, které konverzi ovlivnily či konverze ovlivnila je:

1. Orientační /primární/ rodina
2. Světonázor před konverzí

3. Proces konverze do bodu obratu a její motivace
4. Reakce rodiny, přátel a reakce širšího okolí
5. Prokreační /vytvořená/ rodina
6. Praktikování islámské ortopraxe
7. Změna životního stylu a myšlení
8. Pohled na majoritní společnost
9. Přínos přijetí islámu v životě konvertity

4.1.1 Orientační rodina

Zde se budeme zabývat orientačními neboli primárními rodinami informantů. Podíváme se jaký byl světonázor a pohled na náboženské otázky u rodičů informantů a zda se snažili své děti vést ke svému pohledu a případně k praktikování ortopraxe náboženství, v něž věřili.

Čtyři informanti pochází z ateistické rodiny, kde náboženský pohled na svět nehrál roli a náboženské otázky nebyly v pohledu rodiny. Nemluvílo se o tom. O určitém pohledu na transcendentno v primární rodině z těchto informantů hovořila pouze **Andrea**. Říká, že rodiče věřili, že něco nad námi je a že je nějaký posmrtný život. Pohled na náboženství v této rodině byl tolerantní. Rodiče, říkali, že si každý může věřit v co chce, pokud mu to pomůže a nikomu to neublíží. Absolutní svobodu v této otázce nechali i Andree. V primární rodině **Markéty, Libuše a Ludvíka** se o náboženském pohledu na svět nemluvílo.

Beáta pocházela z rodiny, kde otec zastával striktní ateistický protináboženský pohled na svět. Beáta říká, že ji bral s jejím duchovním pohledem na život a svět jako „*totálního zbedněnce a zpátečníka*“. Otec byl marxista, Beáta jej charakterizuje jako „*tvrdě založeného protináboženského darwinistu*“. Ona se svými pochybnostmi o Darwinově teorii, o existenci Boha apod., byla často zdrojem jeho posměchu. Ateismus byl v době, kdy Beáta vyrůstala, což byla 60. a 70. léta minulého století, v české socialistické společnosti běžný. Matka byla tolerantnější, nevadil jí Beátin zájem o nadpřirozeno. Nikdy ji do toho nemluvíla. Po rozvodu rodičů, když jí bylo deset let, vyrůstala právě s ní v Praze. Předtím žili na vesnici.

Náboženské rozdíly mezi rodiči byly i v Anetině rodině, kde otec byl křesťan a matka ateistka, která i přes počáteční nátlak otce v Boha a v křesťanství neuvěřila. Otec po počáteční snaze obrátit svoji manželku na víru, později svoji snahu o to vzdal. **Anetu** ke křesťanství však vedl a matka to tolerovala. Otec děti vedl k praktikování křesťanské víry, navštěvovali bohoslužby, modlili se a studovali Bibli.

Rodiče **Nory** byli nepraktikující křesťané. Věřili v křesťanského Boha a v posmrtný život dle křesťanských představ. Křesťanskou ortopraxi však nepraktikovali. Svě děti k žádné religiozitě nevedli. Tři informanti pocházeli z křesťanských rodin, kde oba rodiče byli praktikující křesťané. Tito rodiče se snažili své děti vést ke křesťanství. Pohled na náboženství v těchto křesťanských rodinách byl však rozdílný. **Běliny** rodiče kladli důraz na intenzivní vztah s Bohem, účastnili se s dcerou bohoslužeb v jejich církvi. Běla se účastnila náboženské výchovy na základní škole a v církvi. Primární zde byl vztah s Bohem. V Bělině širším okolí, ve kterém vyrůstala, byl na to kladen důraz, na víru v Boha. Též **Miluše** vyrůstala v křesťanské rodině a rodiče se jí ke křesťanství snažili vést. Dle Miluše však jejich víra nebyla pevná a v Boha věřili a uctívali ho spíše účelově. Tedy zejména prosby o něco. Miluše si však dle své výpovědi již v dětství vytvořila pevný vztah s Bohem a nelíbilo se jí, že vztah s Bohem u jejich rodičů i v jejich církvi není pevný a prožíván. Být křesťanem bylo spíše o zvyku než o víře. V křesťanské rodině též vyrůstal **Štefan**, i zde se rodiče snažili svojí víru předat. Pohled Štefana na jejich víru byl podobný jako u Miluše. Považoval ji za rigidní, bez přemýšlení o víře a tedy mrtvý. Stejně jako Miluše se na jejich víru díval, že je to spíše o zvyku a ne prožitek. Štefanovi se nelíbilo i chování křesťanů v jejich církvi, zdálo se mu „že káží vodu a pijí víno, něco říkají, něco jiného žijí, nedodržují víru.“ Jak uvidíme později, rozdílný pohled těchto křesťanských rodičů se promítne i do jejich rozdílných reakcí na konverzi jejich dětí k islámu.

4.1.2 Světonázor před konverzí

V této kategorii se budeme zabývat světonázorem informantů před jejich konverzí k islámu. Světonázor zde budeme chápat jako náboženský, filosofický či jiný pohled na svět a postavení člověka v něm. Podíváme se zde na místo transcendentna v jejich světonázoru. Uvědomíme si, že tato kategorie navazuje na předchozí kategorii, kde jsme se zabývali orientační rodinou informantů, která zcela jistě zasáhla do jejich pozdějšího

světonázoru. Je zde záměrně použit termín orientační rodina, jelikož jejich pohled byl výchozím bodem orientace jejich dětí, budoucích konvertitů k islámu.

Čtyři z mých informantů měli rodiče, kteří se pokládali za praktikující křesťany, byla to Aneta, Běla, Miluše a Štefan. Jak již víme, tyto informanti byli ke křesťanství vychováni. **Aneta** před přijetím islámu se považovala za praktikující křesťanku. Anetu ke křesťanství vedl její otec. Aneta říká: „*O existenci Boha jsem nepochybovala, chodila jsem do kostela, byla jsem křtěná, biřmována, úplně všechno, křesťanství jsem dodržovala.*“ I **Běla** byla věřící a praktikující křesťankou aktivně se účastnící náboženského života v rámci křesťanské církve. Pro Bělu byl nejdůležitější pevný intenzivní vztah s Bohem, což převzala od své rodiny. Co se týče konverze k islámu, byl druhý důležitý názor v pohledu na víru, že když si žena bere muže, musí přijmout i jeho víru. Víra v Boha a vztah s ním byly rozhodující i pro **Miluši**, kterou též můžeme pokládat za praktikující křesťanku. Říká : „*Žila jsem dle svého svědomí, cítění a v křesťanském duchu. Bůh byl pro mě vždy na prvním místě. Vždy jsem toužila hledat pravdu a Boha, dozvídat se o něm ze všech různých úhlů pohledů.*“ S touto intenzivní vírou, láskou k Bohu a chováním z toho vyplývajícím se často cítila ve svém okolí a to i ve své církvi a rodině divně. Považovali ji za fanatičku a kritizovali její pohled. U Miluše je důležité, že ji nezajímal jenom pohled na Boha v křesťanství, ale i pohled na Boha v dalších monoteistických náboženstvích /judaismus, křesťanství a islám/. „*Věděla jsem, že jedním správně, protože víra v Boha je přece na prvním místě a od ní se pak odvíjí celý další způsob života. Člověk se má tedy o Bohu snažit zjistit co nejvíce.*“ Pro Miluši a Bělu byl nejdůležitější vztah s Bohem, druhotná byla křesťanská věrouka. I **Štefan** byl vychováván v křesťanské rodině. Věřil v Boha a snažil se žít podle křesťanství, nelíbilo se mu však, jak se křesťané v jeho okolí chovají. Nelíbilo se mu také chování celé západní společnosti. Říká: „*Nelíbila se mi faleš mezi lidmi a to i křesťany, že se vzájemně pomlouvají a závidí si a nestarají se o druhé, ale jen o sebe. Mezi křesťany jsem viděl, že ne každý svoji víru žije, ale hlásí se k ní a to se mi nelíbilo.*“ O existenci Boha nepochyboval. Snažil se najít lepší společenství, se kterým by mohl svoji víru sdílet. Toto kritické období, které Štefan prožíval v době dospívání /a jak uvidíme/ nakonec vyústilo v konverzi k islámu.

V existenci Boha též věřila **Beáta**. U Beáty si připomeňme, že se musela vyrovnávat se striktním ateistickým pohledem svého otce, kterého popisovala jako „*tvrdě*

protinábožensky založeného darwinistu.“ Co se týče její víry před konverzi je třeba si též všimnout její silné víry v osud, jejího fatalismu. Věřila a stále věří, že *„všechno má nějaký účel, neexistuje náhoda, co se má stát, se v ten správný čas stane, je to Boží řízení.*“ Kladla a klade i nyní, když už je muslimka, velký důraz na intuici. V intuici vidí Boží vedení, které směřuje k naplnění osudu člověka. Ve svém životě identifikovala tři životní zlomy, které ji vedly k intenzivnímu náboženskému hledání a k hlubším úvahám o Bohu. První krize byla krize v rodině, když jí bylo 30 let. V této době začala více uvažovat o Bohu a studovat Bibli. Druhé období jejího intenzivního zájmu o Boha bylo kolem jejího 38 roku, kdy se u manžela zjistila závažná nemoc. Poslední období jejího intenzivnějšího hledání Boha bylo kolem 42 roku jejího života a vyústilo v přijetí islámu. Tím se však budeme zabývat později.

Že existuje „něco“, věřily i Markéta, Nora, Andrea a Libuše. **Markéta**, jak víme, pocházela z ateistické rodiny, kde náboženství nehrálo žádnou roli a nemluvílo se o něm. Ona říká, *„I přesto, že jsem byla vychovávána jako ateistka, jsem v hloubi duše věřila, že něco existuje... Nevěřila jsem, že ta dokonalost v přírodě vznikla nějakým třeskem ve vesmíru. Věřila jsem, že nad tím a nad životy, je nějaká vyšší inteligence, která vše stvořila a řídí.*“ Jak později uvidíme, tuto víru ve „vyšší inteligenci“ po konverzi k islámu ztotožní s Bohem /arabsky Alláh/ a svůj život a vývoj své víry bude vykládat jako cestu k islámu.

V „něco“ - v nějaký transcendentální řád vesmíru a života věřila i **Nora**. *„Věřila jsem, že něco nad námi je, ale neuměla jsem to popsat, snažila jsem se najít odpověď na otázku, proč tu jsme a zda něco je nad námi, ale žádná víra mě jakoby neuspokojovala. Nechtěla jsem být v krabičce, křesťanka, židovka, muslimka apod., pokládala jsem se za ateistku, v Boha jsem nevěřila.*“ Nora nepřijala víru svých rodičů v Boha a naopak popírala jeho existenci.

Dlouhým obdobím hledání si prošly Andrea a Libuše. **Andrea** vždycky věřila, že něco nad námi je a v rozhovoru řkala: *„Já jsme vždycky věřila, že nad námi je nějaká vyšší inteligence, nějaký stvořitel či řád, ale neuměla jsem to pojmenovat. Přitahovalo mě to však, proto jsem se zajímala o jednotlivá náboženství. Tento zájem mě dovedl až k vysokoškolskému studiu religionistiky.*“ Andrea se během svého studia a díky předchozímu zájmu seznámila s hlavními náboženskými směry a podrobovala je kritice.

Indická náboženství jí připadala taková pohádková, že nemají řád, v buddhismu ji chyběl nějaký protějšek, cítila, že by vše bylo na ni. Začala se tedy blíže zajímat o monoteistická náboženství a probírala jeden směr za druhým. Na judaismu ji vadilo, že si ho „židé přivlastnili“, na křesťanství trojjedinnost Boha a role kněží a církve zde. „*Nakonec islám si mě získal, připadal mi pravdivý.*“ Andrea říká, že si prošla dlouhou cestou, než zjistila, že islám je to „*pravé náboženství*“. Svoji víru hledala od 15 do 22 let než přijala islám. Během jejího hledání pro ni byla prvořadá intelektuální kritika. **Libuše** se též před přijetím islámu považovala za „hledající“. Na rozdíl od Anety, jejíž hledání probíhalo formou intelektuální kritiky, si však v rámci něho prošla dvěma konverzemi k různým náboženstvím. Nejdříve to byla konverze k buddhismu, kdy se věnovala meditacím a četbě knih o buddhismu. Říkala, že se však časem v rámci buddhismu cítila hodně sama, odkázaná jen na sebe a bezmocná. Chyběl ji nějaký transcendentální protějšek, který by ji pomohl. V této etapě se začala zajímat o křesťanství. Několikrát si přečetla Bibli a účastnila se bohoslužeb v rámci katolické církve, ale nedokázala se s křesťanstvím zcela ztotožnit. Obě konverze, k islámu i ke křesťanství, bychom dle výše zmíněné klasifikace Skonovda a Loflanda označit jako experimentální aneb členství na zkoušku, neboť se neangažovala v žádném buddhistickém hnutí. Ani její členství v katolické církvi nebylo úplné, jelikož se ještě nenechala pokřtít, protože si nebyla jistá.

Poslední informant **Ludvík** vyrůstal též v ateistické rodině a sám byl až do svého dlouhodobějšího pobytu v muslimské Sýrii též ateistou. Zde uvěřil v Boha. Po návratu do Čech začal pociťovat duchovní prázdnotu a začal se zajímat o monoteistická náboženství – křesťanství, židovství a islám a hledat v nich Pravdu. Tím se však budeme zabývat až v následující kapitole věnované procesu konverze do bodu obratu. Zde se jen ještě zmíním o jeho pozdějším pohledu na ateismus, což byla jeho víra až do jeho 35 let. Po své konverzi k islámu začal pokládat ateismus za specifickou formu náboženské víry. „*Ateista věří v přírodu, v náhody, ale hlavně asi ve vlastní moc nad celým světem, necítí potřebu pokory, často ho žene vpřed touha po moci nebo touha prožít život v materiálním dostatku a pohodlí. Ateismus je náboženství, kde člověk uctívá sám sebe.*“

4.1.3 Proces konverze od počátku vážného zájmu o islám do „bodu obratu“ a její motivace

V této kapitole začneme sledovat počátky zájmu informantů o islám a pokusíme se identifikovat jejich motivace ke konverzi. Motivace k zájmu o islám a i k samotné konverzi, jak uvidíme, byly mezi informanty různé a málokdy hrál roli jeden motiv. Motivace v průběhu přijímání islámu se doplňovaly. Budeme se zde zabývat i průběhem konverze a to do rozhodnutí pro přijetí islámu /do bodu obratu/, do vyslovení šahády před dvěma svědky, kdy se stávají součástí muslimské ummy. Proces konverze tímto bodem však nekončí, ale pokračuje s tím, jak se konvertité učí roli muslim/muslimka. My se tím však budeme zabývat v další části bakalářské práce.

U tří informantek bylo hlavním impulsem k zájmu o islám seznámení se s potenciálním partnerem – rodilým muslimem. Průběh konverze u těchto žen však byl odlišný. Jednalo se o Anetu, Bělu a Noru. Počátky zájmu o islám u **Anety** přineslo seznámení s muslimem alžírského původu. Bylo to těsně po Anetině rozvodu kvůli odchodu jejího manžela k jiné partnerce. Aneta v té době byla v krizi. Její kamarádka nedávno konvertovala k islámu a Aneta se jí ptala na islám, ve snaze dozvědět se více o muslimovi, se kterým se tehdy seznámila. Tato kamarádka jí dala Korán a ten začala Aneta srovnávat s Biblií. Začala jej brát jako pokračování a dovršení Bible, zvěsti od Boha. To v ní vzbudilo zájem o islám. Přečetla si některé knihy o islámu a líbily se jí pravidla a hodnoty, které jsou v islámu prosazovány. Zaujalo jí role ženy v islámu. Poté se šla do mešity informovat o nějaké možnosti studia Koránu a pro nějakou další literaturu o islámu, aby se o tomto náboženství dozvěděla více. Dalším důležitým bodem v procesu konverze u Anety bylo, že se zde dala do rozhovoru s imámem. Hovořili spolu o Anetině víře. V té době již Aneta uznávala Muhammada jako Božího proroka. Aneta říkala, že imám jí řekl, že *„ona už vlastně muslimkou je, že cítí lásku k Bohu a vyznává jediného Boha a uznává proroka Muhammada, tak prostě je muslimka, stačí již jen vyslovit šahádu.“* Tuto šahádu před imámem a dalšími muslimkami vyslovila hned během této první návštěvy mešity. Ke svým pocitům v tomto okamžiku řekla: *„Při vyslovení šahády jsem se cítila nádherně, je to pocit, na který již nikdy nezapomenu, bylo to prostě strašně nádherný. Věděla jsem, že jsem udělala nejlepší rozhodnutí svého života. A teď už vím, že je to pravda, neumím si představit jiný způsob života.“* Mezitím již navázala bližší vztah s muslimem, kterého

potkala a říká, že když mu řekla, že se stala muslimkou byl překvapen. Nevěděl o jejím zájmu o islám. Prvotním motivem u Anety k zájmu o islám bylo seznámení se s potenciálním partnerem. Nejdůležitější v jejím rozhodnutí přijmout islám byl však **obrodný motiv**, jelikož viděla Korán a islám jako pokračování a dovršení Bible a křesťanství. **Citový motiv**, seznámení se s potenciálním partnerem, byl však neméně důležitý.

Další informantka **Běla** též byla křesťanka, přičemž nejdůležitější pro ní byl intenzivní vztah s Bohem. Zastávala názor, že žena, když si bere muže, musí přijmout i jeho víru. Seznámila se s muslimem, se kterým se sblížila. Běla se začala poté zajímat o islám, aby zjistila jeho perspektivu jako potenciálního manžela. Během tohoto studia zjistila, že muslimkou je odmalička, protože základy islámu jsou v křesťanství a islám je jeho vyvrcholením. V rozhovoru řekla: *„Bůh mi připravil postupnou cestu, která mě vedla k islámu, v Alláha jsem věřila již odmalička a v islámu moje cesta vyvrcholila. Na ni jsem potkala svého manžela, který mě k islámu dovedl.“* Šahádu před svědky vyslovila před svatbou před manželem a šejchem. Ona řekla, že se v tom okamžiku cítila *„strašně dobře, protože manžel byl hrozně šťastnej, že jsme stejní“*. Běla konvertovala k víře svého budoucího manžela, aby, jak říká, byli stejní. Prvotní motiv byl tedy **citový**. S pozdějším odůvodňováním si přijetí islámu přibyl motiv **obrodný**, neboť islám chápe jako vyvrcholení své náboženské víry a to mají společné

I pro **Noru** bylo prvním impulsem k zájmu o islám seznámení se se svým budoucím manželem, který byl lektorem v kurzu arabštiny, který ona navštěvovala v době svého středoškolského studia. Ke studiu arabštiny ji nevedl zájem o islám či arabskou kulturu, ale touha naučit se nějaký nezvyklý jazyk. Později s lektorem navázali důvěrný vztah a ona si ho vzala za manžela. Nora se začala zajímat o islám, protože chtěla zjistit, co je zač a pochopit jeho životní styl. Sama se však přijetí islámu bránila a popírala Boha. *„Když došlo u nás v manželství na nějakou rozpravu na téma islám, tak jsem manželovi strašně oponovala.“* Manžel ji k víře a praktikování islámu nenutil. *„Snažil se, abych na víře viděla jen to nejlepší a nenutil mě k tomu v životě. Říkal, že nucení k víře, to ani nejde, že člověk musí uvěřit sám.“* Nora se však již před svatbou dohodla s manželem, že děti budou vychovávány k tomu, aby se z nich stali dobří muslimové. Když se Noře narodila dvojčata, začal manžel z mešity intenzivně nosit literaturu a informace. A Nora se začala o islám zajímat i sama a postupně do islámu více pronikala a islám přijímala.

Svoji konverzi Nora považuje za proces, ve kterém se nesmí nic uspěchat, člověk k tomu musí dozrát a konvertita musí přijmout všechny články islámu. Svoji cestu popisuje slovy:

„Má cesta k islámu trvala šest let. Od seznámení s manželem, jeho první zmínky o islámu až po vyslovení šahády před svědky. Mezitím byly takové skoky, jako že jsem začala věřit, potom jsme však viděla něco v televizi a srazilo mě to a přestala jsem se o to zajímat a pak jsem za půl roku četla knížku o islámu a zase mě to chytlo. Nesmí se to uspěchat, musí to člověk nechat dozrát. Musí souhlasit se vším a respektovat zásady.“

Primární motiv byl u Nory v přijímání islámu citový. Konvertovala k náboženství svého manžela. Nora snižuje význam manžela v jejím uvěření a zdůrazňuje svoje svobodné rozhodnutí. Co se týče jejich motivu v rozhodnutí přijmout islám otázkou je zde i nepřímý a jí neuvědomělý nátlak manžela na přijetí islámu. Tohoto nátlaku si nemusel být vědom ani on. Roli vnitřního nátlaku zde hrála dohoda manželů vychovávat děti k islámu. Nejdůležitější motiv konverze byl u Nory tedy **citový**. Nora konvertovala k víře svého manžela. Roli zde pravděpodobně hrál i motiv **nátlakový**, vzhledem k tomu, že se rozhodli s manželem děti vychovávat k islámu. Nora musela přijmout islám i intelektuálně a udržet si pocit vlastního rozhodnutí učiněného jí zcela svobodně. Lépe vystihuje motivaci konverze u Nory **konformistický** typ, tedy stav **přízpůsobivosti** dle jiné výše zmíněné typologie motivace konverze.

Pro **Štefana** bylo počátkem zájmu o islám seznámení se s muslimy, mezi nimiž se cítil dobře. Byl nespokojen se vztahy v křesťanské církvi, jíž byl členem. Štefanovi, jak již bylo zmíněno, se nelíbilo, jak se chová naše společnost, křesťané a zejména členové jeho církve a hledal upřímnější společenství, se kterým by mohl sdílet svoji víru v Boha. Impuls k zájmu o islám mu dal jeho muslimský spolužák ve třetím ročníku gymnázia, který ho vzal do mešity. Líbilo se mu vzájemné chování mezi muslimy. Necítil zde žádnou faleš. Začal se poté zajímat o islám, a když si přečetl Korán, jehož hodnoty ho oslovily, tak se rozhodl přijmout islám. Líbilo se mu poselství islámu k lidem, výzva k bratrství, hodnoty zde prezentované, logičnost a srozumitelnost Koránu a chápání Boha v rámci islámu. I Štefan vnímal islám jako dovršení křesťanství. V případě jeho konverze však rozhodující roli hrála komunita. Měl dojem, že mezi muslimy konečně našel bratry, se kterými může svoji víru sdílet. Šahádu, kterou se stal členem muslimské obce, vyslovil po pátečním kázání před imámem a muslimy, kteří zde byli. Říkal, že

v tom okamžiku měl pocit, že konečně našel lidi, se kterými může víru sdílet, správné hodnoty a životní řád. Hlavní motiv konverze byl u Štefana **citový**, konvertoval k víře potenciálních přátel. Jeho motiv však též lépe vystihuje klasifikace dle „zvrátové teorie“ a to **sympatie** k lidem v komunitě spolu s potřebou vymanit se z vlivu rodiny a své církve během dospívání, tedy s **negativistickým postojem** k nim, který je právě pro období dospívání typický.

Pro dvě informantky bylo impulsem k zájmu o islám návštěva muslimské země. Jednalo se o Libuši a Miluši. Pro **Libuši** to byla návštěva Egypta, zde poprvé slyšela azán a recitaci Koránu. Říká, že i když byl Korán recitován v arabštině, měla dojem, že rozumí, co Bůh chce Koránem říct. „*Chtělo se mi brečet, už když jsem to slyšela poprvé, tak mě Korán oslovil a zaujal.*“ Po návratu v Čechách začala chodit na přednášky o islámu do mešity. Jednalo se o sobotní přednášky na různá témata o islámu, o kterých se zmiňují v první části bakalářské práce věnované islámu v Čechách. Přečetla si též knihu vydávanou v rámci pražské muslimské nadace „*Co je povolené a zakázané v islámu*“. Plně se ztotožnila s hodnotami, které zde byly prezentovány a cítila, že islám dá jejímu životu řád. Řekla: „*V Koránu jsem konečně našla pravdu, kterou jsem hledala.*“ U Libuše byl prvotní motiv k zájmu o islám a následné konverzi k němu **mystický zážitek** a následná **intelektuální** motivace k přijetí islámu a typ konverze. Připomeňme si, že Libuše předtím experimentálně konvertovala již k buddhismu a ke křesťanství, takže jistou roli by i zde mohla hrát **experimentální motivace** konverze. V případě konverze k islámu u ní však nehrála experimentální motivace pravděpodobně velkou roli.

Miluše se začala zajímat o islám po návštěvě Turecka, o které se již předtím zajímala. Islám ji zde oslovil hlavně tím, že byl blízký jejímu stylu života a chování a že se zde víra žila. Zajímala se o něj zejména ve srovnání s křesťanstvím. Zde v Česku se zajímala o islám dál a zjistila, že podle něho již vlastně žije, že se jedná o pokračování Boží zvěsti obsažené i v křesťanství. Miluše, jak víme, kladla důraz na hluboký vztah s Bohem a v muslimské komunitě měla dojem, že „*sdílí svoji víru s lidmi, pro které je víra v boha naprosto nezpochybnitelná, jako pro mě. Poprvé jsem měla dojem, že někam patřím.*“ Přijetí islámu pro Miluši však znamenalo nutnost vyrovnat se s trojjediností křesťanského Boha a postavení Ježíše. *Cítila jsem, že to je dobré,*

že přijmu islám.“ Šahádu vyslovila před Hodžou a jeho rodinou v turecké mešitě.¹³¹ U Miluše se jednalo o **intelektuální motiv a typ konverze**. Později zde hrál roli i **motiv citový**, konvertovala k lidem se, kterými má možnost svoji víru v Boha sdílet. Vzhledem k tomu, že islám považuje za pokračování a vyvrcholení „boží zvěsti“, kterou má křesťanství, hrála u ní roli v rozhodnutí přijmout islám i **obrodná motivace**.

Andrea se o islám začala zajímat v rámci svého širšího zájmu o náboženství a duchovního hledání. Jak již víme, Andrea se o různá náboženství zajímala od svých 15 let a vyvrcholilo to studiem religionistiky na vysoké škole. Hledání Andrea, jak bylo zmíněno, bylo vedeno intelektuální kritikou hlavních náboženských směrů. Na islámu se jí líbilo chápání Boha a postavení člověka. To, že s Bohem může komunikovat sama a nepotřebuje žádného prostředníka /kněze/. Líbila se jí i logičnost a srozumitelnost islámu. Přímým impulsem ke konverzi k islámu byl film „Poselství“. „Viděla jsem film *Poselství a pak to přišlo nějak samo, zkrátka nijak více jsem o tom nepřemýšlela.*“ Nejdříve šahádu vyslovila sama v sobě doma o samotě po sledování tohoto filmu. Potom se začala modlit. Řekla, že se v tom okamžiku cítila jako znovuzrozená. Potom vyslovila šahádu i před svědky a to v modlitebně v Krči, bylo to totiž v roce 1992, kdy ještě neexistovala mešita. Toto již však Andrea považuje pouze za formalitu, důležitá pro ní byla šaháda, kterou vyslovila doma v sobě, čímž se oddala Bohu. U Andrey se jednalo o **intelektuální motiv** a typ konverze.

Ludvík měl kolem svého 30 roku duchovní krizi, kdy mu citelně chyběl duševní rozměr. Ateismus mu už nestačil. Snažil se hledat odpověď na duchovní otázky. Snažil si odpovědět, zda existuje Bůh, zda existuje posmrtný život apod. Jeho duchovní hledání vykrystalizovalo v to, že víra v Boha se pro něho stala samozřejmostí. Začal se tedy zajímat o velká monoteistická náboženství a podroboval je kritice. Viděl mezi třemi hlavními monoteistickými proudy /judaismus, křesťanství a islám/ kontinuitu

¹³¹ Jedná se o modlitebnu, kterou zde provozuje „Svaz islámských kulturních center v ČR“. Ze stanov Svazu vyplývá, že Svaz má seznamovat s tradicemi islámských zemí, učením islámu a hájit jejich kulturní hodnoty. Nejedná se tedy v první řadě o organizaci náboženského charakteru, ale je především kulturní povahy. Orientuje se především na Turecko a tureckou menšinu žijící v ČR. Neschází se zde jen turecká menšina, ale i příslušníci různých národností. Tuto modlitebnu příležitostně využívají i někteří konvertité. Svaz má k dispozici ve svých prostorách /Sokolovská 93, Praha 8/ velkou modlitebnu, kancelář a velkou společenskou místnost. Na páteční modlitby se zde schází až sto věřících Oslavovány jsou zde i další svátky včetně Ramadánu. Kázání je zde vedeno v arabštině, turečtině a ostatní se zde modlí ve svém rodném jazyce. Náboženským představitelem svazu je hodža. / SCHREIBEROVÁ, Hana. *Islámská menšina v ČR*. s. 22 – 23. /

a islám viděl jako završení této řady poselství jediného Boha. Islám byl pro něho logický, srozumitelný, jasný, praktický a odpovídal na všechny jeho otázky. Velkou roli v jeho uvěření hrál Korán, připadal mu jako autentické sdělení od Boha. Důkazem toho byl pro něho i soulad řady informací zde s vědeckými poznatky. Říkal: „*Je zde mnoho informací /biologických, embryologických apod./, která nemohly být Muhammadovi ani jeho současníkům známá. Některá fakta zmíněná v Koránu vysvětlila současná věda. Korán byl pro mě bezpochyby Boží slovo.*“ Roli v jeho konverzi k islámu bezpochyby sehrál i pobyt v Sýrii, kde žil mezi muslimy. I u Ludvíka stejně jako u Andrey se jednalo o **intelektuální** motiv a typ konverze.

Poslední dvě informantky vedly k zájmu o islám a ke konverzi k němu „mystické zážitky“. Jedná se o Beátu a Markétu. Pro **Beátu** to byl zážitek, kdy stála na kraji silnice a přes silnici se bavila se známou a dle ní jí „andělský hlas“ řekl, ať uhne. Za okamžik tudy projíždělo auto, kterému upadlo kolo, které dopadlo na místo, kde Beáta předtím stála. „*Kdybych tam zůstala stát, nezabílo mě to, ale přišla bych třeba o nohu.*“ Cestou domů našla na popelnici Korán. Zastavila se u muslima, který bydlel v jejich panelovém domě a promluvila si s ním, o tom co se stalo a co by to mohlo znamenat. On jí řekl, že to byl hlas archanděla Džibríla, který jí volá k islámu. Beáta si řekla, že by to mohla být pravda a začala se o islám zajímat blíže. Začala navštěvovat mešitu a nedělní přednášky, které se zde konají, číst knihy o islámu a přečetla si Korán. Komunikovala v mešitě s muslimkami a s jejich pomocí si uvědomila, že:

„Ten islám jsem měla už dávno v sobě, ale nedokázala jsem to pojmenovat. Muslimkou jsem byla už dlouho, ale Alláh mě těmito zážitky pomohl si to uvědomit a to v ten správný čas. Kdybych tu společnost muslimů, Korán a islám našla v mladším věku, tak bych to tak třeba nevnímala.“

Připomeňme si zde, že Beáta silně věřila v osud člověka. Islám přijímá jako naplnění svého osudu a „hlas Džibríla“ a následný rozhovor s muslimským sousedem jako Boží vedení k naplnění tohoto osudu. Svoji roli pro Beátu při přijetí islámu hrála i atmosféra v muslimské komunitě, kdy jí život v komunitě mezi sestrami oproti životu venku připadal jako oáza klidu a cítila, že mezi ně patří. U Beáty byl prvořadý **mystický** zážitek a jeho vysvětlení muslimským sousedem v islámském duchu. Později zde najdeme i **intelektuální** a **citovou** motivaci a typ konverze.

Mystický zážitek ovlivnil i **Markétu**. Markétě v té době zemřel syn, který se předávkou drogami a ona byla v depresi. Markéta vyprávěla: *„Byla jsem v depresi, zoufalá a přemýšlela o sebevraždě. Zoufale jsem žádala o pomoc, aby mi něco ve vesmíru pomohlo znovu fungovat, překonat bolest a žít, aby mě něco, jak nadneseně řeknu, osvítlo.“* Druhý den, když se slzami v očích procházela parkem, jí zastavil muslim, který se jí zeptal, co se stalo a chvíli si povídali. On jí potom dal přečíst základní pravidla islámu. Věnoval jí též brožurku *„Co je povoleno a zakázáno v islámu“*. Ona si doma tuto brožurku přečetla a plně se s ní ztotožnila. Říká: *„Islám mě oslovil ve všech detailech, ve všech zákonech, uvědomila jsem si, že člověk nemá být pokrytec, musí přijmout i to, co může být nepříjemné, to jsou Boží zkoušky. V tom okamžiku jsem přijala smrt syna.“* V těchto materiálech si přečetla, že člověk je muslimem od narození, ale zapomíná na to. Připomeňme si, že Markéta předtím věřila ve „Vyšší inteligenci“, která vše stvořila a řídí. Tuto vyšší inteligenci nyní ztotožnila s Alláhem a uvědomila si, že muslimkou již skutečně byla dříve. Chtěla svoji víru zdokonalit a začala studovat literaturu o islámu a navštěvovat přednášky a páteční bohoslužby v mešitě. Šahádu, kterou se stala členkou ummy, řekla před muslimkami v mešitě po pátečním kázání za půl roku od této události. Říká: *„Cítila jsem se jako transvestit, který už ví a může být, tím kdo je. Cítila jsem pocit naplnění. Našla jsem svou cestu a tou je cesta víry.“* I Markéta vnímá svůj život jako cestu k islámu a v souvislosti s tím, má nyní svůj bývalý život sklon vykládat. *„Mé první setkání s Alláhem bylo před 11 lety, když jsem navštívila Medinu. Měla jsem dojem, že tam patřím. Takový pocit vnitřního naplnění. Bylo to Boží oslovení.“* U Markéty byl prvotní motivací k zájmu o islám **mystický zážitek** a konkrétně setkání s daným muslimem v parku, které Markéta vnímá jako poslané Alláhem. Později se jednalo o **intelektuální** typ konverze.

4.1.4 Reakce okolí informantů na jejich konverzi

V této kapitole nás bude zajímat, jak reagovali na konverzi informantů jejich rodiny, přátelé, případní partneři, kolegové v práci, jejich okolí, případně veřejnost /lidé na ulici, v obchodě apod./. Nejdříve se podíváme, jak to přijala orientační /primární/ rodina informantů. Se světonázorem rodičů informantů jsme se seznámili v první podkapitole, která byla právě orientační rodině věnována.

Reakce rodiny

Jako první se budeme zabývat reakcí Anetiny rodiny, kde si připomeňme, že otec byl křesťan vedoucí děti ke křesťanství a matka byla ateistkou. Rozdílná byla i jejich reakce. Otec konverzi Anety k islámu považoval za zradu křesťanství a zavrhl ji s tím, že již není jeho dcera. Ani po pěti a půl letech, které uplynuly, svůj pohled nezměnil. Aneta si stěžuje, že její otec nemá žádné znalosti o islámu, nesnaží se je ani získat a o islámu se s ní ani nechce bavit. „*On vidí jen to, co dávají v televizi, ten terorismus, že muslimové jsou špatní, že zabíjejí svoje ženy, děti apod.*“ Dle Anety mu tento pohled vyhovuje, protože se její konverzí k islámu /proč to udělala, co je islám apod./ zabývat ani nechce. Pro něho zradila křesťanství. Reakce Anetiny matky je spíše pozitivní. Podporuje jí v její víře a o islám se zajímá. Když je v Praze na návštěvě, tak s ní občas jde do mešity a podporuje její výchovu dětí k islámu /např. dbá na to, aby jedly jenom halal stravu/. Anetu tento zájem matky dojíká, protože o křesťanství se nechtěla bavit a nyní se s ní o islámu baví a projevuje zájem. Aneta říká: „*A prostě je to zajímavý, že když jsem se dala k islámu a začala o tom mluvit, tak ji to zajímá, ale o křesťanství se se mnou bavit nechtěla. A přitom je to pořád ta samá víra v jedinečnost Boha.*“¹³² Aneta doufá, že její matka se jednou stane muslimkou, i když si uvědomuje, že to bude mít těžké, poněvadž otec udělá vše, aby jí to zpříčil.

Ke křesťanství byl vychováván i Štefan. Štefan své rodiče označil jako rigidní křesťany. Rodiče Štefana zaujali podobnou reakci jako otec Anety, považují svého syna za zrádce křesťanství a odmítají s ním o jeho nové víře komunikovat a spokojí se pouze s informacemi, které získají z médií. Říká:

„Rodiče to vzali špatně, respektive to vůbec nepřijali. Nejhorší na tom je, že si udělali vlastní zkreslený názor a vůbec se mě neptali, co mě k tomu vedlo, jaký islám je apod. Neptají se mě, ale vyvozují závěry z toho, co slyší jinde, zejména z neobjektivních médií. Považují mě za zrádce křesťanství. Mrzí mě, že se nic nezměnilo ani po pěti letech od doby, co jsem se stal muslimem.“

Další informantkou pocházející z křesťanské rodiny byla Běla, v jejíž rodině byl kladen především důraz na intenzivní vztah s Bohem. Běla prezentovala rodičům islám jako pokračování křesťanství, že věří pořád v toho samého Boha a uznává Ježíše Krista. Její

¹³² Informanti, kteří dříve byli křesťané považují Boha v islámském i křesťanském pohledu za totožného. Tito informanti kladou důraz na jedinečnost /jednotnost/ Boha.

rodina toto vysvětlení přijala. Islámského a křesťanského Boha považují za totožného. Rodiče se vždy modlili za to, aby si Běla vzala věřícího manžela, který má vztah s Bohem a modlí se. *„Takže, když ví, že můj manžel věří v Boha a modlí se, jsou spokojení.“*

Ke křesťanství byla vychovávána i Miluše. Její rodiče víru praktikovali, ale jak Miluše říká, spíše účelově, ne striktně. V době Milušiny konverze byl již otec mrtev a matka ani sestry na její konverzi nereagovali nijak bouřlivě, nekomentovali to a nemluvili jí do toho. Miluše k tomu říká: *„V naší rodině si každý žije svůj život. Nikdo mi nic nezakazuje, možná si jen něco pomysleli o divném nápadu.“*

Rodiči, nepraktikujícími křesťany, byla vychovávána i Nora. Dle Nory z toho celá rodina měla šok a snaží se s tím vyrovnat dodnes /uplynulo 6 let/. Nora si myslí, že je šokovalo spíše to, že si vzala muslima, než že ona sama se stala muslimkou. *„Byli z toho v šoku, protože s muslimem se setkali poprvé v životě. Zatím o islámu slyšeli jen z televize a najednou si jejich dcera vezme muslima.“* Nora s manželem žijí u jejích rodičů /samostatné bydlení je pro ně příliš drahé/. *„K manželovi se chovají velmi dobře a snaží se ho respektovat a tolerovat jeho víru. Řekla bych taková tolerance z obou stran.“* Nořini rodiče její konverzi nepřijali, ale tolerují to. Dodnes se to občas snaží Noře vymluvit. Nora si stěžuje zejména na to, že se skrytě snaží směřovat její děti spíše ke křesťanství, což vyvolává mezi nimi spory. Noru a její sestru ke křesťanství nevychovali ani nevedli, u vnoučat se však o to snaží.

Nyní se podíváme, jak přijali konverzi ateistické rodiny. Začneme rodinami, kde náboženství ani protináboženský názor nehrál žádnou roli a nebyl v pohledu zájmu rodiny. Jedná se o rodiny Libuše, Markéty, Andrey a Ludvíka. Rodiče jejich konverzi přijali bez zvýšených emocionálních reakcí ať pozitivních či negativních. Se svými dětmi se o tom nijak zvlášť nebavili. Jen Libušina mamka to přijala lehce negativně, protože má strach z odchodu své dcery do ciziny. A Libuše vystihla i základní bod pohledu těchto rodin na konverzi svých dětí: *„Otázku víry s rodinou neřešíme. Bavíme se jako klasická česká rodiny, o běžných každodenních starostech a má rodina klade důraz na to, abych byla spokojená.“* Jinými slovy to říkali i Andrea, Markéta a Ludvík. V těchto rodinách se o náboženském vyznání dětí moc nemluví a rodiče kladou důraz na jejich spokojenost. Rodiče jsou překvapení poté, co se dozvědí o konverzi svých dětí,

ale nijak zvlášť to neřeší. Pouze Andrea říkala, že její rodina snad ani překvapená nebyla. Andrea totiž studovala religionistiku a o islám se zajímala, tak si myslí, že to snad i čekali. Informanti z těchto ateistických rodin měli občas pocit, že je jejich rodina neber vážně a považuje jejich přijetí islámu jako přechodné období. Markéta si povzdechla, že jí rodina ani její okolí neberou vážně, a že to stále berou jako její rozmar či přechodné období vyrovnávání se se smrtí jejího syna. Markétino okolí si myslí, že islám časem opustí.

Bouřlivá reakce byla ze strany Beátina otce, jenž je protinábožensky založený ateista. Hrozně se rozčílil, vydědil ji a nechce se s ní ani stýkat. Stydí se za to, že je jeho dcera muslimka, Nechce, aby to věděli lidé u nich na vesnici. „*Táta řekl, že nechce, aby okolí, kde jsem žila vědělo, že jsem muslimka, tak mi řekl, ať za ním nechodím. Nemám mu jít ani na pohřeb.*“ Beátina matka již zemřela. Beáta však věří, že by její konverzi přijala dobře, neboť se jí, jak říká, do ničeho nepletla. Její bratři přijali její konverzi dobře.

Reakce partnera či partnerky

Před konverzí byla provdaná pouze Beáta a Markéta s Anetou byly rozvedené. Ostatní byli svobodní a v době konverze nikdo z nich neměl nemuslimského přítele či přítelkyni. Muslimského přítele, který se později stal jejich manželem, měly Nora, Aneta a Běla. Jejich reakcí se budeme zabývat později v kategorii prokreační rodina.

Reakce kamarádů a známých informantů

Nyní se podíváme, jak přijali konverzi kamarádi a známí informantů. Blízcí přátelé to u všech informantů přijali dobře a respektují to. Andrea nepocítila mezi kamarády a známými žádnou změnu. Dle Anety její blízké okolí, jako jsou kamarádi, to přijalo úplně normálně. Má pořád ty samé kamarády, se kterými se stýká od dětství. „*Berou mě taková jaká jsem, jak mě znali. Jako Anetu.*“ I reakce Milušiných přátel a známých byla klidná. „*Věděli, že se zajímám o Turecko a věci s tím související, takže je to ani nepřekvapilo.*“ Miluše říká, že ze začátku o své víře se svým vzdálenějším okolím nemluvila a vzhledem k tomu, že nenosila šátek, to většina z nich ani nevěděla. Konverzi Markéty její bližší okolí též přijalo v klidu. Ona měla u některých dojem, že to berou jako její rozmar, který jí přejde. Stejně jako Miluše i Markéta se svým širším okolím o své konverzi nemluvila a nenosila šátek v běžném životě. Islám totiž pro ni

byl intimní záležitostí, takže o tom většina lidí nevěděla. Běla říká, že její okolí její konverzi přijalo klidně a jsou rádi, že je stále věřící. Pohybovala se v křesťanském prostředí. Běla říká: „*Moje okolí mě vždycky respektuje, měli mě rádi, mají mě rádi a jsou rádi, že věřím a modlím se.*“ Ludvík k reakci okolí říká: „*Je to stejné jako u každé velké životní změny, se kterou přichází i změna životního stylu. Nejblíže přátelé mi zůstali, ale někteří známí se vzdálili, neboť už si nemáme co říci a co podnikat a na druhou stranu mi přibyla řada muslimských přátel a známých.*“ I Libuše říká, že tím, že se zklidnila a přestala chodit do hospody, přišla o některé své „kamarády“. I ona říká, že nejblíže přátelé jí zůstali. Pro Nořiny přátele to by šok a s částí z nich došlo k dočasnému přerušení kontaktů. Dle Nory potřebovali čas, aby si zvykli, že je muslimka. Časem to však všichni v jejím bližším okolí přijali a opět navázali kontakt. Zbytek blízkého okolí Beáty přijal její konverzi v klidu. Jen lidé ze sousedství byli překvapeni, měli hodně narážek a „pošetilý úsměv“, časem její konverzi přijali jako skutečnost. S výrazně negativní reakcí se setkal z mých informantů Štefan, který se musel přestěhovat, protože sousedé ho uráželi a posmívali se mu. Měl dojem, že se ho snažili vyštvat. On již tento nátlak nevydržel a přestěhoval se.

Reakce v práci

Nyní se podíváme, jak na to reagovali vedoucí a kolegové z práce. Aneta a Nora byly v době konverze na mateřské dovolené. U Beáty, která pracuje jako uklízečka a do práce nosí pouze „*menší civilnější šátek*“, se o to nestarali. Markétini kolegové a zaměstnavatelé /turistická průvodkyně/ to, vzhledem k tomu, že nenosí šátek a o své víře nemluví, nezaregistrovali. Andrea byla v době konverze studentkou a její spolužáci a učitelé to buď nevěděli nebo to přijali v klidu. Andrea nyní pracuje ve firmě patřící jejímu manželovi. Má dojem, že je jejich zaměstnanci přijímají dobře a nepohoršuje je, že jsou muslimové. Libuše též v práci o své víře nemluvila a nenosila šátek, takže o její konverzi většina lidí nevěděla. Ti, co to věděli, to přijali. Kolegové Ludvíka též přijali jeho konverzi s klidem a neřešili to. Štefanovi se zdálo, že kolegové poté, co se dozvěděli, že je muslimem, k němu zaujali odtažitý přístup a za zády se mu posmívali. Negativní zkušenost v práci měla Miluše, když nechtěla nosit krátkou sukni, která je součástí uniformy v hotelu, kde pracovala jako recepční. Nakonec jí povolili nosit kalhoty. Po nějaké době ji stejně donutili dát výpověď. Miluše si myslí, že to bylo kvůli tomu, že si vzala za manžela Araba. Domnívá se, že se zhoršilo její postavení na

pracovním trhu a možnost najít si zaměstnání. Běla je podnikatelkou, vlastní restauraci a se zákazníky nekomunikuje. Obává se však, že kdyby jí zákazníci viděli v šátku a zjistili, že je muslimka, že by ji odsoudili a přišla by o zákazníky.

Reakce veřejnosti

Informantky, které nosí šátek i v každodenním životě, si stěžují, že je zde veřejnost pokládá za cizinky. Že když vidí ženu v šátku, neumí si představit, že by byla Češka. V době výzkumu nosily v každodenním životě šátek Běla, Nora, Aneta, Andrea, Miluše a Libuše. Občas ho nosila i Beáta. Tyto ženy si stěžují na nepřijemnou pozornost, kterou budí na veřejnosti. Lidé se za nimi otáčejí a konvertitky často mají dojem, že je společnost jako muslimky nedokáže brát jako Češky. Libuše říká, že se často setkává s poznámkami typu „co tu ty šátky dělají“. Říká s povzdechem, že oni svůj názor neřeknou přímo jí. „*Ale oni to neřeknou do očí, říkají to za zády. Mě to už nechává chladnou, ale když jim pak česky řeknu prosím, tak jsou překvapeny. Nepočítají s tím, že zahalená může být i Češka.*“ Konvertitky se s nejrůznějšími poznámkami pronášenými lidmi kolem na ulici, v obchodě apod. setkávají často. Na ošklivé poznámky kolemjdoucích si stěžuje i Miluše. Říká: „*Ze začátku jsem z toho byla smutná, ale naučila jsem se rychle zapomínat, nevnímat pohledy a pokud možno i tyto poznámky a nereagovat na ně.*“ Andrea k tomu říká: „*Nevím, co si mám myslet o nevráživosti lidí, spíše je to asi podle toho, jakou má člověk náladu.*“ Dle Andrey lidé těmito poznámkami reagují, když mají špatnou náladu a potřebují se zbavit stresu. Muslimky se v tomto okamžiku stávají obětními beránky. Miluše však také vidí kladné reakce na jejich šátky. Občas kolemjdoucí projevují zájem o islám. Největší výhodou v šátku vidí v tom, že je poznávacím znamením muslimek.

4.1.5 Prokreační rodiny

Zde se budeme zabývat rodinou, kterou si informanté vytvořili, tedy jejich prokreační. Bude nás zajímat jejich rodinný stav a zda mají již děti. Podíváme se zda partner je též muslim a jak se jejich náboženské pohledy promítají do manželství. Pokud jsou svobodní, bude nás zajímat představa o budoucím partnerovi, případně jejich současný přítel, přítelkyně. Jsou-li ovdovělí nebo rozvedení, bude nás zajímat, zda mají v plánu uzavřít nový partnerský vztah a uzavřít manželství. Podíváme se na jejich pohled na

smíšená manželství, kde je muslimem pouze jeden z partnerů a zda by uzavřeli manželství s nemuslimem. Další otázkou zde bude to, zda mají děti či ne. Pokud ano, zda je vychovávají v islámské víře a specifikum jejich výchovy. Pokud ještě děti nemají, podíváme se na jejich představu, jak budou děti vychovávat.

V době konverze jediná vdaná byla z informantek **Beáta**. Manželství trvá i nyní po osmi letech od přijetí islámu. Manželé nemají děti. Beáta říká: „*Já žiji s Čechem, ne s muslimem. Manžel se ze začátku bál, poněvadž o islámu nic nevěděl, ale nic mi nezakazoval. Říkal mi, nenuť mi to, ale dělej si, co chceš.*“¹³³ Ze začátku se na její náboženské projevy např. když se začala modlit, díval s ironickým úsměvem. Nyní již to bere normálně. Podporuje ji v tom a projevuje o její víru zájem. Manžel je o 16 let starší, nyní mu je 66 let a je vážně nemocný. Beáta se o něj stará a chce věřit, že uvěří v Alláha a po jejich smrti se setkají v ráji. Manželovi se líbí některé hodnoty islámu a to zejména důraz na rodinu. I Beáta si toho na islámu cení. Líbí se jí, že islám vede členy rodiny, aby se o sebe navzájem postarali. Beáta k názorům části majoritní společnosti, že ženám je v muslimském manželství ubližováno, říká: „*Není to pravda, samozřejmě, občas se tam nějaké násilí objeví, ale to se stává i v české rodině /domácí násilí/. Islám nevede k tomu, aby muži své ženy zotročili a mlátili. Naopak je islám je vede k tomu, aby se o ně postarali.*“ Na otázku, zda by si v tomto okamžiku jako muslimka vzala muže, který je nyní jejím manželem, když je ateista? odpovídá. „*Já nepochybuji, že bych si svého manžela vzala, je to můj osud. Alláh to tak určil.*“ Zde zase vidíme silný důraz Beáty na osud a předurčení života.

Rozvedená byla v době, kdy konvertovala /bod obratu/ **Markéta**. Markéta měla dvě děti, přičemž její syn zemřel na předávkování drogami. To, že se Markétě líbí postavení rodiny v islámu, hrálo roli v jejím rozhodnutí přijmout islám. Markéta si myslí, že kdyby od malička vychovávala své děti v muslimské víře, syn by nesáhl po drogách. „*Viděl by smysl a cíl života a věděl by, jak správně žít, neztratil by se a já bych si více vážila, jak jsem měla do určité doby bezproblémové děti. Více bych se jim věnovala a ne tolik kariéře a mým zájmům. Rodina by jednoznačně stála na prvním místě, jak to chce Alláh.*“ Se svojí dcerou se nyní snaží bavit o islámu, ale ona o to nemá zájem. Beáta si

¹³³ Beáta vlastně v této větě klade do opozice Čech a muslim. Zde je vidět, že i mezi některými konvertity je podvědomá představa dvou oddělených identit muslim a Čech, které k sobě nepatří. Konvertitky často říkají, že se ve své vlastní české společnosti cítí jako cizinky nebo respektive se cítí jako Česky, ale ve své muslimské části identity jako cizinky.

myslí, že kdyby dříve byla muslimkou, syn by nezemřel a vydržela by jí rodina. Na otázku, zda se chce znovu vdát, odpovídá: „*Chtěla bych, kdyby se našel ten pravý.*“ A zda by si vzala nemuslima, odpovídá: „*Nemuslima bych si asi vzala kdyby byl hodný a cítila jsem, že je ten pravý pro mě. Islám nikoho do ničeho nenutí, radši bych si však určitě vzala muslima, byla bych si jistější, že je to hodný člověk a že si budeme více rozumět.*“

Seznámení s budoucím manželem, který je muslim, bylo impulsem k zájmu o islám u Anety, Běly a Nory. **Aneta** se ve svých 25 letech po tříletém manželství rozvedla se svým prvním manželem, který byl Slovák. Důvodem byla jeho nevěra a následný odchod k nové partnerce. V té době měli tříletého syna. Aneta procházela životní krizí. Seznámila se s muslimem, který v ní probudil zájem o islám a ještě před svatbou se muslimkou stala. Aneta říká, že manžel, tehdy ještě přítel, o jejím zájmu o islám moc nevěděl a byl překvapen, když mu řekla, že je muslimka. Byl šťastný. Aneta by si nemuslima nevezala. Myslí si, že ve smíšených manželstvích /například muslim – nemuslimka/ mají mezi sebou hodně konfliktů a že jim pomohlo, že se stala muslimkou. Věděla, co může od budoucího manžela očekávat, jaká jsou práva v rodině a on také věděl, co může očekávat. Připomeňme si, Aneta pocházela z rodiny, kde otec byl striktní křesťan a matka ateistka, a že to způsobovalo mezi rodiči problémy. Aneta je v současné době na mateřské dovolené, má se svým současným manželem čtyři děti, na mateřské dovolené chce zůstat co nejdéle. I po mateřské by radši pracovala z domova. Aneta říká, že o rodinu a o domácnost se stará pro Alláha a díky tomu to zvládá.

„Zvládám domácnost při těch dětech a není to pro mě problém. A hlavně, když to člověk dělá pro Alláha a ví, že za to dostane odměny. Za výchovu dětí, za to, že uklidím doma, za to, že uvařím pro manžela. Když to děláte dobrovolně, když víte, že za to dostanete odměny posední den, tak se vlastně o to starat chcete, dělat to co nejlépe. Děláte to pro svoje dobro. Děláte to proto, abyste za to byla nějakým způsobem odměněna.“ Anetě postavení ženy v muslimské rodině vyhovuje.

Říká, že “ *žena má v islámu možnost se plně stát ženou, matkou a manželkou.*“ Líbí se jí striktní rozdělení mužských a ženských rolí v islámu, kdy se manžel má materiálně postarat o rodinu a žena se postarat o domácnost a výchovu dětí.

„Žena má být pro krásu, proto aby dobře vychovala svoje děti. A můžete se starat jen o to, abyste si zařídila byt, aby to tam bylo krásný a pro mě je to hrozně důležitý. Nehoním se z jedné práce do druhý, jenom proto, abych zabezpečila věci, které by měl

dělat chlap. Manžel se o nás musí postarat, holt má čtyři děti. Musí se starat. V islámu jsou chlapi od dětství vychováni k tomu, aby zajistili ženě a rodině pohodlí, mají zodpovědnost vůči rodině a vůči ženám a tak to Alláh chce.“

Aneta má pět dětí a snaží se je vést k islámu, dává důraz na to, aby se děti měli mezi sebou rády, mají pomáhat i v domácnosti, mají zodpovědnost za své úkoly. Vede je k islámské víře a praktikování islámu. Ty starší se už musí modlit a nejstarší kluk svolává ostatní děti k modlitbě. Se staršími dětmi studuje Korán, své děti bere s sebou do mešity a starší děti se zde účastní výuky Koránu a islámské věrouky.

Nora se též se svým budoucím manželem seznámila před svojí konverzí k islámu a nemuslimkou byla i v době svatby a na počátku manželství. Nořin manžel byl lektor kurzu arabštiny, který navštěvovala. Manželé se na začátku manželství dohodli ještě předtím, než Nora přijala islám, že své děti budou vychovávat, aby se z nich stali dobří muslimové. Manžel ji do víry a praktikování islámu nenutil. Pro Noru byl problém uvěřit v Boha, její pohled se změnil až s narozením dvojčat. V té době se o islám začala zajímat kvůli výchově dětí. Začala studovat knihy a brožůrky a navštěvovat mešitu. Říká, že do islámu začala pronikat až teprve tady mezi konvertitkami. *„Role manžela v mém přijetí islámu nebyla moc velká, neboť on neuměl moc česky a neuměl mi to vysvětlit. Manžel mě k islámu nenutil, já jsem se rozhodla sama.“* Aneta a Nora mají tendenci snižovat roli manžela při přijetí islámu a zvýrazňovat svoje svobodné rozhodnutí stát se muslimkou. S manželem byla třikrát na dva měsíce na návštěvě a zamilovala si jeho rodinu. Okouzila ji manželova rodina a muslimské prostředí jeho země /Alžírsko/. Umí si představit, že by tam žila a že tam někdy budou žít si přeje. Říká: *„Většina žen zde se bojí návratu manžela do jeho rodné země, u nás je to naopak, já jsem si zamilovala jeho rodinu i ten životní styl. Nedělalo by mi problémy se tam přestěhovat. I bych to někdy uvítala.“* Děti, které jsou zatím malé /dvojčatům je rok/, chtějí vychovávat k muslimské víře.

I **Běla** se seznámila s manželem ještě před konverzí, toto seznámení v ní vzbudilo zájem o islám. Běla totiž zastávala názor, že každá žena, když si bere muže, musí přijmout i jeho víru. Zjistila, že pro ni jako pro křesťanku nebude problém islám přijmout, jelikož je zde základem víra v jediného Boha. Blízkost Běly a jejího manžela naznačuje, jak se cítila, když pronášela v mešitě šahádu před svědky. *„Byla jsem šťastná, protože manžel byl hodně šťastný, že jsme stejní. A já jsem to cítila také.“* S manželem má dvě děti,

kteří se snaží vychovávat k islámu. Snaží se děti vést správnou duchovní cestou, aby chodily do mešity, modlily se, zkrátka byly dobrými muslimy. Synovi je již 12 let, takže je v pubertě.

„Ale snažím se ho vést k islámu. Synovi se nelíbí, že díky islámu je ve třídě jiný a děti se mu posmívají. Syn se nyní proti islámu bouří, ale já věřím, že čas to spraví a snažím se, aby měl položeny dobré základy islámu. Dceři jsou tři roky a výchova k islámu je zde snazší, protože ona po nás ráda vše opakuje, nemusíme jí ani do ničeho nutit... Do 18 let budeme děti vést k tomu, aby byli dobrými muslimy, potom je na nich, zda budou muslimy, poctivými a slušnými lidmi nebo se dají na něco špatného.“ Ve výchově svých dětí Běla s manželem kladou důraz na slušnost, rozumnost, vzdělanost.

Libuše, Andrea, Miluše a Ludvík poznali své manželské partnery až poté, co konvertovali k islámu. Libuše a Andrea se se svými budoucími manžely seznámily přes kontakt od muslimů, se kterými se stýkaly v mešitě. Andrea se seznámila s manželem přes kamarádku. Díky pomoci jejího manžela ji imám seznámil s muslimem, který hledal manželku. Přemluvil ho, ať se zkusí seznámit s Andreou. *„Když jsme se poznali, věděli jsme, že patříme k sobě.“* S manželem mají dvě děti, které se snaží vychovávat k islámu, důraz kladou na soudržnost rodiny, lásku k bližnímu a aby si děti vážili toho, že jsou muslimové a plně přijali svoji víru. Plánují se časem s manželem odstěhovat do Sýrie, odkud pochází část jeho rodiny. V současné době se spolurozhodují o tom, zda se odstěhují poté, co děti dodělají vzdělání či už teď a vzdělávání budou v muslimské Sýrii. Na otázku, zda by si uměla představit, že by si vzala nemuslima, Andrea rázně odpovídá *„Ne, muslimka si musí vzít pouze muslima, je to v Koránu, chce to Bůh a ani bychom si nerozuměli.“*

Libuše se s manželem též seznámila přes kontakt od muslimky, kterou zná z pražské mešity. Několikrát se setkali, během čehož si ujasnili, že se k sobě hodí a budou si rozumět. Po půlroční známosti se vzali. Manžel pochází z Jordánska. Libuše má nemanželskou dceru /8 let/ z předchozího vztahu, se svým manželem čeká dítě. Libuše si umí představit, že by žila v muslimské zemi a s manželem se tam plánují přestěhovat. Manžel si hledá zaměstnání doma v Jordánsku a Libuše plánuje odchod s ním. *„Sice vím, že si asi budu muset hodně zvykat, že mi bude chybět rodina a mí blízcí tady, takže tam to bude trochu horší, ale nebojím se toho a těším se.“* Libuše stejně jako Nora se zamilovala do rodiny svého manžela a do atmosféry v jejich zemi. Jordánsko navštívila zatím pouze jednou a to na 14 dní. Stěžuje si pouze na vážnutí

komunikace kvůli tomu, že ona neumí arabsky. „*Líbilo se mi tam, rodina byla naprosto perfektní, bylo fajn i přijetí, akorát neumím arabsky, takže komunikace trochu vázla. Bolelo mě tedy, že si člověk nemohl jako povídat. Byl odstrčený. Kdybychom měli bydlet s manželovou rodinou, v tom problém nevidím, bylo by to fajn.*“

Po konverzi se s manželem seznámila i **Miluše**. Miluše od začátku, co přijala islám, věděla, že by si nevzala člověka, který není muslim, takže se bála, že zůstane neprovdaná, protože mezi Čechy není moc muslimů a Araby neznala. Měla strach, že by si s nimi kulturně nerozuměla. Postupně díky návštěvám mešity a islámu začala Araby poznávat a uvažovat o tom, že by se za nějakého mohla vdát, že by si mohli rozumět. „*Zúčastnila jsem se zde několika seznamovacích schůzek s Araby žijícími tady, ale nikdy jsem necítila, že by to byl ten pravý. Svého manžela jsem poznala na dovolené v Jordánsku, když jsem tam byla na svatbě své kamarádce.*“ Od manžela kamarádky jsem dostala kontakt na muslima, který hledá manželku. Seznámili se a říká: „*Od počátku jsem věděla, že je to ten pravý. Moje manželství je klidné, protože už hodně vím o islámském způsobu života, přijímám ho. Víme, co máme od sebe očekávat a jaká jsou naše práva.*“ Svůj vztah staví na společné víře. Říká: „*Hlavně máme společnou víru, víru v Alláha a islám, což je pevný základ pro náš vztah.*“ Miluše má roční dcerku a s manželem chtějí svoji dcerku v islámu vychovávat. Chtějí, aby z ní byla dobrá muslimka. Budou se jí snažit být příkladem a věří, že to přijme. I Miluše je nadšena z rodiny svého manžela a láskyplné atmosféry v ní. „*Jeho rodinu tvoří hodní lidé, kteří se mi snažili vyjít vstříc. Uvědomovali si, že v Evropě žijeme jinak. Máme úplně jiný životní styl. Chtěli ukázat, že islám je tolerantní a nikoho do ničeho nenutí. Někdy jsem si tam připadala, že to přeháním a jsem v islámu příliš důsledná*“.¹³⁴

I **Ludvík** poznal svoji ženu až poté, co konvertoval k islámu. Bylo to během jeho služebního pobytu v Sýrii. Seznámil se s ní během pracovního jednání. Navázali spolu kontakt a zjistili, že by si spolu mohli rozumět. Po půl roce od seznámení se vzali a jeho žena s ním odešla do Česka. Mají jednoho syna, kterého se snaží vést k islámu. Vedou ho k tomu, aby přijal, že „*smyslem života je uctívat Boha, praktikovat víru, chovat se morálně, poctivě studovat a pracovat, postarat se o rodiče apod.*“ Ludvík a jeho manželka mají dvě děti a snaží se je vést k tomu, aby víru potvrzovaly skutky, aby v islám nejen věřily, ale jím i žily. Snaží se mu být příkladem. Syn se účastní života

¹³⁴ Konvertité často lpí na detailním souladu svého chování s předepsanými pokyny v islámu.

v komunitě, studia Koránu apod.

Jediný svobodný z mých informantů je nyní **Štefan**, který říká: „*Ještě jsem nepotkal tu pravou ženu.*“ Štefan si umí představit, že by si vzal nemuslimku. Říká: „*Víra není vše, je to o daném člověku, jestli si rozumíme, jestli je dobrý člověk.*“ Svě děti by též chtěl vychovávat k islámu, ale s tím, že by je seznámil i s dalšími možnostmi, aby se sami svobodně mohli rozhodnout, v co věřit. Pokusí se jím na islámu ukázat jeho hodnotu a věří, že děti ji svobodně přijmou a stanou se muslimy.

4.1.6 Praktikování islámské ortopraxe

Zde se budeme zabývat tím, jak informanti praktikují svou bohoslužbu. Zaměříme se zde na dodržování a jejich přístup k pěti pilířům islámu. Praktikování islámu se zabýváme i v dalších kategoriích, např. v jejich přístupu k rodině, v životních změnách. Termín „Pět pilířů“ islámu zahrnuje šahádu, modlitbu, půst, pouť do Mekky a almužnu. Tím, jak přistupují k těmto základním prvkům muslimské ortopraxe, se zde budeme zabývat.

Modlitba /salát/

Začneme rozborem přístupu informantů k modlitbě /salát/, kterou by měli vykonávat pětkrát denně ve stanovený čas. Právě na modlitbu, jako jednu z forem bohoslužebných úkonů, kladou informanti největší důraz. Všichni informanti kromě **Markéty** se snaží předepsanou modlitbu vykonávat tak, jak islám prikazuje. To je pětkrát denně v předepsaný čas směrem k Mekce atd. **Aneta** tento pohled vystihuje slovy: „*já se modlím pětkrát denně, bez toho se víra nedá praktikovat. Rozdíl mezi nevěřícím a věřícím je právě v modlitbách.*“ Aneta se snaží modlit podle pravidel a většinou se jí to podaří. Nepovažuje to za těžké. „*Na každou modlitbu mám dvouhodinový interval, během kterého je třeba modlitbu vykonat. Když jsem na cestách, tak spojím dvě modlitby v jednu, jak islám umožňuje.*“ Aneta klade důraz na předepsané rituály spojené s modlitbou:

„*Modlím se s předepsanými rituály i v duchu. Důležité je odpoutat se od věcí na zemi a soustředit se na jedinečnost Boha. A to mně právě tyto rituály usnadňují. Někdo mi říká, že modlit se pětkrát denně musí být hodně náročné, ale já s tím problémy nemám,*

protože mi na tom záleží. Islám nemá být zátěží. Je to víra.“

Vykonávat modlitbu podle stanovených příkazů se snaží i **Běla**. Ale přiznává, že se jí to často nepodaří. Problémy má kvůli práci s dodržováním předepsaných časů. Když se to stane, nahradí předepsané modlitby, které zmeškala, večer. I **Miluše** kvůli práci spojovala polední a odpolední modlitbu v jednu, stejně jako spojovala modlitbu při západu slunce a noční modlitbu. Modlitbu v předepsanou dobu se podaří většinou vykonat **Andree a Ludvíkovi**. Modlit se v předepsaný čas se snaží i **Libuše a Nora**. Modlitby, které zmeškaly, nahradí druhý den v příslušnou dobu, kdy modlitbu zmeškaly. **Štefan** se nezvládá modlit pětkrát denně. Modlitbu vykonává dvakrát denně, ráno a večer. Nevidí však v tom žádný problém. Modlí se v duchu a na Boha myslí během dne, když cítí potřebu. **Markéta** se modlí, když cítí potřebu být s Bohem. Nesnaží se a ani se nepokusila dodržovat tento rituál přesně dle muslimských předpisů. Modlit se dle předpisů v předepsaný čas považuje za neupřímné a mechanické.

Půst /sawm/

Půst /sawm/, držený během muslimského měsíce ramadán se též snaží většina informantů dodržovat, ale úspěšnost u těchto informantů není stoprocentní. **Andrea, Aneta, Libuše, Ludvík** půst dodržují. **Beáta a Běla** se ho snaží dodržovat též a to, co se týče jídla. V omezeném množství však pijí. **Nora** kvůli zdravotnímu stavu půst během ramadánu nemusí držet a nedrží ho. Místo toho dává azylovému domu pro matky s dětmi tři tisíce korun, jak to islám v případě nemožnosti držet půst umožňuje. V roce 2007 půst nemohla držet kvůli nemoci ani **Běla**, nahrazovala to dobrými skutky pro druhé. Kvůli tomu, že kojila ho nedržela ani **Libuše**. Ta si ho má v plánu nahradit, až přestane kojit, a měsíc ho držet. V době těhotenství, i když nemusela ho omezeně držela. **Štefan** říká, že by to kvůli náročné práci nezvládl. Takže si dá menší oběd a pije během dne vodu či čaj. **Markéta** drží půst pouze jeden týden, víc by kvůli náročné práci též nezvládla. Informanti půst považují za dobrou věc, neboť je to očista těla i duše. Často říkají, že držet půst není tak těžké, jak se na první pohled zdá. Snazší je to díky atmosféře ramadánu, kdy ho drží ostatní, a slavnostním večerím během tohoto měsíce, na nichž se scházejí s dalšími muslimy a podporují se ve své snaze držet půst. **Aneta** se snaží islám dodržovat do detailu. Dle ní by se půst neměl držet jen v průběhu ramadánu, ale muslim by se dle vzoru proroka Muhammada měl postit i každé pondělí a středu.

Almužna /zakát/

Zakát se dle svých možností snaží odvádět všichni informanti. **Miluše, Andrea, Štefan, Ludvík a Markéta** odvádějí určitou sumu peněz do kasy v mešitě. **Běla, Nora a Libuše** dávají zakát vybraným osobám. **Aneta a Beáta** zakát kvůli nedostatku financí plnily dobrými skutky. Beáta hlídala zdarma děti a učila jednu slečnu rusky, a stará se o toulavé psy. Aneta též pomáhala s hlídáním dětí a věnovala nějaké oblečení na ně. Dle většiny informantů je zakát možno odvést i nemuslimům, kteří to potřebují. S tímto názorem se neztotožnil Ludvík, Andrea a Běla, podle níž je zakát určen pouze muslimům, kteří to potřebují. Nevěřícím mohou též věnovat dobrovolnou almužnu /sadaku/, ale ne povinný zakát.

Pouť do Mekky /hadždž/

Pouť do Mekky /hadždž/ vykonali pouze **Ludvík a Andrea**. Ludvík s pomocí pražské nadace, dostal na cestu finanční příspěvek v rámci poskytnutí zakátu. Andree cestu zcela hradil a organizoval její manžel původem Palestinec. Andrea a Ludvík se shodují v tom, že to pro ně bylo fyzicky i psychicky náročné, ale že to stálo za to. Ostatní z informantů by si přáli jednou hadždž vykonat, ale nevědí, zda se jim to z finančních a dalších důvodů podaří.

Bohoslužby v mešitě

Zde se ještě zmíním o přístupu informantů k pátečním bohoslužbám a o možnosti je navštěvovat. Pravidelně je navštěvují jen **Ludvík a Aneta**. Pravidelně je ostatní z pracovních či jiných důvodů navštěvovat nemohou. Štefan je kvůli práci navštěvuje jen velmi výjimečně. Ostatní se o to dle svých možností snaží a s větší či menší pravidelností se jim to daří. Někteří navštěvují i nedělní přednášky věnované různým tématům islámské věrouky. Zde již je často hlavním důvodem to, že se zde mají možnost setkat se s dalšími věřícími, neboť cykly přednášek se opakují.¹³⁵

¹³⁵ V jedné z těchto přednášek se přednášející zmínil o tom, že ženy nemusejí bohoslužby v mešitě navštěvovat, že prioritou pro ně je starat se o domácnost. V následné diskusi se ženy zmiňovaly, že setkávání s dalšími muslimy jim umožňuje udržovat si víru v české společnosti.

4.1.7 Změna stylu a životních názorů

Změnou životního stylu jsme se zabývali již v předchozích kapitolách v kategorii praktikování islámu a prokreační rodina. V této kategorii se podíváme na změnu oblékání a stravy. Též se podíváme na dopady přijetí islámu, na zaměstnání informantů a jejich pracovní uplatnění.

Oblékání

Začneme změnou v oblékání, která se výrazně dotýká zejména žen, protože muslimským oblékáním je spojen zejména šátek /hidžáb/. Podíváme se, jak k šátku informantky přistupují. Do mešity ho nosí všechny informantky a v současné době ho v každodenním životě nenosí pouze **Markéta**. Rozhodnutí nosit šátek v každodenním životě nepřišlo hned po rozhodnutí přijmout islám. Nejjednodušší to bylo pro **Bělu**, která pochází ze Slovenska a v jejím kraji je zvykem, že vdaná žena šátek nosí. Takže předpokládala, že po svatbě šátek nosit bude, i kdyby se nestala muslimkou. Říká: „*Nosím ho pro sebe, nejen proto, aby byl manžel spokojen. Nechci svádět muže, nechci být předmětem jejich sexuálních představ a tužeb. Chci svoje přednosti ukazovat pouze svému muži.*“ Rozhodnutí nosit šátek jako dlouhodobější odhodlávání a boj s představami, co tomu řeknou ostatní popisuje **Miluše**:

„Zpočátku jsem nosila šátek jen v mešitě. Potom jsem se odhodlala si ho vzít i cestě do mešity. Zpočátku jsem se styděla, že mě uvidí někdo z domu, tak jsem si ho vzala až u mešity. Pak jsem pochopila, že by bylo dobré ho nosit stále, ale bála jsem se, že bych kvůli tomu nesehnala práci. Důležitost nošení šátku jsem si plně uvědomila během dovolené v Turecku, kde jsem pochopila, že je to jediná možnost, jak se vyhnout dotěrnosti mužů. Řekla jsem si, že až se vdám, budu ho nosit tak, jak se má, aby mě bez něj neviděl žádný cizí muž.“

Miluše šátek nosí, protože to tak chce Bůh a protože šátek v jejich očích podtrhuje důstojnost ženy. Pro Miluši a další konvertitky šátek hraje také roli prostředků vyjádření sounáležitosti s muslimskou komunitou. Informantky zdůrazňují, že nosit šátek bylo jejich rozhodnutí, že ho nenosí kvůli přání manžela, ale z vnitřního přesvědčení. **Andrea** k tomu říká: „*Je pro mě výrazem oddanosti a lásky k Bohu. Bůh to tak chce, a já věřím, že pro nás chce to nejlepší. Svým oděvem říkám, chci být vážená a respektovaná ne pro krásu, ale pro inteligenci a schopnosti. Nechci být předmětem*

sexuálních představ a obtěžování.“

Andrea nosí v běžném životě abáji.¹³⁶ Říká, že k nošení šátku a kompletního muslimského /arabského/ oblečení byla dlouhá cesta, protože je to velice finančně náročné. Arabský styl oblékání nosí i **Běla, Aneta a Libuše**. V případě Anety a Libuše hrála v jejich rozhodnutích nosit muslimské oblečení v arabském stylu i snaha dostat se z módního boje v západní společnosti. Miluše nosí dlouhou volnou sukni a neobepínající halenku bez výstřihu s dlouhými rukávy. Říká, že ani to nebyla záležitost okamžiku. *„Postupně jsem začala nosit delší sukně a prodlužovat rukávy.“* Pro **Miluši** je vhodné muslimské oblékání i střídme oblečení v západním stylu. Stejný názor zastává i **Nora a Beáta**. Neukazují nohy, nosí dlouhé sukně či volné kalhoty k tomu tuniku s dlouhými rukávy neobepínající tělo. **Markéta** nosí šátek jen do mešity, považuje ho za kulturní zvyk Arabů, nikoli vyžadovaný Alláhem, takže ho v každodenním životě nenosí. Dle Markéty Bůh chce, aby se žena oblékala střídme. Nosí kalhoty či dlouhé sukně a halenku či svetr bez výstřihu a to i s krátkými rukávy. Markéta nosí šátek v mešitě a mezi muslimkami z úcty k nim, ne protože by to tak Bůh dle ní chtěl.

Muži, **Ludvík a Štefan**, své oblékání měnit nemuseli.¹³⁷ V islámu je doporučeno, nikoli přikázáno nosit vousy. Vousy nosí Ludvík. Štefan je nenosí, neboť tomu nepřikládá důležitost.

Strava

Co se týče změny stravy, všichni informanti ze svého jídelníčku vyloučili vepřové maso a alkohol a nečinilo jim to žádné problémy. Štefan vepřové maso nekonzumoval již předtím, *„protože v Bibli se také píše, že se nemá jíst. Že se máme dívat, jak ty zvířata žijí.“* Štefan byl před konverzí adventista sedmého dne. Rozdíl jsou v důkladnosti dodržování těchto pravidel. Někteří informanti, jako např. Andrea nepoužívají alkohol ani pokud je součástí určitých kosmetických výrobků. Důsledně sledují také jiné potraviny, kde by to mohlo být obsaženo, jako např. želatinu. Nora se takto podrobným dodržováním této zásady nezabývá, nesleduje tak důsledně, zda výrobky tyto

¹³⁶ Dlouhé šaty či kabát přes oblečení zakrývající celé tělo.

¹³⁷ Dle šarií (islámského práva) je pro ně povinnost mít zakryto tělo od pupku po kolena, tudíž to není pro ně problémem dodržovat.

ingredience obsahují.

Horší to však bylo s dodržování konzumace halal masa.¹³⁸ Problémy se sháněním halal masa dle Andrey nejsou. Ona žije v krajském městě v severních Čechách a říká, že zde halal maso sežene v některých supermarketech a když ne, tak jezdí pravidelně do Prahy a koupí toto maso v muslimském obchodě halalko. Aneta říká, že v Praze nemá problém sehnat halal stravu. Muslim dle ní může konzumovat zvířata zabíjená ve jménu Boha a to i křesťany a židy. A když jsou třeba na dovolené, kde halal maso nesežene, tak to rovněž není pro její rodinu problém, protože v České republice je možná strava tak rozmanitá, že když jeden týden nebude maso, tak to nevádí. Se sháněním halal stravy nemá problém ani Ludvík a Libuše, kteří jsou oba dva z Prahy. Na problémy se sháněním halal stravy si stěžují Miluše a Běla, které se musí přizpůsobit. Obě bydlí v menším městě ve středních Čechách, kde mají problém se sehnáním halal masa. Nakupují ho v Praze. Milušina rodina má tehdy, když nežene halal maso, bezmasou stravu či rybu. Běla to většinou dělá též takto, ale výjimečně koupí i nějaké maso v obyčejném řeznictví, a před úpravou pronese basmalu /ve jménu Boha/. Nora, Beáta, Markéta a Štefan konzumují obyčejnou stravu, jediné, čemu se vyhýbají, je alkohol či jiné opojné látky a vepřové. Halal masu /rituálně poražené zvíře/ nedávají význam.

Pracovní zařazení

Zde se ještě podíváme, jak nová víra zasáhla do zaměstnání a pohledu na možné pracovní uplatnění. Pro islám je charakteristické, striktní rozdělení role muže a ženy. Muž jako živitel má zajistit hmotné potřeby rodiny a žena je v první řadě žena a manželka. To však neznamená, že by ženy nesměly pracovat. V případě, že pracují, by měl být jejich výdělek pro jejich nadstandardní potřeby. Všichni z informantů tento pohled s větší či menší důsledností přijímají. Všechny informantky, až na Beátu a Markétu, měly v době výzkumu manžela arabského původu.

Andrea byla v době přijetí islámu vysokoškolskou studentkou a již jako muslimka získala magisterský titul. Nyní pracuje jako osobní asistentka svého manžela v jeho

¹³⁸ (povoleno dle islámu) – všechny zvířata až na rybu musejí být rituálně usmrcovány za účelem konzumace.

společnosti. Andrea chce být zaměstnaná – považuje to za důležitou součást své seberealizace. Před svou současnou prací pracovala ve školství. Pro zaměstnavatele bylo nepřijatelné, že nosí šátek. Andrea nechtěla vykonávat práci bez šátku, tak odešla. Říká, že bez šátku ji nespátí žádný cizí muž. Být dobrou muslimkou a bez správného oblečení to nelze je pro ni prioritou nad možnou kariérou.

Problém s oblečením v zaměstnání měly i další informantky. Příkladem je Miluše, a to i v době, kdy šátek ještě nenosila. Jednalo se u ní o krátkou sukni, která měla být součástí uniformy v hotelu, kde pracovala. Chtěla nosit dlouhé kalhoty, aby neukazovala nohy. Zaměstnavatel na její návrh nakonec po zdlouhavém vyjednávání přistoupil. Kdyby se tak nestalo, dala by výpověď. Uvědomuje si, že s tím jak nosí šátek, se jí ztížila možnost najít zaměstnání. V současné době je na mateřské dovolené, ale po jejím ukončení, by si práci chtěla najít. Strach z reakce zákazníků na to, že nosí šátek, má i Běla. Běla je podnikatelkou a se zákazníky nepřichází do přímého kontaktu, ale obává se, že kdyby ji viděli v šátku a věděli, že je muslimkou, o řadu zákazníků by přišla.

Běla nepřijímá důsledně genderové rozdělení rolí muže a ženy v rodině dle islámu. Myslí si, že v současné české společnosti je pro muže problém rodinu bez pomoci ženy zajistit. Aneta tento názor nezastává. Nyní je na mateřské dovolené a problém mužů zajistit rodinu nevidí. Vnímá to jako jejich povinnost. Muž si podle ní nemá pořizovat rodinu, dokud si není jistý, že se o ní je schopen postarat. Aneta chce zůstat v domácnosti co nejdéle. Zdůrazňuje, že islám ji umožnil být matkou a manželkou „na plný úvazek“, jak to Alláh požaduje. I ona by si ráda našla zaměstnání až děti vyrostou, ale spíše z domova.

Na mateřské dovolené byla v době výzkumu i Libuše, která by si také po skončení mateřské dovolené chtěla najít zaměstnání. Libuše s manželem chtějí odejít do Jordánska, manželovy rodné země či do jiné arabské země. Libuše by si zde ráda našla nějakou práci, „*kteřá ji umožní zůstat ženou a při tom se pracovně uplatnit*“. To, že informantky po skončení mateřské dovolené nechtějí zůstat v domácnosti, potvrzuje i Nora. Nora říká: „*Ženou v domácnosti bych zůstat nechtěla, ale jen z toho důvodu, že nechci být na nikom závislá. Chtěla bych dělat práci, která mne bude bavit.*“ Markéta si též cení role ženy v rámci islámu. Říká, že kdyby byla muslimkou, když její děti byly malé, rozhodně by se tolik nevěnovala své kariéře, ale rodině. Co se týče jejího

zaměstnání jako turistické průvodkyně, tak její víra do jejího výkonu nezasahuje. Obléká se v západním stylu a navenek svoji víru neprezentuje. Víra je pro ní privátní záležitostí. Změny v chování kolegů, ani klientů tedy nepociťuje. Většina, že je muslimkou v práci neví. Svou víru v práci neprezentuje ani Beáta. To že je muslimkou vědí jen její nejbližší kamarádi. Pracuje jako uklízečka. „*V mé práci se o moji víru nestarají. Nosím tam menší šáteček, civilnější a o islámu tam nemluví. Takže o tom, že jsem muslimka většinou nevědí.*“

Na problémy s kolegy si ale stěžuje Štefan. Cítí, že jsou od doby, co se stal muslimem odtažitější a posmívají se mu za zády. Jinou zkušenost s přijetím toho, že se stal muslimem, má Ludvík. Jeho kolegové jeho novou víru přijímají s respektem. Ludvík si s přijetím islámu ujasnil svoji roli jako muž, manžel, otec a živitel rodiny a snaží se ji plnit. Jeho manželka je v domácnosti a Ludvík se stará o ekonomické zajištění rodiny.

4.1.8 Názor na majoritní společnost

Zabývali jsme se již tím, jak se na informanty podle jejich pohledů dívá jejich okolí a společnost. V této kategorii se budeme zabývat opačným pohledem, a to pohledem menšiny v české společnosti /konvertitů k islámu/ na většinovou společnost a její hodnoty. Podíváme se na jejich vnímání většinové společnosti a na postoje, které zaujímají k chování této společnosti.

Všichni informanti kromě Běly, která je Slovenka, jsou Češi. Česká společnost si neumí představit Čecha jako muslima. Tyto dvě charakteristiky jsou vnímány zde jako neslučitelné. Neexistuje zde vnímání: jsi Čech i muslim. Bude nás zajímat, zda informanti po konverzi cítí i nadále jako Češi a sounáležitost s českou společností? Či zda se tak necítí a cítí se pouze jako muslimové mimo Českou společnost. Konvertita se ocitá na pomyslném pomezí mezi přijetím jeho českou většinovou a muslimskou menšinou, která je tvořena zejména cizinci, rodilými muslimy. Záleží na jeho pocitech a vnímání, jak sám sebe zařadí. Podíváme se zde i na jejich odpověď na možnou otázku volby života v české společnosti nebo většinové muslimské společnosti.

Všichni informanti si stěžují, že Češi mají nedostatek informací o islámu, které jim jsou většinou zprostředkovány senzacechtivými médii. Presentaci médií jako špatnou vidí zejména Nora, Libuše, Andrea, Ludvík a Štefan, kteří tento problém v rozhovorech soustavně zdůrazňovali. Andrea říká: *„Prezentace v médiích je jen negativní. Média jsou totiž vedeny tím, aby vydělávala, jsou tím šílený. Není to problém pouze českých médií, ale ve všech nemuslimských státech.“* Stejný názor, že média prezentují jen to špatné o islámu, má i Nora. To, že islám tady nemá dobrou pověst, vidí právě v prezentaci médií, které zdůrazňují jen to negativní. Říká: *„Vím, že někteří muslimové jsou teroristé, a že tak škodí pověsti islámu. Já však nechci soudit víru podle špatného chování lidí, či konfliktů, jejichž jádro je často někde jinde, jako například konflikt mezi Palestinou a Izraelem. Není fanatická víra, ale fanatičtí jsou lidé.“* Stejný pohled má i Ludvík, říká:

Říká: *„Islám je zde posuzován podle chování lidí, kteří ho nedodrží nebo naopak v něčem přehánějí, podle kulturních zvyků, které nemají s islámem nic společného, či podle režimů zemí s převahou muslimského obyvatelstva, které se však islámsky nechovají. Islám je zde zneužíván k jiným cílům. Každé náboženství a ideologii lze zneužít k jiným cílům, a také se tak často děje. I když připustíme, že muslimové provedli nějaký násilný čin, nelze z něj obviňovat islám, protože ničemu takovému neučí.“*

Na práci médií si stěžuje i Libuše. Říká: *„Novináři už nejsou moc objektivní. Neříkám, že všichni, ale většina. Ženou se za senzacemi. Často mám dojem, že ti lidé píšou o islámu, aniž by o něm něco věděli. Lidé zde většinu, co je v televizi, odkývají. Vím, že je to většina, ale doufám, že ne všichni posuzují islám globálně.“* Na bulvární prezentaci většinou médií a na nekritické přijímání toho většinou veřejností si stěžuje i Štefan a Aneta. Nora, Aneta a Štefan si stěžují, že takto islám vnímá i jejich nejbližší okolí a rodina, ti nejsou schopni informanty vyslechnout, když se jím snaží ukázat islám z jejich pohledu a svůj názor na islám přehodnotit. Udělají si zkrslý názor a o realitu se nezajímají. Všichni informanti si tedy při odpovědích na otázky vztahujících se k jejich pohledu na majoritní společnost stěžovali zejména na její špatnou informovanost danou senzacechtivými médii a nekritičností jejich příjemců z řad veřejnosti.

Informantům se nelíbí postavení rodiny a vztah k ženám v majoritní společnosti. Ludvík vidí hlavní rozdíl mezi českou a muslimskou společností právě v postavení rodiny. Jak jsme si mohli všimnout výše, je to právě pohled na rodinu, který často hrál roli

v rozhodnutí konvertovat k islámu u informantů. Nejvýraznější byl tento postoj u Anety, která říkala, že islám jí umožnil být plně ženou a matkou a nehonit se z jedné práce do druhé jen proto, aby zabezpečila věci, které má dělat muž /materiálně zabezpečit rodinu/. Oslabení rodiny vidí jako problém české společnosti nejen Aneta, ale i všichni ostatní informanti. To, že média a česká společnost kritizují postavení žen v islámu, kritizuje Ludvík. Domnívá se, že postoj médií neodpovídá skutečnosti a jsou neinformovány. Říká: *„V islámu je velmi pevná a soudržná rodina a každý má své rozvětvené příbuzenstvo. Mezi muslimy je velmi ctěná rodina a žena v ní má hlavní postavení a musí být o ní postaráno.“* Informanti často reagují na kritizovanou polygamií povolenou v islámu poukázáním na to, že polygamie je v západní společnosti těž, jen není kontrolována. Je zde nevěra a je častější než polygamie v muslimských zemích. Ludvík k tomu říká: *„Polygamie tady není výjimečná, není jen registrovaná.“* Beáta k tomu říká: *„Bere se, jako že je ženám v islámu ubližováno. Pravda je však, že se to netýká islámu, ale konkrétních lidí. Domácí násilí je v arabských zemích, stejně jako tady. Kritizuje se muslimská polygamie, ale tady je také, jen není vidět. Nevěra je zde velmi častý problém.“*

Informanti si často povzdechli nad egoismem a materialismem v české společnosti. Markéta, si stěžuje na to, že *„lidé si neváží toho, co mají a jsou egoističtí, starají se jen o sebe.“* Do popředí vystupují materialistické hodnoty. Markéta to vystihuje slovy: *„Mnoho lidí si myslí, že šťastnými je udělá třeba drahé auto či jiná věc, ale to štěstí tím nepřijde.“* Říká, že se to týkalo i jí, že si nevážila toho, že má bezproblémové děti, dokud její syn nezačal mít problémy s drogami. Většina informantů si stěžuje na oslabení vztahů nejen v rodině, ale i v celé společnosti, mezi lidmi. Aneta k tomu říká: *„Celkově by mohli být lidé k sobě vlídnější., Netýká se to jen vztahů ke mně jako k muslimce. Lidé se zde často zajímají jen sami o sebe a ostatní lidé a to jejich blízcí jako například rodiče, je nezajímají.“* Ludvík má pocit, že v současné společnosti citelně chybí duchovní rozměr a lidé často nevědí, jak se mají chovat a jak mají žít. Pocit, že lidé zde nevědí, jak žít svůj život, má i Libuše, Markéta a Nora.

Miluši dovedl islám k tomu, aby si vážila svého těla jako největšího bohatství, které ukazuje pouze manželovi a ne jiným cizím mužům. Myslí si, že v Evropě žena ztratila důležitost a vážnost. Ženy jsou zde proti sobě. Myslí si, že si zvednou sebevědomí, když svou krásu všude ukazují. Muži se pak přestanou namáhat, když přestanou být

spokojení, najdou si náhradu. Miluše říká, že před přijetím islámu i ona měla potřebu se mužům na ulici líbit. Díky islámu si však uvědomila, že je to společenský nátlak, a že ženu degraduje pouze na objekt fyzické touhy.

Informantky, které nosí šátky, si stěžují, že tím budí na veřejnosti nežádanou pozornost a že v nich vzbuzuje neblahé pocity. Miluše si stěžuje na pozornost, kterou budí to, že nosí šátek na ulici mezi Čechy. „*Občas na ulici zaslechnu nějakou ošklivou poznámku a nereaguji na to.*“ Libuše se s nijak závažnou netolerancí ve společnosti nesetkává, ale lidé se za ní často otáčejí a mají kousavé poznámky.

Říká k tomu: „*Lidé neřeknou přímo do očí, co si myslí o islámu, ale řeknou něco jako: „co tu ty šátky dělají“, jakoby za zády svůj názor. Lidé nepočítají s tím, že zahalená může chodit i Češka, když na ně promluví česky, jsou překvapení, slyším pak za zády šepot, a vím, že se o tom baví. Není to časté, není to však v pořádku a je to nepříjemné.*“

Stejně pocity má i Běla, která to srovnává se svými zkušenostmi z Francie, Anglie a Alžírka a chválí zdejší různorodost oblékání. Říká k tomu, že v Česku šátek budí suverénně největší pozornost:

„*Tady je to moc těžký. Nevím proč jenom v Česku. Byli jsme ve Francii, a já se cítila jako doma. Šli jsme, a nikdo se na nás nedíval. Tady to taky není špatný, ale většinou se otočí a podívají se. Třeba na Alžírsku se mi líbí různě oblečení lidé. Ženy bez šátku, s šátkem, vůbec nikdo se na vás nedívá. Je to takový prostornější.*“

Informanti neměli problém se vzdáním se alkoholu. Laxní přístup k alkoholu v české společnosti se jim nelíbí. Beáta k tomu říká: „*Viděla jsem hodně opilých Čechů, ale nikdy jsem neviděla opilého muslima.*“ Nad přístupem k alkoholu zde se pozastavuje i Miluše. „*Nedovedu pochopit, co lidem na alkoholu chutná. Je smutné, že lidé se zde často nedokáží bavit bez pomoci alkoholu.*“

Česko či většinová muslimská země

To, že pro informanty je problém zařadit se zcela do české společnosti a že jsou na hranicích, potvrzují odpovědi na otázku, „Zda se cítí v české společnosti jako cizinci či zcela jako Češi?“ Informanti byli vyzváni k tomu, aby svůj pocit očíslovali na stupnici od 1 do 5, kdy 1 bylo, že se cítí zcela jako Češi a 5 znamenalo zcela jako cizinci. Většina z nich odpověděla číslem 3. Z toho vyplývá, že se necítí ani zcela jako Češi ani

jako cizinci. To, že zcela jako úplně slučitelnou identitu Čech a muslim podvědomě nevnímají ani informanti, vyjadřuje Beáta slovy: „*Já žiji s Čechem, ne s muslimem.*“ Běla to svůj pocit vyjadřuje slovy: „*Mezi známými se jako cizinka necítím, na ulici a v práci mám však trochu jiný pocit.*“ Aneta k tomu říká: „*Jako cizinka se zde docela cítím. Nemyslím si však, že by však byl člověk nějak omezován. Jsem Češka, ale jako muslimka se v Čechám cítím jako cizinka. Možná, že by to bylo někde lepší, kde je víc muslimů kolem mě. Ale ne, nevím.*“ Na otázku, zda by chtěla žít spíše v muslimské zemi odpovídá: „*Já nevím, jaké jsou podmínky v muslimských zemích, nikdy jsem tam nebyla. Já si však myslím, že pokud člověk žije podle islámu, tak je úplně jedno, jestli žije tady nebo někde jinde. Důležité je, abych žila správně.*“ V případě volby mezi muslimskou a českou společností by překvapivě volila muslimskou zemi Markéta, která má velmi liberální přístup k islámu. Říká, že v muslimské společnosti a během návštěvy Tuniska či Medíny se cítila zcela jako doma. Pro život v muslimské společnosti se rozhodla Libuše, která se svým manželem plánuje přestěhovat do Jordánska, do rodné země svého manžela. Jednou by přestěhování se svým manželem do muslimské země přivítala i Nora. Zkušenosti se životem v Palestině má Andrea, která zhruba dva roky žila se svým manželem v Palestině. Vrátili se však do Česka, mají však v plánu v budoucnu odejít do Sýrie, kde má část rodiny její manžel. Většina informantů se nebrání představě možného života v muslimské zemi. Informantky si uvědomují, že by život v muslimské zemi nebyl tak pohodlný a že by se jim stýskalo po blízkých a známých lidech v Česku, ale případného odchodu se nebojí. Snažili by se udržovat kontakt se svou vlastí. Jediná, kdo si takový život neumí představit, je Beáta. Beáta se zde cítí zcela jako doma a nechce odejít. V Česku chce určitě zůstat i Ludvík, který zde má svoji rodinu, zaměstnání a je zde spokojený.

4.1.9 Přínos přijetí islámu v životě informantů

Zde se nejdříve seznámíme s doslovnou odpovědí všech informantů na otázku: „**V čem vidíte klady či přítěže, které islám přinesl do Vašeho života?**“

Beáta: „*Jsem klidnější, vyrovnanější a získala jsem určitý nadhled. Jsem spokojenější.*“

Miluše: „*Víra mi přináší klid, spokojenost, naplnění a utvrzení v tom, proč tu jsme, jaký má vše smysl. Konečně jsem mezi lidmi, pro které je víra v Boha naprosto*

nezpochybnitelná a na prvním místě, stejně jako pro mne. S touto mou vírou a chováním jsem si mezi lidmi a ve své rodině předtím občas připadala divně. Jako bych najednou našla to, co jsem dosud hledala. V islámu se mi líbí, jakou má žena velkou důležitost a vážnost. Připadá mně, že v západní společnosti ji ženy už trochu ztratily.“

Andrea: „*Jsem vyrovnanější a našla jsem své místo v tomto hektickém světě.“*

Ludvík: „*V islámu jsem našel Pravdu, odpovědi na všechny své otázky. Necítím se v tomto světě tak ztracený. Nalezl jsem zde úctu k lidem, k rodině, k ženám a její roli k životu.“*

Nora: „*... od té doby, co jsem muslimka, jsem vyrovnanější, taková spokojenější, protože jsem si jistá a to i při výchově dětí. Dříve jsem trpěla depresemi. Islám mi poskytl plán pro život. Jste si taková jistější, že cokoli se stane, a to i pokud se stane něco špatného, poděkuji Bohu za to, že se nám nestalo ještě něco horšího. Islám mi přinesl do života optimismus. Předtím jsem si lámala nad vším hlavu, bála jsem se toho, co bude v budoucnu, co bude, až budu stará, takové typické obavy. A teď se tím nezaobírám, protože všechno co nás potká, je taková jakoby zkouška. Pro každého Bůh připravil jinou, ale člověk to prostě nezmění. Přijímám svůj život s pokorou.“*

Libuše: „*V Koránu jsem našla, co je povolený a zakázaný, jak mám žít. Našla jsem si v Koránu to svoje. Víím, co dělat. Necítím se tak ztracená jako předtím. Jsem vyrovnanější, jistější a klidnější.“*

Štefan: „*Cítím se lépe. Nevšímám si tolik maličkostí, nezabývám se jimi tolik. Dříve jsem se jimi hodně trápil. Snažím se trávit čas smysluplně. Cítím se zde dobře mezi bratry. Mám dojem, že jsem našel lidi, se kterými mohu svoji víru v Boha sdílet. Pravidly se necítím být nějak omezován. Jsme spokojenější a vyrovnanější. Mám dojem, že jsem zde našel své místo. Nelíbilo se mi, jak se chová naše společnost, hledal jsem lepší a tu jsem tu snad našel, i když i tady se najdou výjimky.“*

Markéta: „*Jsem vyrovnanější. Islám mne pomohl přijmout smrt syna. Člověk nemá být pokrytec. Musí přijmout i to, co může být nepříjemné - jsou to Boží zkoušky. Mám pocit, že jsem se díky Alláhovi našla. Takový pocit vnitřního naplnění, nějakého Božího oslovení, které mne ukazuje cestu.“*

Aneta: „*Jsem klidnější a vyrovnanější. Islám mně umožnil stát se plně ženou. Žena má být pro krásu, proto aby vychovala svoje děti dobře. A můžete se starat jen o to, abyste si zařídila byt, aby to tam bylo krásný, pohodlný. A pro mne je to hrozně důležitý. Nehoním se z jedné práce do druhé jednom proto, abych zabezpečila věci, které by měl dělat chlap. Jsem v domácnosti, nehoním se domů s taškami z nákupu jako šílená. Opravdu je to klidnější život. Je to něco úplně jiného, než co jsem zažila v tom prvním manželství. V islámu jsou chlapi od dětství vychováni k tomu, aby zajistili ženě pohodlí, mají zodpovědnost vůči rodině a vůči ženám a dívky jsou vychovávány k tomu, aby byly dobré matky a manželky. Islám mi dal šťastnou a spokojenou rodinu.“*

Běla: „Jsem spokojená a ukotvená v rodině. Díky Alláhovi jsem poznala manžela a díky islámu máme spokojené manželství. Víme, jaká jsou naše práva a povinnosti. Jak se tedy k sobě chovat. Máme společnou víru a to je silný základ našeho manželství.“

Informanti jinými slovy říkají, že jim islám přinesl klid, naplnění a vyrovnanost se vším, co přichází. I když je to často bolestivé, berou to jako zkoušky od Alláha, které musí přijmout. Informanti též chválí roli rodiny v rámci islámu. Díky přijetí islámu se lépe orientují v tomto světě i v sobě. Všichni informanti si chválí, že jim islám pomohl lépe zacházet s časem a uspořádat si ho. Výrazně se u nich změnila struktura času. Všichni se snaží plnit dle svých možností své muslimské povinnosti, věnovat se studiu islámu a plnit ostatní povinnosti, takže se snaží eliminovat „ztrátový čas“. Aneta k tomu říká: „ *Nevšímám si již tolik věcí, které by mne odlákaly od víry – např. se tolik nedívám na televizi. To si raději čtu Korán, či se pomodlím. Řekla bych, že teď i když mám pět dětí, mám více času, neboť s ním neplýtvám. Umím si ho lépe rozvrhnout a využít.*“ Informanti si kromě pozornosti a diskriminace ze strany veřejnosti a toho, že se zde občas cítí jako cizinci nestěžovali na žádné zápor v souvislosti s přijetím islámu.¹³⁹

4.2 Selektivní kódování

Výzkum se zabýval konvertity k islámu. Informantů bylo deset vybraných konvertitů, kteří se účastní bohoslužeb v pražské mešitě. Jednalo se o osm žen a čtyři muže. Dle dr. Saňky jsou čeští konvertité k islámu ze čtyř pětín zastoupeny ženami, takže by struktura informantů měla odpovídat ve zmenšené podobě celku. V rámci selektivního kódování jsme si stanovili hlavní okruhy, na které se pokusíme zodpovědět. Jedná se o hlavní otázky bakalářské práce, takže zodpovězení těchto otázek bude tvořit závěrečnou část praktické části této bakalářské práce.

1. Sociální, demografická a regionální struktura informantů
2. Světonázor informantů před přijetím islámu
3. Průběh konverze od počátku vážného zájmu o islám do doby „obratu“ a motivace k přijetí islámu

¹³⁹ Tento přínos islámu v jejich životě byl vyhodnocen z celkových poznatků v rámci výzkumu, nejen z odpovědí na výše zmíněnou otázku.

4. Přijetí konverze informantů jejich okolím
5. Vliv konverze k islámu na další život a myšlení informantů

4.2.1 Sociální, regionální a geografická struktura informantů

Zde se pokusím načrtnout sociální, regionální a geografickou strukturu informantů mého výzkumu. Jedná se o vybraný vzorek konvertitů, kteří navštěvují pražskou mešitu. Zdůrazním zde, že se nejedná o strukturu českých konvertitů k islámu, jak byl původní záměr. Moji informanti jsou soustředěni kolem Prahy, účastní se aspoň občas bohoslužeb v pražské mešitě a jedná se alespoň o částečně praktikující muslimy. Vzorek tedy nezahrnuje nepraktikující muslimy a muslimy, které se neúčastní organizovaného života muslimů, kterých je podle profesora Miloše Mendela mezi českými konvertity k islámu většina. Vzorek nestačí svým počtem ani na vypracování struktury českých konvertitů účastnících se života kolem pražské mešity a nebylo to potom už ani cílem práce. Cílem byl podrobný kvalitativní výzkum konverze u těch to vybraných konvertitů.

Tabulka č. 2 Věk informantů v době konverze a výzkumu a doba od konverze v době výzkumu

Informant	Věk v době konverze	Věk v době výzkumu	Doba od konverze v letech
Andrea	22	38	15
Aneta	25	31	5,5
Beáta	42	50	8
Běla	22	35	13,5
Libuše	26	28	2
Markéta	38	40	1,5
Miluše	26	34	8
Nora	26	28	2,5
Ludvík	35	50	15
Štefan	19	25	6
Průměr	28,1	35,9	7,7

Nadpoloviční většina informantů konvertovala mezi 22. a 26. rokem života. Průměrný rok konverze mezi informanty je 28 let, což říká, že mezi informanty byli i starší konvertité. Tři informanti byli starší 30 let. Nejmladšímu informantovi bylo 19 let a nejstarší 42 let. V době výzkumu bylo informantů v průměru 36 let a konvertovali v průměru před sedmi a půl lety. Nejstarším informantům bylo v době výzkumu 50 let

a nejmladšímu 25 let. Průměrně informanti konvertovali před sedmi a půl lety od výzkumu. Nejdéle byli muslimy informanti, kteří konvertovali patnáct let před výzkumem výzkumu, což byl konec roku 2002, což se týkalo dvou informantů a nejkratší dobu byla muslimkou informantky, která konvertovala rok a půl před výzkumem. Tak vysoký rozdíl v krajních údajích doby konverze a průměr naznačují, že vzorek tvořili konvertité, kteří byli muslimy v době výzkumu různou dobu, což je, jak vidíme v tabulce, pravda.

Tabulka č. 3 Rodinný stav informantů a počet dětí

informant	Rodinný stav v době konverze	Rodinný stav v době výzkumu	Počet dětí v době konverze	Počet dětí v době výzkumu
Andrea	svobodná	vdaná	0	2
Aneta	rozvedená	vdaná	1	5
Beáta	vdaná	vdaná	0	0
Běla	svobodná	vdaná	0	2
Libuše	svobodná	vdaná	1	1
Markéta	rozvedená	rozvedená	1	1
Miluše	svobodná	vdaná	0	1
Nora	vdaná	vdaná	0	2
Ludvík	svobodný	ženatý	0	2
Štefan	svobodný	svobodný	0	0

V době konverze byla nadpoloviční většina informantů svobodná. Dvě informantky byly vdané, přičemž jedna za nemuslima a druhá za muslima. V době výzkumu již byla většina informantek vdaná a jeden informant ženatý. Všichni tyto informanti až na Beátu, která měla stále vdaná za svého nemuslimského manžela, měli za partnera muslima, který nebyl původem Čech. Jeden informant byl stále svobodný a jedna informantka vdaná. Pouze tři informanti měli v době konverze dítě. V době výzkumu již měli dítě všichni informanti až na dva. Počet dětí u jednotlivých informantů tvořil v průměru 1,6 dítěte, což mě překvapilo. Očekávala jsem mezi nimi vyšší průměr. Chybou zde bylo, že jsem nezískala informace, jak dlouho byli informantky v době výzkumu vdané a informant ženatý.

Tabulka č. 4 Vzdělání a pracovní uplatnění

Informant	Vzdělání v době konverze	Vzdělání v době výzkumu	Pracovní uplatnění v době konverze	Pracovní uplatnění v době výzkumu
Andrea	středoškolské	magisterské	studentka VŠ	asistentka
Aneta	vyučená	vyučená	mateřská dovolená	mateřská dovolená
Beáta	vyučená	vyučená	kniharka	uklizečka a péče o nemocného manžela
Běla	středoškolské	středoškolské	pohostinství	podnikatelka
Libuše	středoškolské	středoškolské	administrativa	mateřská dovolená
Markéta	středoškolské	středoškolské	turistická průvodkyně	turistická průvodkyně
Miluše	bakalářské	magisterské	recepční	mateřská dovolená
Nora	vyšší odborné	vyšší odborné	mateřská dovolená	mateřská dovolená
Ludvík	magisterské	magisterské	vědecký pracovník	práce v nadaci
Štefan	středoškolské	magisterské	student VŠ	programátor

V době konverze měla většina informantů nadprůměrně minimálně středoškolské vzdělání zakončené maturitní zkouškou, pouze dvě informantky byly vyučené. Dva informanti měli vysokoškolské vzdělání, přičemž jeden magisterské a jedna informantky bakalářské a další informantky vyšší odborné vzdělání zakončené absolutoriem. V době výzkumu měli již čtyři informanti vysokoškolské magisterské vzdělání, přičemž tři z nich získali magisterský titul již jako muslimové. Vyučení byli v době výzkumu dvě informantky, tři měli středoškolské vzdělání a jedna vyšší odbornou školu.

V době konverze byli dva informanti studenti vysoké školy, dvě informantky na mateřské dovolené, jedna pracovala jako kniharka v továrně, jeden informant byl vědeckým pracovníkem a tři informantky pracovali ve službách a jedna v administrativě. V době výzkumu již nikdo z informantů nebyl studentem. Čtyři informantky byli na mateřské dovolené. Jedna pracovala v administrativě a informanti a jedna informantky pracovali ve službách a další v nich podnikala. Jedna pracovala na částečný úvazek jako uklizečka, což pro ní časově bylo přijatelné, jelikož se starala o těžce nemocného manžela.

Tabulka č. 5 Místo bydliště informantů

Informant	Místa bydliště v době konverze	Místo bydliště v době výzkumu	Rodiště
Andrea	Praha	krajské město v severních Čechách	Praha
Aneta	Praha	Praha	menší město na Vysočině
Beáta	Praha	Praha	vesnice ve východních Čechách
Běla	Praha	okresní město ve středních Čechách	menší město na Slovensku
Libuše	Praha	Praha	Praha
Markéta	Praha	Praha	Praha
Miluše	Praha	okresní město ve středních Čechách	Praha
Nora	Praha	Praha	Praha
Ludvík	Praha	Praha	Praha
Štefan	Praha	Praha	Praha

Regionální strukturu vzhledem k požadavku anonymity bylo problém udělat. V tabulce se proto přímo zmiňují jen o Praze a o další sídla umísťují jen do části Čech a zmiňují se o druhu daného sídla. Všichni informanti v době konverze žili v Praze a většina jich žila v Praze i v době výzkumu. Jedna konvertitka žila v krajském městě v severních Čechách a další dvě v okresních městech ve středních Čechách. Žádný z informantů nežil v době výzkumu na vesnici nebo v menším městě. Většina informantů se zmiňovala o tom, že by v menším sídle žít nechtěli, vzhledem k nedostatku anonymity a pozornosti, kterou zde zejména ženy díky šátku budí. Všichni informanti až na Bělu, která je původem Slovenka, jsou původem Češi. Většina informantů pochází z Prahy – narodili se a vyrostli zde. Pouze tři informantky pochází z menších sídel a to Aneta, která pochází z menšího města na Vysočině a Beáta, která pochází z vesnice ve východních Čechách.

4.2.2 Světonázor před konverzí

Prvním z hlavních cílů této bakalářské práce bylo zmapovat světonázor konvertitů před konverzí k islámu. Informace týkající se této otázky byly nejdříve rozděleny do dvou kategorií - orientační rodina informantů a světonázor informantů před konverzí.

V tomto bodě začneme u světonázoru „vychovatelů“ našich informátorů. Kategorie, která jim a dalším členů primární rodiny, byla věnována, se záměrně nazývá „orientační rodina“, neboť to byli oni, kdo položili základy světonázorů informantů této studie a nasměrovali jejich další život. Rodiče informantů měli různou víru. Mohli bychom je rozdělit do dvou skupin – ateisticky a křesťansky orientované rodiny. Jejich zastoupení bylo půl na půl, zastoupení křesťansky orientovaných rodin tedy překračuje mezi „vychovateli“ budoucích konvertitů k islámu průměr české společnosti. V obou skupinách byly rozdíly v intenzitě a praktikování svého světonázoru a ve snaze předat jej svým dětem. Čtyři z informantů pocházeli z ateistických rodin, kde náboženský ani protináboženský světonázor nehrál roli. Tito informanti měli v otázkách světonázoru a náboženské víry svobodu a volnost. Jedna informantka pocházela z ateistické rodiny, kde byl otec striktně založený protináboženský ateista.. Rodiče pěti informantů byli křesťané, z nichž kromě Nořiných rodičů všichni byli praktikujícími křesťany a snažili se dětem poskytnout křesťanskou výchovu. Rodiče Nory byly nepraktikující křesťané, kteří své děti ke své náboženské víře nevedli. Rozdílný světonázor z nich měli rodiče Anety, kde byl otec praktikující křesťan a matka ateistka. Tuto informantku s tolerancí matky otec vychovával ke křesťanské víře. Informanti, kteří byli vedeni ke křesťanství, víru svých rodičů přijali a stali se křesťany. Nejdůležitější přitom pro ně byl vztah s Bohem a druhotnou byla křesťanská věrouka. Štefan a Miluše si stěžovali, že víra jejich rodičů i víra dalších členů jejich církví byla povrchní a praktikování víry laxní, ze zvyku. Štefan se aktivně snažil najít lepší společenství, se kterým by mohl svoji víru a oddanost Bohu. Podobně to pocítovala i Miluše. Běla zastávala názor, že žena musí přijmout víru muže, který má být jejím manželem. Aneta poslední z praktikujících křesťanů se též seznámila s potenciálním perspektivním životním partnerem, který byl muslim před konverzi k islámu. To mě silně vede k dojmu, že konvertité, kteří dříve byli křesťané konvertují spíše ke společenství než k nauce. Islám je pro ně snadnější přijmout díky tomu, že věřili v jediného Boha, kterého uznává křesťanství i islám a díky tomu, že v islámu má Ježíš Kristus důležité postavení téměř rovné Muhammadově, takže nemusí zcela opouštět základní body své víry. Nabyla jsem dojmu, že pro mé konvertity původně křesťany je snadnější přijmout islám než pro ateisty, agnostiky a věřící jiných náboženství. Čtyři informanti z deseti byli před konverzí praktikující křesťané, což přesahuje průměr v české společnosti. Vzhledem k tomu, že se jedná o kvalitativní studii s malým počtem konvertitů pro kvantitativní výzkum, nelze z toho dělat závěr, že mezi konvertity k islámu je vyšší procento dětí křesťanských rodičů

a bývalých křesťanů než procentuálně zastupují v majoritní společnosti. Nelze tedy říci, že polovina konvertitů k islámu má rodiče, kteří jsou křesťané a téměř polovině z nich před konverzí byli praktikujícími křesťany. Každopádně je to však podnět ke kvantitativnímu či většímu kvalitativnímu výzkumu, který by tento vysoký podíl mezi konvertity k islámu vyvrátil či potvrdil.

I ostatní informanti vyjma Ludvíka před konverzí věřili, že „Něco nad námi“ je, ale nedokázali to identifikovat. Andrea a Markéta věřili v nějakou „*Vyšší inteligenci*“, která stvořila a řídí vesmír a životy. Beáta věřila v Boha. Všechny tyto informantky se pokládaly za „hledající“. Jejich „hledání probíhalo různými způsoby jako čistě intelektuální kritika jednotlivých náboženství jako u Andrey či jako Libuše, která si během svého „hledání“ prošla dvěma experimentálními konverzemi a to k buddhismu a ke křesťanství. Ludvík byl až do svého pobytu v muslimské zemi, kde uvěřil v Boha, ateistou. V Česku se po návratu z muslimské země i on stal „hledajícím“ správného náboženství a to formou kritiky velkých monoteistických náboženství /judaismus, křesťanství a islám/.

4.2.3 Průběh konverze od počátku vážného zájmu o islám do „bodu obratu“ a motivace k přijetí islámu

Druhým z hlavních cílů této bakalářské práce bylo zmapovat průběh konverze od počátku zájmu o islám do přijetí islámu.

Zde se zaměříme na motivaci informantů ke konverzi k islámu. Motivace k zájmu o islám a i k samotné konverzi byly mezi informanty různé a málokdy hrál roli jeden motiv. Motivace v průběhu přijímání islámu se doplňovaly. Sledovali jsme zde průběh konverze až do „bodu obratu“, což je rozhodnutí přijmout islám, kde pro nás bylo indikátorem vyslovení šahády před dvěma svědky, čímž se stali součástí muslimské ummy /obce/. Proces konverze /přijímání víry/ tímto bodem však nekončí, ale pokračuje s tím, jak se konvertité učí roli muslim/muslimka. My se tím však budeme zabývat ve třetí otázce věnované vlivu konverze na další život konvertity.

Mezi informanty se vyskytly všechny typy a motivace konverze dle typologie Skonovda a Loflanda. V přijetí islámu hrálo většinou roli více typů motivace. Motivace v průběhu

přijímání islámu se rozšiřovaly a doplňovaly. Nejvíce se vyskytoval mezi informanty motiv citový, kdy konvertovaly k víře svých partnerů či jako Miluše a Štefan k víře lidí, se kterými mohou sdílet svoji víru v Boha. Informanti konvertovali ke společenství lidí, kde se cítí dobře. Stejně jako v závěru rozhodování přijímání islámu Beáta. U většiny informantů v mém výzkumu sehrál určitou roli v rozhodnutí konvertovat pocit sounáležitosti s muslimy kolem mešity. To, že se mezi nimi cítí dobře, jako doma mezi „sestrami“ a „bratry“, jež jím rozumí. Zopakuji zde svůj dojem, který jsem již vyslovila výše, že role citového motivu v rozhodnutí přijmout islám mě silně vede k dojmu, že konvertité často konvertují spíše ke společenství než k nauce, i když je pro konvertity uvěření v ní neméně důležité. Vysoký podíl mezi konvertity měl i intelektuální motiv. U této motivace se jednalo o dojem, že islám z různých pohledů odpovídá nejvíce realitě, neboť je logický, srozumitelný, praktický a člověku umožňuje přímý vztah s jediným Bohem. Zejména pro konvertity, pro které byl intelektuální motiv primární byl jeden z rozhodujících důkazů pravdivosti islámu Korán, v němž jsou v jejích interpretaci poznatky z oblasti, genetiky, biologie atd., které nemohli být dostupné Muhammadovi a nikomu v jeho době. Což je pro tyto informanty důkazem toho, že Korán je Boží slovo. Jako dominantní byl intelektuální motiv u Ludvíka a Andrey. Nečekala jsem, že se mezi informanty vyskytne motiv obrodný, neboť mámi informanti byli stejně jako u Jany Krištoforyové konvertité, kteří nebyli dříve muslimy. Obrodný motiv, vědomé přijetí a zintenzivnění víry se týkal konvertitů, kteří před konverzi k islámu byli křesťané a islám nyní chápou jako vyvrcholení křesťanství a přijetí islámu jako vyvrcholení své cesty. U tří informantek hrála významnou roli mystická motivace, kdy spirituální zážitek byl vysvětlen v duchu islámu. U dvou informantek hrál sekundární roli experimentální motivace – „Nevím, ale zkusím to.“ U Nory hrál určitou roli vedle citového motivu i nátlakový motiv daný tím, že se s manželem dohodli, že budou děti vychovávat k islámu. Mezi informanty v motivaci přijmout islám hrálo roli, slovy Nory, že jim poskytl „životní mapu“, či slovy Libuše hodnoty a řád, což jim umožňuje vyhnout se nutností neustále volit.

S výše zmíněným výzkumem Jany Krištoforyové se můj výzkum shoduje v tom, že obě máme dojem, že se často jedná o konverzi spíše k lidem než k nauce a že konvertity často vede ke konverzi k islámu řád, který islám poskytuje. Ten spočívá v omezení nekonečné palety možností a v doporučení toho, jak by se muslimská žena a muslimský muž měli chovat. U všech informantů se jednalo o proces. Svoji víru určitou dobu

přijímali, než vyslovili šahádu před svědky a stali se tak členy muslimské ummy. Informanti zdůrazňují své svobodné rozhodnutí ke konverzi.

Tabulka č. 6 Typ motivace informantů dle klasifikace Loflanda a Skonovda

Aneta	obrodný	citový		
Běla	citový	obrodný		
Nora	citový	nátlakový	intelektuální	
Štefan	citový	sympatický	obrodný	
Miluše	intelektuální	citový	experimentální	obrodný
Libuše	mystický	intelektuální	experimentální	
Beáta	mystický	intelektuální	citový	
Markéta	mystický			
Ludvík	intelektuální			
Andrea	intelektuální			

4.2.4 Přijetí konverze informantů jejich okolím

V rámci tohoto okruhu jsme se zabývali tím, jak okolí informantů přijalo jejich konverzi. Jak to přijala jejich rodina, přátelé, známí, kolegové z práce a s jakými reakcemi se stýkají v souvislosti s tím, že jsou muslimové z řad veřejnosti /reakce prodavačů, lékařů, kolemjdoucích apod./ Cílem je zde podat vzhled do toho, jakým způsobem většinová společnost nahlíží na české konvertity k islámu prostřednictvím reflexe reakce na konverzi informantů.

Nejdříve se podíváme, jak na konverzi informantů reagovali jejich rodiče. Reakci rodičů je nutno sledovat v propojenosti s jejich světonázorem. Polovina informantů měla křesťanské rodiče. Jejich reakce však byly různé. Štefanovy rodiče a Anetin otec pokládají své děti, kteří konvertovali k islámu, za zrádce křesťanství, ke kterému se snažili své děti vést. Milušiny rodiče její konverzi nekomentovali. Běliny rodiče přijali konverzi své dcery s klidem. Boha uctívajícího v křesťanství a v islámu považují za totožného. Jsou tedy spokojeni, že jejich dcera je věřící a vzala si věřícího

a praktikujícího manžela. Pro Nořiny rodiče její konverze znamenala překvapení a šok. Podle jejího mínění šlo spíše o šok z toho, že si vzala muslima a ne její konverze. Její rodiče se s tím stále úplně nesmířili, ale její víru a muslimského manžela tolerují. Problémy u nich však způsobuje to, že se skrytě snaží vést vnoučata ke křesťanství. Zbylí informanti až na Beátu pocházeli z ateistických rodin, kde náboženství ani nějaký protináboženský názor nehrál žádnou roli. Tito rodiče byli překvapení, ale přijali konverzi svých dětí bez zvýšených emocionálních prožitků ať už v negativním či pozitivním smyslu a se svými dětmi se o víře nebaví. Markéta si stěžuje, že má dojem, že jí její okolí jako muslimku nebere vážně a považuje to za její rozmar. Nejhorší reakci z rodičů informantů měl Beátin otec, který s ní přerušil kontakt a vydědil ji. Nepřeje si, aby jezdila do jeho bydliště, neboť se za ní jako za muslimku stydí. Špatně přijímají konverzi svých dětí ti rodiče ti, kteří zastávají striktní světonázor, který je s islámem nějak v rozporu a snažili se své děti k němu vést. Rodiče, kteří nemají striktní náboženský nebo protináboženský světonázor a hlavně se nesnažili své děti ke své víře autoritářsky vést přijímají jejich konverzi s překvapením, ale respektují ji či alespoň tolerují. U informantek, které si vzaly muslima, způsobí často u rodičů tento sňatek větší šok a strach ze ztráty dětí než samotná konverze jejich dětí. Po konverzi se občas stýkají informanti s tím, že je jejich rodina a okolí nebere vážně a považují jejich konverzi k islámu pouze za dočasný rozmar.

Všichni informanti říkají, že jim přátelé po konverzi zůstali. Dvě konvertitky se setkali s tím, že někteří jejich přátelé po jejich konverzi s nimi přerušili kontakt. Jelikož s nimi tyto přátelé potom kontakt obnovili, vysvětlují si to, jako, potřebu času, aby si na to, že jsou muslimkami zvykli. S některými svými známými zpravidla informanti kontakt a vztah ztrácí neboť si již nemají spolu co říci a co podnikat. Všichni informanti získali nové přátelé a známé mezi muslimy. Žádný z informantů iniciativně nepřerušil kontakty se svými přáteli, jež měl před konverzí a snaží se tyto vztahy udržet.

Dva informanti se setkali s narážkami a posměšky ze strany sousedů. Beátiny sousedé si na to, že je muslimka zvykli a neřeší to. Štefan však jejich posměšky a nátlak nevydržel a přestěhoval se. Informantky, které nosí šátek v každodenním životě si stěžují na občasné posměšky okolí, které se snaží nevnímat. Lidé se za nimi otáčejí a konvertitky často mají dojem, že je společnost jako muslimky nedokáže brát jako Češky. Lituji toho, že je kolemjdoucí považují za cizinky, podle nich si nedokáží muslimku představit jako

rodilou Češky. Tyto ženy si stěžují na nepříjemnou pozornost, kterou budí na veřejnosti. Konvertitky se s nejnepříjemnějšími poznámkami pronášenými lidmi kolem na ulici, v obchodě apod. setkávají často, protože Češi nepředpokládají, že by jim zahalená žena mohla rozumět. Dvě informantky si na nejnepříjemnější poznámky a dotazy stěžovali i ze strany lékařů. S problémy s nošením šátku se setkávají ženy i v zaměstnání. Jedna z informantek se musela vzdát své práce a to i když nenosila šátek, ale chtěla se pouze oblékat střídavě. Pro většinu informantek je důležitější než kariérní postup možnost se podle jejich pohledu správně oblékat. Konvertitkám se s nošením šátku zužují pracovní možnosti, protože řada zaměstnavatelů na to nepřistoupí. Informantky, které islám v zaměstnání vnějškově neprezentují, se s problémy nestýkají. Vidím v tom stejný základ, který postřehl Zdeněk Vojtíšek u boje ohledně stavby mešit na českém území, který v tom vidí „boj o symboly“. Veřejnosti podle něho nevádí muslimové na našem území, pokud nejsou vidět. „*Vadí spíše viditelný vstup muslimů a symbolů islámu do veřejného prostoru.*“¹⁴⁰ Šátek, který způsobuje v české společnosti pozornost, je právě takovýmto symbolem. Symbolem viditelného vstupu muslimů na české území. V české společnosti je navíc náboženská víra brána jako privátní záležitost, kterou věřící vnějškově neprezentují, což muslimky nedodrží. Tyto důvody dle mě vedou k nedůvěře k muslimkám nosícím šátek v části české veřejnosti.

Informanti si na chování Čechů k nim nijak zvlášť nestěžují až na nejnepříjemnější poznámky v souvislosti s nošením šátku a diskriminaci v zaměstnání v souvislosti s tím, o čemž je výše pojednáno. S výraznou nevádivostí a diskriminací se zde až na Štefana nesetkali.

4.2.5 Vliv přijetí islámu na další život a myšlení informantů

Přístup k muslimským rituálům a pravidlům

Začneme tím, že se podíváme, jak informanti praktikují víru a to konkrétně na jejich přístup k praktikování pěti pilířů islámu. Modlitbu /salat/ informanti berou jako nejdůležitější prvek jejich bohoslužebných úkonů. Většina informantů se snaží modlit předepsaným způsobem. Často se jim to takto nedaří a potom zmeškané modlitby různě

¹⁴⁰ MENDEL, Miloš, OSTŘANSKÝ, Bronislav, RATAJ, Tomáš. *Islám v srdci Evropy*. s. 405

nahrazují. Pouze Markéta nepřistupuje k tomuto pilíři dle předepsaných pravidel. Nesnaží se modlit dle muslimských pravidel, ale modlí se, když cítí potřebu být s Bohem. Všichni informanti se snaží dodržovat půst /saum/ během Ramadánu, i když ne všem se to daří zcela. Dva informanti ho dodržují pouze, co se týče jídla nikoli pití, další dva respondenti ho též z důvodu pracovní zátěže nezvládají dodržovat předepsaným způsobem. Informanti půst považují za dobrou věc, neboť je to očista těla i duše. Dodržování půstu o Ramadánu dle nich usnadňuje atmosféra Ramadánu. Zakát odvádějí všichni informanti, ale různým způsobem. Polovina informantů dává určitou sumu peněz do pokladničky v mešitě, tři informantky dávají zakát formou financí či věcného daru konkrétním osobám a zbylé dvě formou služeb konkrétním osobám. U informantů je různý pohled na to, zda mohou zakát odvést i nemuslimovi. Většina si myslí, že ano. Tři, že nikoliv, že zakát je určen pouze muslimům. Pouť do Mekky vykonali pouze dva informanti. Pro ostatní je to příliš finančně náročné.

Zde se ještě zmíním o přístupu informantů k pátečním bohoslužbám a o jejich možnosti je navštěvovat. Pravidelně je navštěvují jen Ludvík a Aneta. Pravidelně je ostatní z pracovních či jiných důvodů navštěvovat nemohou. Někteří navštěvují i nedělní přednášky, hlavním důvodem je možnost se setkat s dalšími věřícími. Informanti kladou velký důraz na kontakt s dalšími muslimy, pomáhá jim to udržet si víru.¹⁴¹ Praktikování islámské ortopraxe výrazně zasáhlo do životního stylu všech informantů. Všichni se snaží plnit dle svých možností své muslimské povinnosti, věnovat se studiu islámu a plnit ostatní povinnosti. Všichni informanti si chválí, že jim islám pomohl lépe zacházet s časem a lépe si ho zorganizovat. Čas strávený plněním islámských povinností považují za plně prožitý, nezabývají se již aktivitami, které dříve vykonávali a nyní je považují za ztrátu času.

Zejména u žen se též změnil způsob oblékání a jeho symbolem je hidžáb /šátek/. V době výzkumu do mešity a mezi muslimkami nosily šátek všechny informantky a vyjma Markéty i v každodenním životě. Rozhodnutí ho nosit nepřišlo u nich hned po konverzi, ale předcházelo po ní ještě dlouhé odhodlávání se a boj se strachem z toho, co tomu řeknou ostatní. Šátek nosí jako výraz oddanosti a lásky k Bohu, ale též je v jejích očích

¹⁴¹ V jedné z těchto přednášek se přednášející zmínil o tom, že ženy nemusejí páteční bohoslužby v mešitě navštěvovat, že prioritou pro ně má být starat se o domácnost. V následné diskusi se ženy zmiňovaly, že setkávání s dalšími muslimy jim umožňuje udržovat si víru v české společnosti.

hezky, podtrhuje důstojnost ženy. Islámské oblečení chrání navíc ženy před obtěžováním muži. Oblečení v arabském stylu je pro některé informantky i způsobem, jak utéci z v západní společnosti vládnoucího módního boje. Oblečení, které je islámem povoleno je z jejich pohledu různé. Mohli bychom je rozdělit do dvou skupin, které byly mezi informantkami zastoupeny přibližně půl na půl. Čtyři informantky nosily „muslimské“ oblečení v arabském stylu a pro tři je v rámci islámu vhodné i střídme oblečení v západním stylu, kdy informantky neukazovaly nohy, ruce a nenosily oblečení, které obepíná jejich postavu a zdůrazňuje jejich vnady. Markéta na rozdíl od těchto konvertitek nenosí v běžném životě šátek, protože se domnívá se, že to není pokyn od Boha, ale arabský zvyk.

Co se týče stravy všichni informanti se zřekli alkoholu a vepřového a nedělalo jim to problémy. Větší problémy měli informanti se sháněním halal masa. Informanti z Prahy s tím neměly problémy. Dvě informantky z menších měst s tím měly větší problémy, a když halal maso nesehnaly, musely upravit svůj jídelníček. Tři informanti se vyhýbají pouze vepřovému a alkoholu a na halal maso nekladou důraz.

Mohli jsme si zde všimnout, že všichni informanti se určitým způsobem snaží dodržovat základní prvky věrouky a rituály, ale přistupují k tomu různým způsobem /např. co se týče vhodného oblečení pro muslimskou ženu jsme si mohli všimnout různých interpretací muslimských pravidel./.

Pohled a přístup k rodině dle muslimských zvyků a pohled na genderové role dle islámu

Nyní se podíváme, jak zasáhla konverze k islámu do rodinného života informantů. Jak přijetí islámu zasáhlo do jejich vztahů s primární rodinou, jsme se zabývali v minulé kategorii, zde se podíváme, jak zasáhl do jejich prokreační /jimi vytvořené/ rodiny. V době konverze byly vdané pouze dvě informantky, přičemž jedna za nemuslima a druhá za muslima. Beátin manžel nebyl muslim a ze začátku se její víře smál, ale nyní její víru přijal a v jejich vztahu nečiní žádné problémy. Přijetí islámu sblížilo Noru s jejím muslimským manželem. V době výzkumu bylo vdáno již sedm informantek, přičemž až na Beátu si všechny informantky vzali za manžela muslima, který nebyl české národnosti. V době výzkumu byl již ženatý i jeden informant a i on si vzal

muslimku cizí národnosti. To, že by uzavřeli manželství s nemuslimem, si nyní umí představit pouze tři informanti a to Štefan, který je svobodný a Markéta, která je rozvedená. Oba se shodují na tom, že islám není vše, že záleží i na tom, jak si budou rozumět. Beáta by si znovu vzala svého manžela, i kdyby se nestal muslimem, protože je to její osud a to chce Bůh. Ostatní informantky by si nemuslimského partnera nevzaly, protože dle Koránu si žena musí vzít pouze muslima a navíc si myslí, že by si nebyli schopni plně porozumět a že by je jejich partner vzdaloval od Boha. Vdané informantky děkují Bohu za partnera, kterého jim Bůh v určil a shodují se v tom, že společná víra je pevným základem jejich vztahu, protože vědí, co mohou od sebe vzájemně očekávat a jak se chovat. Se svým současným muslimským manželem se seznámily před konverzí tři informantky k islámu. Čtyři z informantů poznali svého manželského partnera až po konverzi k islámu, přičemž tři z nich se se svým manželem seznámili na základě kontaktů, které dostaly od svých známých muslimek.

Informanti si váží důrazu na rozšířenou rodinu, který islám klade a že jsou členové rodiny vedeny k tomu, aby se o sebe navzájem starali. Všichni informanti, kteří mají děti, se je snaží vést k islámu. Svě starší děti informanti seznamují s islámem a vedou je k praktikování víry – studují s nimi Korán, modlí se s nimi, berou je na kázání do mešity apod. Informanti zdůrazňují jako základní body muslimské výchovy vedení k lásce k bližnímu, pevnosti rodiny, pilně studovat a pracovat. Chtějí své děti vést k tomu, aby si vážily, že jsou muslimy a svoji víru plně přijaly a potvrzovaly ji skutky.

Vysoké postavení rodiny a úcta k ženě v islámu je jedna z příčin, která vedla řadu konvertitek k jejich rozhodnutí přijmout islám či podpořila jejich rozhodnutí. Informantky se v muslimské rodině, kterou se snaží vytvořit cítí jistější v tom, že se manžel o rodinu postará, než kdyby byl jejich manžel nemuslim. Vyhovuje jim striktní rozdělení role muže a ženy, že žena se musí postarat o domácnost a výchovu dětí a muž rodinu musí materiálně zabezpečit. Tento pohled všichni informanti přijímají s větší či menší důsledností. Islám klade u žen na první místo domácnost, neznamená to však, že by nemohly být zaměstnány, pokud chtějí a zvládají se postarat o rodinu. Všechny informantky až na Anetu přikládají důležitost pracovnímu uplatnění jako součásti své seberealizace. Informantky, které jsou v době výzkumu na mateřské dovolené, si chtějí, až děti vyrostou, najít zaměstnání.

Pohled na majoritní společnost

V této části práce se zabýváme vlivem přijetí islámu na další život a myšlení informantů. Podíváme se tedy i na to, jak se dívají na majoritní společnost v České republice.

Ústředním bodem jejich pohledu informantů je dojem, že většina Čechů má zkreslený pohled na muslimy, který je dán neucelenými informacemi médií, které jsou, použijeme-li vyjádření Andrey „*šílený touhou vydělávat*“. Jejich prezentace muslimské problematiky je dle informantů pouze negativní. Problémem je ale zejména nekritický přístup velké části veřejnosti k těmto informacím. Informanti si stěžují, že lidé je často nejsou ochotní poslouchat nebo si zjistit objektivní informace a spokojí se jen se zkreslenými informacemi. Všímají si však postupného zlepšování tohoto stavu a zvětšujícího se zájmu získat objektivní informace o islámu právě mezi nimi.

Dle Ludvíka české společnosti velmi chybí duchovní rozměr života, lidé nevědí, jak žít a jak se chovat. Podobného názoru je i Libuše, Markéta a Nora. Informanti jsou často smutní ze zdejšího slabého postavení rodiny. Většina informantů si stěžuje na to, že se oslabení vztahů netýká jen vztahů v rodině, ale i v celé společnosti, mezi lidmi obecně. Většina informantů vidí hlavní problém většinové české společnosti v egoismu a materialismu, které tuto společnost prochnuly. Lidé často věří, slovy Markéty, že „*šťěstí jim přinese nový automobil či jiný hmotný statek a ono se tak neděje*.“ Informanti ve své muslimské komunitě cítí teplé lidské vztahy, což bylo jedním základních motivů konverze všech konvertitů.

Miluši a další informantky naučil islám, aby si vážily samy sebe. Ženy v české společnosti jsou dle ní samy proti sobě, když svou krásu všude ukazují. Díky islámu si uvědomily, že je to společenský nátlak a že ženu degraduje pouze na objekt fyzické touhy. Tento názor, i když jinými slovy vyjádřený, mají i ostatní informantky a informanti. Informantkám, které nosí šátek v každodenním životě je nepříjemné, jakou pozornost zde budí a kousavé poznámky, které je často provázejí. Informanti kritizují pohled většinové společnosti na muslimské ženy, který vnímají jako zkreslený. Na kritiku zde často kritizované islámské polygamie reagují tím, že zde je nevěra častější než v rámci muslimské obce polygamie, kde řeší většinou nějaký problém.

Informanti též kritizují laxní pohled české společnosti k alkoholu. Na chování Čechů k nim si nijak zvlášť nestěžují. Negativní zkušenost s diskriminací měl Štefan a některé informantky se setkaly s problémem nosit šátek v zaměstnání.

Česko či většinová muslimská země

Již jsem uvedla to, že pro informanty je problém zařadit se zcela do české společnosti a že jsou na hranicích. Potvrzují to odpovědi na otázku: „Zda se cítí v české společnosti jako cizinci či zcela jako Češi?“ Většina z nich volila pro očíslování svého pocitu na stupnici od 1 do 5, kdy 1 bylo, že se cítí zcela jako Češi a 5 znamenalo zcela jako cizinci, trojku. V odpovědi nad možnou volbou života v Čechách či v muslimské zemi by se s jistotou rozhodli pro Česko pouze dva informanti. Zbývající informanti by si uměli představit, že by jednou žili v muslimské zemi. Libuše a Andrea se chystají s manželem přestěhovat do muslimské země. Markéta, Nora a Miluše by si též přály jednou se přestěhovat do většinové muslimské země.

Pocitovaný přínos islámu v životě konvertity

Obecně by se dalo shrnout, že islám přinesl hlavně klid, naplnění a vyrovnanost se vším, co v jejich životě přichází. I když je to často bolestivé, berou to jako zkoušky od Alláha, které musí přijmout. Informanti též chválili roli rodiny v rámci islámu a také to, že se díky přijetí islámu lépe orientují v tomto světě i v sobě. Cítí, že díky konverzi k islámu získal jejich život řád. Všichni informanti si chválí, že dokáží lépe zacházet s časem, pocítují také zlepšení mezilidských vztahů. Kromě pozornosti a v některých případech diskriminace ze strany veřejnosti a toho, že se zde občas cítí jako cizinci, si nestěžovali si na žádné záporny v souvislosti s přijetím islámu.

Závěr a diskuse

Závěr

V této bakalářské práci jsem se věnovala českým konvertitům k islámu. Její ambicí bylo odpovědět na otázky, kdo jsou lidé, kteří konvertovali k islámu a co je k tomu vedlo a jak konverze ovlivnila jejich další život. Na tyto otázky jsem se pokusila odpovědět pomocí hloubkové kvalitativní studie deseti informantů.

Výzkumem zjištěné odpovědi na výše zmíněné otázky rozdělím do tří částí podle etap v životě konvertitů. První etapou je období před konverzí /respektive počátku vážného zájmu o islám, který vyvrcholil v přijetí islámu/, druhou etapou období konverze /období směřující k uvěření a přijetí islámu/ a třetí etapou je období po konverzi, kdy již se informanti pokládali za muslimy/.

1. období před konverzí

Zde jsme se podívali na to, z jakého prostředí informanti pocházejí, jaký světonázor měli jejich vychovatelé /rodiče/ a jaký byl vlastní světonázor konvertitů před přijetím islámu. Rodiče informantů měli různou víru. Mohli bychom je rozdělit do dvou skupin rovnocenně zastoupených, a to ateisticky a křesťansky orientované rodiny. Překvapivý je právě tento poměr, kde křesťanští rodiče tvoří polovinu. Jedná se poměr přesahující poměr, který křesťané zastupují v české společnosti. Tito informanti víru svých rodičů až na jednu přijali. Vzhledem k tomu, že se jedná o kvalitativní studii a ne kvantitativní výzkum, nelze z toho vytvořit závěr, že mezi konvertity k islámu je vyšší procento těch, jejichž rodiče jsou křesťané a bývalých křesťanů než procentuálně zastupují v majoritní společnosti.¹⁴² Je to však podnět k dalšímu výzkumu zastoupení bývalých křesťanů mezi českými konvertity k islámu. Téměř všichni informanti věřili, že „nad námi něco je“ a pokud nebyli křesťané, pokládali se za „hledající“.

¹⁴² Jana Křištoforyová svým výzkumem mezi českými konvertitkami toto pravidlo nepotvrzuje. Mezi jejími informantkami bývalé křesťanky nebyly. Jednalo se však také o kvalitativní výzkum lokalizovaný kolem pražské mešity, který nemůže na zastoupení bývalých křesťanů mezi konvertity k islámu odpovědět.

2. období konverze

Prvotní zájem o islám mezi konvertity vzbudily různé události. Jednalo se o seznámení s muslimem, který se stal později jejich manželem či s muslimy, kteří byli budoucím konvertitům sympatičtí, návštěva muslimské země, mystický zážitek vyložený v duchu islámu či studium náboženských nauk v rámci spirituálního hledání. To naznačuje, že různá bude i motivace konverze mezi informanty. Skutečně mezi konvertity byla motivace ke konverzi různá a v průběhu přijímání hrálo většinou roli více typů motivace, které se v průběhu konverze rozšiřovaly. Nejvíce se vyskytoval mezi informanty motiv citový, kdy konvertovali k víře svých budoucích partnerů či lidí, kteří jim byli sympatičtí. U všech informantů v mém výzkumu hrál v rozhodnutí konvertovat určitou roli pocit sounáležitosti s muslimy kolem mešity. To, že se mezi nimi cítí dobře, že si rozumí. Role citového motivu v rozhodnutí přijmout islám mě silně vede k dojmu, že konvertité často konvertují spíše ke společenství než k nauce, i když je pro konvertity uvěření v ní neméně důležité. Vysoký podíl mezi konvertity měl i intelektuální motiv. U této motivace se jednalo o dojem, že islám z různých světónáborů odpovídá nejvíce realitě, neboť je logický, velice srozumitelný, praktický a člověku umožňuje navázat přímý vztah s Bohem. Svoji roli zde hrál i Korán a slučitelnost jeho informací s poznatky moderní vědy. Mezi informanty se vyskytl i obrodný motiv. Lze říci, že se týkal konvertitů, kteří byli před konverzí k islámu křesťané a nyní islám chápou jako vyvrcholení křesťanství a přijetí islámu jako vyvrcholení své duchovní cesty. Mezi informanty byla zastoupena i mystická a experimentální motivace. U jedné informantky hrál určitou roli vedle citového motivu i nátlakový motiv a to v souvislosti s dohodou s manželem, že děti budou vychovávat k islámu. Mezi informanty v motivaci přijmout islám hrálo roli, slovy Nory, že jim poskytl „*životní mapu*“ či Libuše „*hodnoty a řád*“, což jim umožňuje vyhnout se stresující nutnosti neustále volit, jak správně jednat. U všech informantů konverze nebyla událost, ale jednalo se o postupný proces přijímání víry. Informanti zdůrazňují své svobodné rozhodnutí ke konverzi a svobodné přijímání jednotlivých částí víry.

3. období po konverzi

Přijetí islámu a praktikování islámské ortopraxe výrazně ovlivnilo další názory a životní styl konvertitů. Všichni informanti se určitým způsobem snaží dodržovat základní prvky věrouky a rituály, ale přistupují k tomu různým způsobem. Informanti se snaží praktikovat pět pilířů islámu, i když přistupují různě k muslimským pravidlům, které je upravují. Za nejdůležitější pokládají modlitbu /salat/. Většina informantů se snaží modlit dle pravidel, tedy pětkrát denně v předepsaný čas čelem k Mekce, ale ne všichni. Třeba Markéta nepřistupuje k tomuto pilíři dle předepsaných pravidel, modlí se jen tehdy, cítí-li potřebu být s Bohem. Informantům v České republice občas činí problémy v praktikování islámu časový harmonogram, který v naší kultuře neodpovídá potřebám muslimů. Zaměstnaní muslimové mají např. problémy s možností se modlit zcela podle pravidel či s možností navštěvovat páteční kázání v mešitě. I přesto se všichni informanti snaží plnit dle svých možností své muslimské povinnosti. Chválí si, že se díky tomu naučili lépe si uspořádat čas a trávit jej smysluplně.

Informanti si také chválí zlepšení mezilidských vztahů, které je spjato s vysokou hodnotou rodiny v islámu. Tento důraz byl často důležitý pro rozhodnutí konvertovat. Právě do rodinných vztahů a do jejich rodin přijetí islámu výrazně zasáhlo. V době výzkumu byla většina informantek vdaná a to za manžela, který je muslim arabského původu. Většina konvertitů je proti smíšeným sňatkům. Nevzali by si muže, který není muslim, protože je to v jejich očích proti Koránu. Myslí si, že by se s ním nerozuměly a vzdalovaly by se od Alláha. Informantky, které jsou provdané za muslima, považují společnou víru za pevný základ jejich vztahu, protože ví, co mohou od sebe vzájemně očekávat a ví, jak se k sobě chovat. Všichni informanti, kteří mají děti se je snaží vést k islámu. Konvertitkám i konvertitům vyhovuje jasné genderové rozdělení rolí muže a ženy. Žena se stará o domácnost a muž musí rodinu zabezpečit. To však neznamená, že by ženy nemohly být zaměstnány. I když rodinu kladou na první místo, většina informantek považuje své pracovní uplatnění za důležitou součást své seberealizace.

Konvertitům přibyla s konverzí řada muslimských přátel a známých. Informanti se snaží udržovat vztahy i z období, než se stali muslimy. Primární rodiny konvertitů přijímají konverzi svých dětí různě. Špatně přijímají konverzi svých dětí rodiče zastávající striktní světonázor, který je s islámem nějakým způsobem v rozporu. Jejich děti se jim

vzdalují, protože nechtějí jejich světonázor přijmout a oni nedokážou tolerovat nový světonázor svých potomků. Rodiče, kteří nemají striktní náboženský nebo protináboženský světonázor a nesnažili se své děti ke své víře autoritářsky vést přijímají jejich konverzi s překvapením, ale respektují ji či alespoň tolerují. Přátelé zpravidla přijímají jejich konverzi dobře.

Velkou pozornost budí v naší kultuře hidžáb /šátek/. Mezi informantkami ho nosily všechny až na Markétu, která to považuje za arabský nikoliv muslimský zvyk. Rozhodnutí ho nosit nepřišlo u nich hned po konverzi, ale předcházelo po ní ještě dlouhé odhodlávání se a boj se strachem z mínění ostatních. Šátek nosí jako výraz oddanosti a lásky k Bohu, též je v jejich očích pěkný, podtrhuje důstojnost ženy, chrání je před obtěžováním ze strany cizích mužů. Případných posměšků spojených s jeho nošením se snaží nevšímát. Češi si často neuvědomují, že zahalená muslimka může být rodilá Češka. Konvertitky s možností nosit šátek mívají často problémy v práci, zužují se jim pracovní možnosti. Češi jsou dle mého názoru schopni přijmout neviditelnou menšinu, která pokud se vnějškově neprezentuje, nemá v české společnosti problémy. Zopakuji ještě jednou výstižný názor Zdeňka Vojtíška, „*Veřejnosti nevádí muslimové na našem území, pokud nejsou vidět. Vadí spíše viditelný vstup muslimů a symbolů islámu do veřejného prostoru.*“¹⁴³ Boj s těmito předsudky českou veřejnost s přibýváním cizinců a muslimských konvertitů teprve čeká.

Konvertité sledují negativní jevy ve většinové společnosti. Zejména je to zkreslený pohled na muslimy daný informacemi z médií, které jsou muslimům nepříznivě nakloněny. Konvertité jsou zklamány z toho, že velká část veřejnosti jejich informace nekriticky přijímá. Přesto si informanti všímají postupného zlepšování stavu a přibývání zájmu o objektivní informace o islámu. Většina informantů vnímá jako hlavní problém Čechů egoismus a materialismus. Další problém většiny lidí podle nich je, že se v nepřehledných možnostech voleb ztrácí a nevědí, co si počít se životem.

Informanti se shodují v tom, že s přijetím islámu získal jejich život řád, přinesl jim klid a naplnění, větší smířenost s osudem a uvědomění si smyslu života.

¹⁴³ MENDEL, Miloš, OSTRÁNSKÝ, Bronislav, RATAJ, Tomáš. *Islám v srdci Evropy*. s. 405

Zhodnocení

Při výzkumném šetření bylo dosaženo většiny hlavních cílů bakalářské práce. Bylo odpovězeno na otázky, kdo jsou lidé, kteří konvertují k islámu, jaké měli důvody a pohnutky a jak konverze ovlivnila jejich život. Reflektován byl také způsob, jak konvertité nahlíží na českou většinovou společnost. Jak naopak většinová společnost nahlíží na české konvertity jsme se podívali zejména prostřednictvím reakce jejich okolí. Vzhledem k nedostatku informací a kvalitativnímu zaměření tohoto výzkumu jsem popis a zhodnocení sociální a demografické struktury českých konvertitů k islámu omezila pouze na vzorek svých informantů. Cílem nebylo podat vyčerpávající zmapování problematiky českých konvertitů k islámu. Tato práce je příspěvkem ve studiu této zatím neprobádané oblasti. Jejím cílem je nakouknout mezi konvertity a být inspirací a podnětem k dalšímu studiu tohoto zajímavého fenoménu. Můj další výzkum mezi konvertity k islámu bude v mešitě v Brně a to podle stejného scénáře. Později se pokusím se o komparaci výzkumu v Brně s výsledky z výzkumu, jenž je obsahem této bakalářské práce. Podnětem k podrobnějšímu či komparativnímu zpracování jsou všechny orientační kategorie výzkumu a zpracování sociální, demografické a regionální struktury.

Seznam použitých zdrojů:

Literatura:

Korán. 7. vydání. Překladatel: Ivan Hrbek. Praha: Academia, 2000. ISBN 80-200-0246-4.

ABDALATI, Hammudah. *Zaostřeno na islám*, Kuwait: International Islamic Book Center. 117 s.

ARGYLE, Michael. *Psychology and Religion. An Introduction*. London: Routledge, 2000. 304 s. ISBN 13: 9780415189064.

BAINBRIDGE, Wiliam. *The Sociology of Conversion*. In: Handbook of religious conversion. Birmingham : Religious Education Press, 1992. s. 178 – 191.

BEČKA, Jiří, MENDEL, Miloš. *Islám a české země*. Olomouc: Votobia, 1998. 207 s. ISBN 80-7220-034-8.

DENNY, Frederick. *Islám a muslimské země*. Praha: Prostor, 1999. 194 s. ISBN 80 – 85190-96-6.

DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost. Příručka pro uživatele*. Praha: Karolinum 1993. 374 s. ISBN 80-246-0139-7.

DOROTÍKOVÁ, Soňa. *Filosofie hodnot: problémy lidské existence, poznání a hodnocení*. Praha: Univerzita Karlova, 1998. 162 s. ISBN 80-86039-79.

DVOŘÁKOVÁ, Petra. *Náboženská konverze jako morálně filosofický problém*. Brno: Masarykova univerzita, 2007. 47 s. Vedoucí bakalářské diplomové práce doc. PhDr. Radim Brázda, Dr.

FLEISSIG, Jiří, BAHBOUH, Charif. *Malá encyklopedie islámu*. 1. vydání. Praha: Dar ibn Rushd, 1993. 178 s. ISBN 80-900767-3-4.

FUJDA, Milan. *K fenoménu náboženské konverze*. Brno: Masarykova univerzita, 2002. Vedoucí bakalářská diplomová práce Doc. PhDr. Dušan Lužný, Dr.

HARTL, Pavel, HARTLOVÁ, Helena. *Psychologický slovník*. 1.vydání. Praha: Portál, 2000. 776 s. ISBN 80-7178-303-X.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. 2.vydání. Praha: Portál, 2005. ISBN 978-80-7367-040-2.

HOLM, Nils G. *Úvod do psychologie náboženství*. 1. vydání. Praha: Portál, 1998. 157 s. ISBN 80-7178-217-3.

HORYNA, Břetislav, PAVLINCOVÁ, Helena a kol. *Judaismus, křesťanství, islám*. 2. vydání. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2003. 661 s. ISBN 80-7182-165-9.

JAMES, William. *Druhy náboženské zkušenosti*. V Praze: Melantrich, 1930. 323 s. Edice Výhledy, sv.4.

JENSEN, Tina. Religious Authority and Autonomy Intertwined: The Case of Converts to Islam in Denmark. *Muslim World*. Oct 2006, vol. 96, Issue 4. s. 649. ISSN 0027-4909.

JINDROVÁ, Kristýna. *Islámská nadace v Praze v reflexi českých a slovenských muslimek*. Praha : Univerzita Karlova v Praze, 2006. 117 s. Vedoucí bakalářské diplomové práce PhDr. Dana Bittnerová Csc.

KLIMEŠ, Lumír. *Slovník cizích slov*. 7.vydání. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 2005. 829 s. ISBN 80-7235-272-5.

KRÁTKÝ, Jan. *Kritika konverzního modelu Johna Loflanda a Rodney Starka*. Brno: Masarykova univerzita, 2006. 44 s. Vedoucí bakalářské diplomové práce PhDr. David Václavík, Ph.D.

KRIŠTOFOROVÁ, Jana. *Život v české společnosti očima českých muslimek. Motivy konverze českých žen k islámu a strategie udržování nové náboženské identity*. Brno: Masarykova univerzita, 2007. 71 s. Vedoucí magisterské diplomové práce PhDr. Csaba Szaló, Ph.D.

KROPÁČEK, LUBOŠ. *Duchovní cesty islámu*. 4. vydání. Praha: Vyšehrad, 2006. 292 s. ISBN 80-7021-821-5.

LAKHDAR, MOUNIA a kol. *Conversion to Islam Among French Adolescents and Adults: A Systematic Inventory of Motives*. International Journal for the Psychology of Religion, 2007, vol.17, no.1. s. 1 – 14. ISSN 1050-8619.

LOFLAND, John, SKONOVD, Norman. Conversion motifs. Journal for Scientific Study of religion. Religion 1981, vol. 20, no. 2. s. 25. ISSN 0021-8294.

LUŽNÝ, Dušan. *Náboženství a moderní společnost: sociologické teorie modernizace a sekularizace*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1999. 183 s. Edice Religionistika, sv. 6. ISBN 80-210-2224-8.

MENDEL, Miloš, OSTŘANSKÝ, Bronislav, RATAJ, Tomáš. *Islám v srdci Evropy*. 1. vydání. Praha: Academia, 2007. 499 s. ISBN 978-80-200-1554-9.

NEŠPOR, Zdeněk, VÁCLAVÍK, David a kol. *Příručka sociologie náboženství*. 1.vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2008. 449 s. Edice Studijní texty, sv. 44. ISBN 978-80-86429-92-2.

PRAŽÁK, Miroslav, NOVOTNÝ, František, SEDLÁČEK, Josef. *Latinsko-český slovník*. 20. vydání. Praha : KLP-Koniasch Latin Press, 1999. 1425 s. ISBN 80-85917-51-3.

RAMBO, Lewis. *Understanding Religious Conversion*. New Haven: Yale University, 1993. 240 s. ISBN 0-300-06515-9.

RAMBO, Lewis. *The psychology of conversion*. In: Handbook of religious conversion. Birmingham : Religious Education Press, 1992. s. 159 – 177.

RAMBO, Lewis, REH, Lawrence. *The phenomenology of conversion*. In: Handbook of religious conversion. Birmingham: Religious Education Press, 1992.

REMEŠ, Prokop. *Náboženská konverze a osobnostní vzorce člověka*. In: Náboženská skupina ako potenciálny zdroj závislosti. Bratislava : Ústav pre vzťahy štátu a cirkví, 2004. s. 73 - 78. ISBN 80-89096-18-2.

ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie náboženství*. 1, vydání. Praha: Portál, 2002. 328 s. ISBN 80-7178-574-4.

SAMSON, Martin. *Muslimové v Českých zemích ve 20. století*. Univerzita Pardubice: 2006. 100 s. Vedoucí bakalářské diplomové práce doc. PhDr. Tomáš Jiránek, Ph.D.

SCHREIBEROVÁ, Hana. *Islámská menšina v ČR*. Univerzita Pardubice: 2002. 41 s. Vedoucí bakalářské diplomové práce JUDr. Teddy Sunardi, Ph.D.

SMETANOVÁ, Marie. *Islám v České republice*. Univerzita Pardubice: 2007. Vedoucí diplomové práce Vít Machálek, Dr.

SNOW, David, MACHALEK, Robert. *The Sociology of Conversion*. Ann. Rev. Sociol, 1984. vol. 10. s. 171 – 176. ISSN 0-8243-22-10-X.

SPEELMAN, Gé. *Continuity and Discontinuity in Conversion Stories*. In: Exchange. Brill, 2006. vol. 35, no. 3. s. 304-335.

STAŇKOVÁ, Martina. *Konverze k východním náboženstvím a její vliv na socializaci jedince ve zdejší společnosti*. Brno: Masarykova univerzita, 2008. Vedoucí bakalářské práce Mgr. Tomáš Dvořáček, DiS.

ŠVAŘÍČEK, Roman, ŠEĐOVÁ, Klára a kol. Praha: Portál, 2007. 384 s. ISBN 978-80-7367-313-0.

Velký sociologický slovník. I. Díl (A-O). 1. vydání. Praha : Karolinum, 1996. 1627 s. ISBN 80-7184-311:1200.

WOODBERRY, Dodley. *Conversion in islam.* In: Handbook of religious conversion. Birmingham: Religious Education Press, 1992.

Internetové zdroje:

Infomuslim. 2009, poslední revize 24.3.2009 [cit. 24.3.2009] <<http://www.infomuslim.euweb.cz/akce.htm#pravidelne>>

Islámská Komunita sester. 2009, poslední revize 26.3.2009 [cit. 26.3.2009] <<http://www.proislam.org/forum/viewtopic.php>>

Islámská nadace v Praze. 2009. [cit. 28.3.2009] <[http:// www. Praha. Muslim. cz/about.html](http://www.Praha.Muslim.cz/about.html)>

Islámská nadace v Brně. 2009, poslední revize 38.9.2008 [cit. 28.3.2009] <<http://www.mesita.cz/node/36>>

Liberální muslimové [online]. 2007, poslední revize 1.6.2007 [cit. 24.3. 2009] < www.liberalnimuslimove.blog.cz >

Muslimská unie. 2009, poslední revize 26.3. 2009 [cit. 26.3.2009] <www.muslim-inform.cz>

Ústředí Muslimských Obcí. 2009. [cit. 28.3.2009] <www.umocr.cz>

